

Pro gradu -tutkielma
Aluetiede
Suunnittelumaantiede

ASUKKAAN HELSINKI?
– TAPAUSTUTKIMUS VUOROVAIKUTTEISUUDESTA
KAUPUNKISUUNNITTELUSSA

Anu Hämäläinen

2010

Ohjaaja: Harry Schulman

HELSINGIN YLIOPISTO
GEOTIETEIDEN JA MAANTIETEEN LAITOS

PL 64 (Gustaf Hällströmin katu 2)
00014 Helsingin yliopisto

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion) Faculty Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta		Laitos Institution) Department Maantieteen laitos	
Tekijä Författare) Author Anu Hämäläinen			
Työn nimi Arbetets title) Title Asukkaan Helsinki? - tapaustutkimus vuorovaikutteisuudesta kaupunkisuunnittelussa			
Oppiaine Läroämne) Subject Aluetiede / Suunnittelumaantiede			
Työn laji Arbetets art) Level Pro gradu -tutkielma		Aika Datum – Month and Year huhtikuu 2010	Sivumäärä Sidoantal – Number of Pages 114 s. + 5 liitettä
Tiivistelmä Referat) Abstract			
<p>Tutkimus tarkastelee asukkaiden ja kaupunkisuunnittelun kohtaamista sekä niiden välistä vuorovaikutusta. Perinteisten osallistumismenetelmien lisäksi paine löytää uusia kanavia ja keinoja vaikuttaa omaan elinympäristöön on selvästi lisääntymässä. Suunnitteluvaiheessa tapahtuvan asukkaiden kuulemisen toivotaan vähentävän valitusten ja muistutusten määrää ja näin nopeuttavan kaavoitusprosessia. Kilpailukykyä ja innovatiivisuutta korostava suunnittelukeskustelu on tuonut esille myös ihmisten roolin valintoja tekevinä kuluttajina, loppukäyttäjinä ja osajoina. Tämä kansalaisnäkökulman laajennus täydentää kaavoituksen osallisuuden ajatusta ja lisää painetta kaupunkisuunnittelun vuorovaikutuksen ja käyttäjälähtöisyyden kehittämiseen. Tutkimuksen myötä halutaan tuoda esiin, mitä asukasosallistuminen ja -vaikuttaminen Helsingissä käytännössä ovat.</p> <p>Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston vuonna 2008 avaama info- ja näyttelytila Laituri toimii uusien suunnittelualueiden ja erilaisten vaihtuvien teemojen näyttelytilana, mutta myös viraston viestintäkanavana ja fyysisenä tiedotuspisteenä. Tutkimuksessa nostetaan Laituri tapausesimerkiksi vuorovaikutuksesta asukkaan ja kaavoittajan välillä. Tutkimus jakaantuu kahteen pääteemaan. Tavoitteena on tutkia Laiturin toimintaa ja sen vuorovaikutuksellisuutta sekä asukkaiden että kaavoittajien näkökulmasta. Tutkimus on luonteeltaan laadullinen ja tutkimusmenetelminä ovat kyselyt, haastattelut ja havainnointi. Tutkimuksen empiirinen aineisto muodostuu kolmesta toisistaan täydentävästä osasta: Laiturin asiakkaiden toimintakysely, Laiturin asiantuntijaringin jäsenille kohdistettu kysely sekä kolmen asiantuntijan haastattelut. Tutkimuskysymysten kautta etsitään vastauksia siihen, tavoitetaanko kaupunkilaiset ja parantuuko kaupunkilaisten osallistumismahdollisuudet Laiturin myötä. Lisäksi selvitetään, miten kaupunkilaisten tieto välittyy kaavoittajalle ja siitä edelleen suunnitteluun. Tutkimus nivoo yhteen suomalaisessa yhteiskunnassa sekä tiedeyhteisössä käytyjä keskusteluja asukasvaikuttamisesta ja siitä, kuinka arjen maailma välittyy tulevaisuuden suunnitelmiin. Tutkimuksen kulmakivinä ovat osallistuminen, vuorovaikutus ja paikallinen tieto kaupunkisuunnittelussa. Teoreettisena lähtökohtana on kommunikatiivisen suunnittelun teoria, jonka tueksi teoriaosio koostuu tutkimuksen kannalta keskeisistä käsitteistä. Tutkimus esittelee <i>Asukkaan Helsinki</i> -käsitteen, joka kuvastaa asukasta asiakas-kansalaisena, joka on aktiivinen tuotekehittelijä osallistuvassa kaupunkisuunnittelussa.</p> <p>Tutkimuksen tulosten mukaan Laiturin asiantuntijat ja suuri osa helsinkiläisistä kokee asukkaan osallistumismahdollisuuksien parantuvan Laiturin myötä. Kuitenkin puolet helsinkiläisistä uskoo asukkaiden tiedon ja ideoiden vaikuttavan melko huonosti lopulliseen suunnitelmaan. Helsinkiläisten mukaan Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston tämänhetkiset käytännöt tukevat vain osittain riittävää vuorovaikutusta. Asiantuntijat kokevat Laiturin roolin ennen muuta tiedonvälittäjänä ja keskustelukanavana kuin varsinaisena paikallisen tiedon kerääjänä. Tutkimustuloksiin perustuen tutkimuksessa esitellään <i>asukasosallistumisen pelikenttä -malli</i>. Mallin mukaan Laituri voidaan nähdä helsinkiläisenä kaupunkisuunnittelun ilmiönä kaupungissa, jossa on verkostokunnan elementtejä. Kaavoittaja on diplomaattinen suunnannäyttäjä, jolla on refleктоivan kaavoittajan ominaisuuksia. Helsinkiläinen asukas on kaupunkielämisen asiantuntija, joka on osallistuva paikallisen tiedon tuottaja. Osallistumismenetelmät ovat yhä suuremmassa määrin segmentoituja ja räätälöityjä kunkin hankkeen ja projektin kohdalla. Tutkimuksen mukaan <i>Asukkaan Helsinki</i> on jatkuvassa muutospaineessa oleva moniarvoinen miljö, jossa helsinkiläisten arkisten kokemusten tavoittamisen tulisi olla jatkossa yhä vahvemmin osa kaupunkisuunnitteluviraston toimintoja.</p>			
Avainsanat – Nyckelord) Keywords asukasosallistuminen, vuorovaikutus, kaupunkisuunnittelu, paikallinen tieto, asiantuntijuus, Laituri, Helsinki			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Kumpulan tiedekirjasto			
Muita tietoja) Övriga uppgifter) Additional information			

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion) Faculty Faculty of Science		Laitos Institution) Department Department of Geography	
Tekijä/Författare) Author Anu Hämäläinen			
Työn nimi Arbetets title) Title Inhabitant's Helsinki? - Case Study of Interaction in Urban Planning			
Oppiaine Läroämne) Subject Regional Studies / Planning Geography			
Työn laji Arbetets art) Level Master's Thesis	Aika Datum – Month and Year April 2010	Sivumäärä Sidoantal – Number of Pages 114 p. + 5 appendices	
Tiivistelmä Referat) Abstract			
<p>This study examines the interaction between inhabitants and urban planning. In addition to traditional methods of participation there can be seen an increasing need to find new channels and means to influence on one's environment. Hearing of inhabitants during planning is hoped to decrease the amount of claims and this way to speed up the planning process. Discussion that emphasizes competitiveness and innovativeness in planning has brought out the role of inhabitants as selective consumers and end users. This extension of civil perspective completes the thought of participation in city planning and adds the pressure on developing the interaction and user orientation. The aim of the study is to point out the present situation of inhabitant's participation and influencing in Helsinki.</p> <p>Helsinki City Planning Department opened a new information and exhibition hall called Laituri in 2008. Laituri provides the latest information about planning projects in Helsinki and temporary exhibitions as well as it operates as communication channel and information point for the department. In this study Laituri is examined as a case study of interaction between citizen and planner. The study is divided into two principal themes. The aim is to research action and interactivity at Laituri from the inhabitants' and planners' point of view. The qualitative study has inquiries, interview surveys and observation as research methods. Empirical data of the study consists of three parts which complement each other: Laituri operational research, inquiry directed to the members of Laituri team and interviews of three experts. The aim is to find answers to questions like, does Laituri reach the citizens and will the opportunities to participate improve along Laituri. The study examines also how the local knowledge of inhabitants will come across to planners and further to planning. The study combines discussions of inhabitants' influencing in Finnish society and science community. Cornerstones of the study are inhabitant participation, interaction and local knowledge in urban planning. The theory behind the study is communicative planning theory. In addition the theory consists of key concepts. The study introduces a concept of <i>Inhabitant's Helsinki</i>, which reflects the inhabitant as customer-citizen who is an active product developer in participative urban planning.</p> <p>According to the research results the experts of Laituri and majority of inhabitants in Helsinki experience that the inhabitant's possibilities to participate will improve along Laituri. However half of the citizens in Helsinki believe that local knowledge and ideas will only have minor impact on the final plan. According to city dwellers the present practise used by Helsinki City Planning Department supports only partially adequate interaction. The experts of Laituri experience that the role of Laituri is first of all forum of communication and discussion channel instead of effective local data collector. Based on the results the study introduces a model of <i>inhabitant's participation field</i>. According to the model Laituri can be seen as phenomenon in Helsinki urban planning which has the elements of network municipality. The planner is more like diplomatic trend-setter and visionary. The inhabitant of Helsinki is an expert in city living and participative producer of local knowledge. Participation methods are increasingly segmented and tailored in every plan and project. The study argues that <i>Inhabitant's Helsinki</i> is a pluralistic milieu in constant pressure for change. Therefore reaching the everyday life experiences of inhabitants should be at higher degree in Helsinki City Planning Department's operations.</p>			
Avainsanat – Nyckelord) Keywords inhabitant participation, interaction, urban planning, local knowledge, expertise, Laituri, Helsinki			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Kumpula Science Library			
Muita tietoja) Övriga uppgifter) Additional information			

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	1
1.1 Tutkimuksen rakenne	2
1.2 Mistä tutkimuksessa on kyse?	3
2 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET, MENETELMÄT JA AINEISTO	7
2.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	7
2.2 Menetelmänä laadullinen tapaustutkimus	9
2.3 Tutkimuksen aineisto	11
2.4 Miten tutkimustuloksia voidaan hyödyntää?	12
3 TUTKIMUKSEN TEORIA KESKEISTEN KÄSITTEIDEN KAUTTA	14
3.1 Keskeiset suunnitteluteoriat.....	15
3.1.1 Suunnitteluteorioiden alkuvaiheet ja asukkaan roolit	15
3.1.2 Kommunikatiivisen suunnittelun pyrkimyksenä asukkaiden konsensus	17
3.1.3 Erilaisuuden sietäminen agonistisessa suunnitteluteoriassa	20
3.2 Osallistumisen ja vuorovaikutuksen avainkäsitteet	21
3.2.1 Osallisen rajaton rooli	22
3.2.2 Kaavaprosessi helsinkiläisittäin	24
3.2.3 Kaupunkilaisten osallistuminen ja vaikuttamismahdollisuudet	26
3.2.4 Vaikuttamista vai osallisuutta?	30
3.2.5 Nimby - tiivistyvä kaupunki kohtaa tihenevän osallisuuden	32
3.2.6 Osallistumis- ja vuorovaikutusmenetelmät.....	33
3.3 Paikallisen tiedon merkitys kaupunkisuunnittelussa	36
3.3.1 Asiantuntijuus kaavoituksessa	37
3.3.2 Kokemuksellisen tiedon ja hiljaisen tiedon ero	39
3.3.3 Hiljaisten ryhmien tieto	42
3.3.4 Asukkaan Helsinki	45
4 LAITURI TAPAUSTUTKIMUKSENA	52
4.1 Mitä, kenelle ja miksi?	52
4.2 Missä mennään, Laituri?	54
4.3 Laituri mediassa	58
4.4 Esimerkkejä Laiturin hollantilaisista vastineista	60

5 LAITURIN TOIMINTAKYSELYN TULOKSET	63
5.1 Laiturin toiminta	64
5.2 Kaupunkisuunnittelun vuorovaikutteisuus	70
6 LAITURIN ASIAANTUNTIJOILLE KOHDISTETUN KYSELYN TULOKSET	74
6.1 Vuorovaikutus ja osallistuminen	77
6.1.1 Vaihtelevat kokemukset osallisista	77
6.1.2 Onko hyvää osallista olemassa?.....	79
6.1.3 Vuorovaikutus asukkaiden kanssa on mieleistä ja tarpeellista	81
6.1.4 Eri tilanteet vaativat eri menetelmät.....	84
6.2 Tieto ja asiantuntemus suunnittelussa	86
6.2.1 Kaavoittaja on diplomaattinen suunnannäyttävä	86
6.2.2 "Jokainen kaupungissa asuva on omalla tavallaan kaupunkielämisen asiantuntija"	88
6.2.3 Tilastotieto vs. paikallinen tieto	90
6.2.4 Miten saada asukkaan ääni kuuluviin?	91
6.3 Kokemukset Laiturista	93
7 ASIAANTUNTIJOIDEN NÄKEMYKSET LAITURISTA	99
7.1 Toteutuuko vuorovaikutus kaupunkilaisten kanssa?	99
7.2 Miten tästä eteenpäin?	103
8 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	105
KIRJALLISUUS	110
LIITTEET	

1 JOHDANTO

"Pasilasta joukkoliikenteen, liikuntakulttuurin ja megatapahtumien keskus". "Korkeuksiin kohoavia arkkitehtuurin jalokiviä". "Ravintoloita, kahviloita, taidetta, suihkulähteitä". "Neonvalomainosten runsas käyttö voisi tuoda kaivatun maagisen urbaanitunnelman". Helsinkiläisiltä kysyttäessä, miltä tuleva Keski-Pasila näyttäisi, perusteltuja mielipiteitä tuli lyhyessä ajassa toista sataa. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto toivoi kaupunkilaisilta ideoita ja ehdotuksia siitä, mitä palveluja ja toimintoja alueella voisi olla. Nyt nämä ehdotukset ovat osana Keski-Pasilan asemakaavan valmistelussa. Aasukkaat ovat yhä suuremmassa määrin mukana kaupunkisuunnittelussa. Sparrausklubit, näyttelyt, aluefoorumit, keskustelupalstat ja osallistavat paikkatietojärjestelmät ovat esimerkkejä vaihtoehtoisista osallistumismuodoista suunnittelun eri vaiheissa. Vuonna 2000 voimaan astunut Maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL) on luonut tilanteen, jossa kansalaisilla on yhä enemmän vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksia elinympäristöönsä koskevaan päätöksentekoon. Uuden lain myötä toimintatapoja on muutettu, jonka seurauksena voidaan nähdä kulttuurillinen ja yhteiskunnallinen muutos kohti avoimempaa kansalaisyhteiskuntaa.

Kaupunkisuunnittelussa asukkaat ovat asuntojen, palveluiden, viherympäristön, liikenteen ja kaupunkitilan käyttäjiä. Suunnittelumaantieteen opintojen lisäksi sivuaineopinnot yhdyskunta- ja kaupunkisuunnittelussa johdattelivat minut yhä useammin pohtimaan asukkaan roolia ja osuutta kaupungin kehityksessä. Ammattikurssin myötä mielenkiinto sekä tietämys aiheesta lisääntyivät. Ryhmämme suunnitteli Saksaan "asukkaan asemakaava" -teemalla uuden, toiminnallisen asuin- ja työpaikka-alueen entiselle joutomaalle. Saksassa asukasosallistuminen on vielä pitkälti lapsen kengissä, mutta missä menee Helsinki? Millainen on tämän päivän asukkaan Helsinki? Suunnittelua kuvataan usein rationaaliseksi, objektiiviseksi ja neutraaliksi yleisen edun päättämiseksi. Suunnittelu on kuitenkin aina subjektiivista, kun ihminen suunnittelee ihmiselle. Missä määrin kaupunkilainen omaa vaikutusmahdollisuuksia tulevaisuuden Helsinkiä suunniteltaessa? *"If you want to know how the shoe fits, ask the person who is wearing it, not the one who made it."* Lainauksen mukaisesti on olennaista kysyä tuotteen loppukäyttäjältä ennemminkin

kuin suunnittelijalta, millainen tuote käytännössä on, mutta myös, mitä hän tuotteelta odottaa tai haluaa.

1.1 Tutkimuksen rakenne

Ensimmäisessä johdantoluvussa lukijalle selvitetään tutkimuksen rakenteen lisäksi, mistä tutkimuksessa on kyse. Toisessa luvussa hänelle esitellään tutkimukselle asetetut tavoitteet alustavien kysymysten avulla. Kysymykset tiivistetään kahteen tutkimuskysymykseen. Luvussa esitellään myös tutkimuksen aineisto ja käytetyt menetelmät. Luvun lopuksi pohditaan etukäteen tutkimustulosten mahdollista hyödynnettävyyttä.

Kolmannessa luvussa taustoitetaan tutkimuksen teoriaa keskeisten käsitteiden avulla. Kappaleeseen on koottu nimenomaan tämän tutkimuksen kannalta oleelliset käsitteet ja alan termit, olettaen kuitenkin lukijan hallitsevan kaupunkisuunnittelun perustiedot. Käsitteiden selventämisessä ja rajaamisessa on kiinnitetty huomiota aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen. Pääpaino käsitteiden tulkinnassa on kohdistettu pikemminkin suomalaiseen kuin ulkomaalaiseen kirjallisuuteen. Onhan tutkimuksessa kyse nimenomaan kotimaisesta vuorovaikutuksesta ja osallistumisesta kaupunkisuunnittelussa. Helsinkiläisiä kaupunkisuunnittelun piirteitä on joissakin kohdin korostettu, koska tutkimus sijoittuu Helsinkiin.

Neljännessä luvussa käydään yksityiskohtaisesti läpi tapaustutkimuksen kohde Laituri. Luku koostuu sekä Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston (Ksv) että Laiturin verkkosivujen materiaalista ja tutkijan havainnoinneista tutkimuskaudella 2008–2009. Luvussa käydään läpi Laiturin prosesseja ja nykyisiä käytäntöjä. Otsikot kertovat nimensä mukaisesti, mistä kappaleissa on kyse. Luvun lopussa on haettu kansainvälistä vertailtavuutta vastaavanlaisista kaupunkisuunnittelun näyttelytiloista Amsterdamissa, missä tutkija teki omakohtaisia havainnoiteja syksyllä 2008.

Viidennessä ja kuudennessa luvussa käydään läpi kahden toteutetun kyselytutkimusten tulokset. Luvussa viisi puretaan Laiturin näyttelykävijöille suunnatun kyselyn tulokset yksityiskohtaisesti. Luku on jaettu kahteen kappaleeseen kyselyn aihepiirien mukaisesti: Laiturin toiminta ja kaupunkisuunnittelun vuorovaikutteisuus.

Sama rakenne toistuu kuudennessa luvussa, jossa käsitellään Laiturin asiantuntijaringille kohdistetun kyselyn tuloksia teemoittain. Asiantuntijoiden kokemukset ja näkemykset vuorovaikutuksesta ja osallisuudesta sekä tiedosta ja asiantuntemuksesta suunnittelussa käydään läpi pitkälti suoran lainauksin. Tavallisuudesta poiketen, luvussa verrataan tutkimuksen tuloksia suomalaisen väitöskirjatutkimuksen tuloksiin, tutkimuskysymysten vertailtavuuden vuoksi. Kokemukset Laiturista -kappaleessa kootaan yhteen asiantuntijoiden mielteitä Laiturin toiminnasta. Molemmilla luvuilla kyselyiden tulokset tiivistetään ja analysoidaan lyhyesti.

Seitsemäs luku päättää tutkimuksen empiirisen osan. Luvussa käydään läpi kolmen asiantuntijan näkemyksiä Laiturista. Tehtyjen haastattelujen myötä pohditaan, toteutuuko vuorovaikutus kaupunkilaisten kanssa Laiturilla, ja kuinka tästä jatketaan eteenpäin. Viimeisessä luvussa vedetään yhteen tutkimuksen johtopäätökset ja esitetään mahdollisia kehitysehdotuksia. Kirjallisuusluetteloon on koottu kaikki lähteet, joihin viitataan tutkimuksessa. Haastatteluja, tilastoja, artikkeleita tai Internet-lähteitä ei ole eritelty erillisteoksista niiden vähäisyyden vuoksi. Pro gradu -tutkielman loppuun on liitetty molempien toteutettujen kyselyjen kannalta keskeiset dokumentit lisäämään tutkimuksen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä.

1.2 Mistä tutkimuksessa on kyse?

Pro gradu -tutkielman alkuluvuissa esitellään tutkimuksen viitekehystä. Ontologia esittää kysymyksiä todellisuuden luonteesta, kuten mikä on tutkittavan ilmiön luonne, sekä mitä voidaan pitää todellisenä. Epistemologia käsittelee tietämisen alkuperää ja luonnetta sekä tiedon muodostamista. Se, mikä asema arvoilla on ilmiön ymmärtämisessä, on keskeinen epistemologinen kysymys. Teleologia esittää kysymyksiä tutkimuksen perimmäisestä tarkoituksesta. Mitä varten tutkimus tehdään ja kuinka se lisää tietoa tutkittavalla alueella. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005: 121)

Tässä tutkimuksessa on kyse asukkaiden ja kaupunkisuunnittelun kohtaamisesta sekä niiden välisestä vuorovaikutuksesta. Virallisen osallistumisen ja vuorovaikutuksen lisäksi on varsinaisten kaavaprosessien ulkopuolella runsas määrä epämuodollista vuorovaikutusta erilaisten verkostojen sekä median kautta. Paine löytää pe-

rinteisten osallistumismenetelmien lisäksi uusia kanavia ja keinoja vaikuttaa omaan elinympäristöön on selvästi lisääntymässä. Tämän tutkimuksen myötä halutaan tuoda esiin, mitä asukasosallistuminen ja -vaikuttaminen käytännössä ovat. Siihen, tukeeko tämänhetkinen Helsingin kaupunkisuunnittelun käytäntö riittävää vuorovaikutusta ja demokratian toteutumista, ei varsinaisesti oteta kantaa, mutta toive löytää tehokkaita osallistumisen muotoja niin asukkaan kuin kaavoittajan kannalta on tutkimuksen taustalla.

Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto avasi kesällä 2008 info- ja näyttelytila Laiturin Helsingin ydinkeskustaan. Laituri toimii paitsi uusien suunnittelualueiden ja erilaisten vaihtuvien teemojen näyttelytilana, myös viraston viestintäkanavana ja fyysisenä tiedotuspisteenä. Tässä tutkimuksessa esitetään kysymyksiä uuden ilmiön luonteesta, siitä mikä on todellista ja mitä voidaan pitää todisteina (ontologia). Laki velvoittaa vuorovaikutteisuuteen ja osallisten kuuntelemiseen, mutta se ei ole ainoa syy, miksi Helsinki on panostanut uuteen ja merkittävään suureen näyttelytilaan. Tämän hetkinen kaavaprosessi valitusmenettelyineen on varsin raskas, ja suunnitteluvaiheessa tapahtuvan asukkaiden kuulemisen toivotaan vähentävän valitusten ja muistutusten määrää ja näin nopeuttavan kaavoitusprosessia. Samalla pyritään nostamaan esiin asioita, jotka monesti ilmenevät vasta osallistumis- ja arviointisuunnitelman laadinnan jälkeen. Tämä siitäkin huolimatta, että asukkaiden toiveet, ideat sekä kokemuksellisen tiedon määrä voi olla runsasta, ja yhden suunnitelman kohdalla toteutuksessa on rajalliset mahdollisuudet. Laituri ei ole osa virallista kaavaprosessia, mutta Laituri on nähtävissä mahdollisuutena toimia tarvittavan vuorovaikutuksen kanavana.

Tutkijat Staffans sekä Väyrynen (2009) ovat todenneet, että kilpailukykyä ja innovatiivisuutta korostava suunnittelukeskustelu on tuonut esille ihmisten roolin valintoja tekevinä kuluttajina, loppukäyttäjinä sekä osajina. Tämä kansalaisnäkökulman laajennus täydentää kaavoituksen osallisuuden ajatusta ja lisää painetta kaupunkisuunnittelun vuorovaikutuksen ja käyttäjälähtöisyyden kehittämiseen. Virtuaali-maailma, joka ei tunne paikkoja tai etäisyyksiä, on tutkijoiden mukaan menneisyyttä. Harva enää väittää, ettei paikalla olisi merkitystä. Päinvastoin - paikoilla on entistä suurempi merkitys, paikoilla kilpaillaan. Ideologisista ja teoreettisista eroistaan huolimatta osallisuus julkishallinnossa ja kuluttajuus markkinoilla vahvistavat kehi-

tystä kohti asukas- ja asiakaslähtöisiä toimintamalleja. (Staffans & Väyrynen 2009: 25, 197)

Taustalla on myös poliittinen agenda. Helsingillä on tarve kuulla asukkaitaan, jotta suora ja edustuksellinen demokratia toteutuisivat ja jottei muun muassa Schulmanin mainitsema reikäleipäilmiö toteutuisi. Nykyisen kehityksen mukaan hyvätuloisia veronmaksajia pakenee ympäryskuntien pientaloalueille, ja ydinkunta joutuu vastaamaan suurkaupungin haasteista tulopohjan kaventuessa (Schulman 2002: 15). Helsingin kaupungilla ei olisi varaa menettää pääosin koulutettuja lapsiperheitä naapurikuntiin, vaan sen on pyrittävä vastaamaan heidän odotuksiinsa ja toiveisiinsa. Helsingin metropolialue kokee parhaillaan merkittäviä muutoksia ja alueen kaupungit kilpailevat niin asukkaista kuin yrityksistä. Täydennysrakentaminen, tonttipula, keskustan elävöittäminen, Länsimetro, kalliit neliöhinnat ja yksityisautoilu ovat lähes päivittäin median otsikoissa. Tässä yhteydessä esiin tulevat myös uudet hallintakäytännöt (governance) sekä valtaistamisen roolit (empowerment). Kuntalaisten hyvän elämän turvaaminen ja kaupungin taloudellinen menestys eivät kuitenkaan ole toisiaan poissulkevia asioita. On esimerkiksi esitetty, että ne alueet ja kaupungit, joilla on hyvin toimiva kansalaisyhteiskunta ja toimivat poliittis-hallinnolliset rakenteet, menestyvät myös taloudellisesti parhaiten. (Bäcklund 2007: 22)

Tämän tutkimuksen tarkastelun ja näkökulman määrittää pitkälti kommunikatiivinen suunnitteluteoria. Kommunikatiivisen suunnitteluteorian (Forester, Healey, Sager) mukaan tieto ja suunnittelun roolit ovat sosiaalisesti rakennettuja eli käytännössä jako tapahtuu asiantuntijoihin ja maallikoihin. Nähtävissä on, että kommunikaation muodot vaihtelevat. Ei ole oikeaa tapaa puhua, kuvata ja ilmaista itseään. Tällöin herää kysymys, kuinka vuorovaikutusta voidaan kehittää. Valtaa käytetään kommunikaation kautta ja jokaisella osallisella on tähän erilaiset lähtökohdat. Millaisia sitten ovat foorumit ja erilaiset areenat, joissa osalliset voivat kohdata tasavertaisina? Vuorovaikutteista suunnittelua suomalaisessa kaupunkisuunnittelussa on viime aikoina pohdittu laajalti tuoreissa väitöskirjoissa ja tutkimuksissa (Häikiö, Koskiaho, Leino 2001; Staffans 2004; Niemenmaa 2005; Puustinen 2006; Bäcklund 2007; Koskinen 2009).

Suomessa on selkeästi havaittavissa sekä toimintatapojen että suunnitteluprofession kulttuurinen muutos, joka etsii vielä muotoaan (Puustinen 2006). Lisääntynyt vuorovaikutteisuus kaavoittajien ja kaupunkilaisten välillä hakee vielä osallistumismuotojen ohella sopivia kanavia ja menestyksellisiä reseptejä. Suunnitteluperinteen murroskausi ja tulevaisuuden mahdollisuuksien monenkirjava joukko innostivat aiheeseen lähemmin, minkä seurauksena pro gradu -tutkielman aiheeksi valikoitui kaupunkisuunnittelun vuorovaikutteisuus ja asukasosallistuminen tavallisen helsinkiläisen asukkaan kannalta. Tutkijan ja tutkittavan kohteen välillä vallitsee tiivis suhde, mikä lisää ilmiön ymmärtämistä (epistemologia).

Laiturilla kesällä 2008 tehdyn suunnittelumaantieteen työharjoittelun kautta oli mahdollisuus päästä eturivistä havainnoimaan uutta ilmiötä kaupunkisuunnittelun maailmassa. Harjoittelun myötä aiheeseen pääsi tutustumaan pintaa syvemmälle, ja mielenkiinto kohdistui muutamaan ajankohtaiseen kysymykseen. Vaikka kyseessä ei ole varsinaiset tutkimuskysymykset, niistä muodostui tutkimuksen yleinen viitekehys. Miten arkielämän hiljainen tieto ja kritiikki otetaan huomioon helsinkiläisessä kaupunkisuunnittelussa? Entä mitkä ovat ne keinot ja kanavat, joilla tieto päätyy suunnittelijan käyttöön ja hyödyksi? Voiko kaupunkilainen olla todellinen paikkatiedontuottaja? Tutkijan oma ymmärrys osallistumiseen ja vuorovaikutukseen liittyvissä asioissa on tutkimuskauden aikana sekä kasvanut että muokkaantunut. Työelämän mukanaan tuomat kokemukset kaupunkisuunnitteluvirastossa ovat ravistelleet käsityksiä sekä omista näkökulmista että "valmiiksi annetusta tiedosta". Toisaalta tutkijan työskentely tutkittavassa organisaatiossa luo komplementaarisen asetelman sekä tutkimuksen näkökulmiin että tulkintoihin. Ymmärryksen kasvaminen on väistämättä johtanut myös sen tosiasian eteen, että kaupunkisuunnittelun tutkimuskenttä on laaja ja toisinaan vaikeasti konkretisoitavissa arjen maailmaan.

2 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET, MENETELMÄT JA AINEISTO

Tutkijan ote tässä tutkimuksessa on semi-kvalitatiivinen. Kvantitatiivinen tutkimus käsittelee perinteisesti fysikaalista, mitattavissa olevaa todellisuutta. Tämän tutkimuksen näyttämönä, jossa ilmiö tapahtuu, toimii Laituri. Määrällisiä asioita ovat muun muassa näyttelyiden kävijämäärät, kilpailuihin osallistuneiden määrät, palautteiden määrä eri aiheista ja eri kanavien kautta, palautteen antajien määrät ja tapahtumien lukumäärä. Määrällisen tiedon sijaan tämän tutkimuksen pääpaino on kuitenkin laadullisessa tiedossa.

Lähtökohtana tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tapaustutkimuksen kerronnalle valikoitui näin luonnollisesti tarinallinen ote, joka tuo hyvin esiin prosessin monimuotoisuuden. Sosiaalinen todellisuus ja mentaalisten tilojen maailma koostuvat ajatuksista, muistoista, havainnoista, kokemuksista, tunteista ja uskomuksista. Tutkimuksen kohdealueen eli Laiturin käyttöön liittyvä inhimillinen vuorovaikutus muodostuu kävijöiden kirjavasta kokemusmaailmasta. Kävijöiden kritiikki ja arkipäivän hiljainen tieto muodostavat osan kaupunkilaisten osallistumisen ja osallisuuden näkökulmasta, johon tulisi entistä enemmän kiinnittää huomioita alueidensuunnittelussa. Kvalitatiivinen tieto käsittelee ihmisten mielen abstraktit tuotteet kuten kielet, lait, tieteelliset teoriat ja uskonnot. Laituria koskevassa tutkimuksessa kvalitatiiviset asiat ovat alueidenkäyttöön sekä suunnitteluun liittyviä käsitteitä, ihanteita ja utopioita, mutta myös asukkaiden tulevaisuuden tarpeita ja toiveita.

2.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämä tutkimus on käytäntöön ja työelämän sovelluksiin tähtäävä. Tästä syystä tutkimukseen halutaan tuoda niin asukkaiden kuin suunnittelijoidenkin näkökulma. Tutkimus onkin jaettu kahteen pääteemaan. Tarkoituksena on tutkia Laiturin toimintaa ja sen vuorovaikutuksellisuutta kolikon molemmin puolin - sekä asukkaiden että kaavoittajien näkökulmasta. Tutkimuksessa pyritään selvittämään, toteutuuko Laiturin toiminta-ajatus käytännössä (teleologia). Tutkimuskysymysten kautta etsi-

tään vastauksia siihen, mikä Laituri on ja miten se toimii, ketkä ovat sen asiakkaita ja toteutuuko alkuperäinen idea eli tavoitetaanko kaupunkilaiset. Lisäksi halutaan selvittää, miten kaupunkilaisten tieto välittyy kaavoittajalle ja siitä edelleen suunnitteluun. Tutkimuksessa tarkastellaan näyttelytilan avajaisista alkaen prosessin kulkua vuoden ajan (kesä 2008–kesä 2009) sekä havainnoidaan käytännössä, millaisen vastaanoton Laituri saa suurelta yleisöltä. Tutkimuksessa nostetaan Laituri tapausesimerkiksi vuorovaikutuksesta asukkaan ja kaavoittajan välillä.

Tutkimusmenetelmiksi molempiin pääteemoihin on valittu kyselyt, haastattelut ja havainnointi. Asukkaan näkökulmassa tavoitteena on kyselyn avulla selvittää, keitä kävijät ovat, ja vastaako Laituri heidän odotuksiaan vuorovaikutteisuudesta ja vaikuttamisen mahdollisuudesta. Näyttelyvieraille suunnatun kyselyn perusteella etsitään perusteluja uuden hankkeen olemassaololle. Seuraaviin alakysymyksiin etsitään vastauksia: kuinka kaupunkilaisten eli osallisten vaikuttamismahdollisuudet Helsingin kaupunkisuunnittelun suhteen parantuvat Laiturin myötä vai parantuvatko ollenkaan. Toteutuvatko vuorovaikutus ja asukkaan vaikuttamismahdollisuudet käytännössä? Tutkimuksessa myös selvitetään kaupunkisuunnittelun eri asiantuntijoiden kokemuksia Laiturista. Kyselyn ja haastatteluiden avulla selvitetään, välittyykö paikallinen asukastieto kaavoittajalle. Kyselytutkimuksen myötä paljastuu, tulevatko asukasnäkökulmat, ideat ja toiveet huomioitua tulevassa suunnittelussa sekä se, kuinka kaupunkisuunnittelijat voivat hyödyntää työssään asukkaiden kanssa tapahtunutta vuorovaikutusta ja missä määrin se tapahtuu. Kyselyn myötä selviää, kokevatko suunnittelijat, että Laiturin osallistumis- ja vuorovaikuttamisen muodot ovat tehokkaita.

Tämän tutkimuksen on tarkoitus olla kuvaileva. Koska tarkasteltava kohde on moniulotteinen, myös tutkimukseen sisältyy useampi kuin yksi tarkoitus. Tutkimuksen avulla on tarkoitus kartoittaa, mitä Laiturilla tapahtuu, sekä etsiä uusia näkökulmia tarkastella vuorovaikutteisuutta kaupunkisuunnittelussa. Tutkimuksen yhtenä tavoitteena on esittää tarkkoja kuvauksia tapahtumista Laiturilla ja tuoda esiin ilmiön keskeiset ja kiinnostavat piirteet (Hirsjärvi ym. 2005: 128–130). Laiturin prosesseja ja nykyistä käytäntöä esitellään tarkemmin luvussa 4.

Edellä esitettyjen aiheeseen johdattelevien alakysymysten perusteella tutkittava aihe on tiivistetty kahteen ydintutkimuskysymykseen:

- *kuinka asukkaiden osallistumismahdollisuudet parantuvat Laiturin myötä vai parantuvatko ollenkaan?*
- *välittyvätkö paikallinen ja kokemuksellinen tieto sekä ideat ja toiveet Laiturin kautta kaupunkisuunnittelijoille?*

Tutkimusten tuloksia on tarkoitus verrata kaupunkisuunnittelun ja osallistumisen rooleihin tämän päivän Helsingissä. Tutkimuksen tulosten myötä mahdollisesti ilmenee, onko Helsinki toiminnallaan loistava esimerkki toimivasta vuorovaikutuksesta verrattuna muihin suomalaiskuntiin vai tuleeko se niiden perässä. Tutkimus saattaa myös osoittaa, mitä opittavaa tai kehitettävää vielä olisi, vaikkei se olekaan tutkimuksen varsinainen tavoite. Suunnitteluprofessio ja -perinne elävät murrosvaihetta, ja kansainvälistyvässä kilpailussa, jossa Helsinki on vahvasti mukana, kansalaisyhteiskunnan rooli on yhä merkittävämpi. Pohdittavaksi jää, voidaanko siis puhua asukkaan Helsingistä.

2.2 Menetelmänä laadullinen tapaustutkimus

Laadullinen tutkimus sopii tämän tutkimuksen metodologiaksi monessa mielessä. Tutkimuksessa käytetään luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja siinä on tarkoitus myös paljastaa odottamattomia seikkoja ilmiöstä. Sen vuoksi lähtökohdiana ei ole hypoteesien tai teorioiden testaaminen vaan aineiston yksityiskohtainen tarkastelu. Tapausta käsitellään ainutlaatuisena ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2005: 155) Tutkimusmenetelmäksi eli strategiaksi onkin valittu laadullinen tapaustutkimus (Flyvbjerg 2001; Hirsjärvi ym. 2005) sillä se on sopiva menetelmä koota monipuolista tietoa tutkittavasta tapauksesta eli Laiturista. Tapaustutkimus, case study, on yksi kvalitatiivisen metodologian tiedonhankinnan strategioista. Tällainen empiirinen tutkimus on keino tutkia jotakin nykyistä tapahtumaa tai toimivaa ihmistä tietyssä ympäristössä. Tapaustutkimuksen avulla Laiturista saadaan ilmiönä yksityiskohtaista, intensiivistä tietoa. Tutkimuksen kohteena on yksilö, ryhmä sekä prosessi ja aineistoa kerätään useita metodeja käyttämällä. Pyrkimyksenä on kuvailla ilmiötä ja ymmärtää sitä entistä syvemmin. Bent Flyv-

jerg (2001) perustelee tapaustutkimuksen paremmuutta sillä, että se tuottaa kontekstiin sidottua tietoa. Ihmisten välisiä toimintoja analysoitaessa on lopulta aina kyse kontekstiin sidotusta tiedosta. Flyvbjergin tutkimat tapaukset osoittavat, että toimijat ovat tilanteessa aina jotakin enemmän kuin sääntöjen ja normien toteuttajia. Hänen mukaansa tapaustutkimuksen tarkoituksena on oppia jotakin ilmiöstä yhden totuuden todistamisen sijaan. (Flyvbjerg 2001: 71–73)

Laadullisen tapaustutkimuksen menetelminä tässä tutkimuksessa käytetään kyselyjä, haastatteluja ja havainnointia. Monipuolisen laadullisen tiedon keruu ei kuitenkaan sulje pois tilastollisen aineiston käyttöä. Laiturin näyttelykävijöille suunnattuun, puolistrukturoituun toimintakyselyyn vastasi 133 helsinkiläistä, mikä ylitti tavoitteeksi asetetun 100 vastaajan määrän. Kysely oli nettipohjainen ja siihen oli mahdollisuus vastata Laiturin asiakaspäätteellä tai missä tahansa muualla. Kysely toteutettiin kesäkaudella 2008 kolmen kuukauden aikana. Kaupungin asukkaiden lisäksi tehtiin marras-joulukuussa 2008 erillinen kysely helsinkiläisille kaupunkisuunnittelijoille, jotka työskentelivät Laiturin asiantuntijaringissä. Kysely osoitettiin 27 asiantuntijalle ja tavoitevastausprosentiksi asetettiin 50. Kyselyyn vastasi 14 Laiturin asiantuntijaringin jäsentä, vastausprosentiksi muodostui siis 52.

Useista kyselyn eduista huolimatta on tulosten tulkinnassa otettava huomioon kyselyn haitat. Tavallisesti kyselyjen tuloksia pidetään pinnallisina ja näin ollen tutkimuksia teoreettisesti vaatimattomina. Heikkoutena voidaan pitää myös epätietoisuutta siitä, ovatko vastaajat suhtautuneet kyselyyn vakavasti ja ovatko he pyrkineet vastaamaan huolellisesti ja rehellisesti. Vaikka Laiturin toimintakysely on kontrolloitu kysely eli tutkija on henkilökohtaisesti pyytänyt asiakkaita vastaamaan kyselyyn ja informoinut heitä tutkimuksen tarkoituksesta ja vastausohjeista, väärinymmärryksiä on silti vaikea kontrolloida. Ei ole täysin selvää, miten onnistuneita annetut vastausvaihtoehdot ovat olleet vastaajan näkökulmasta. Tämä ongelma on pyritty välttämään Laiturin asiantuntijaringille kohdistetussa kyselyssä siten, että valmiiden vastausvaihtoehtojen sijaan kysely koostuu pääosin avoimista kysymyksistä. Kyselyissä ei myöskään tiedetä, miten hyvin vastaajat ylipäätään ovat selvillä kysyttävästä asiasta. (Hirsjärvi ym. 2005: 184–186) Epävarmuustekijänä voidaan pitää myös sitä, että vastaajien kokemukset Laiturista ovat lyhytaikaisia, niin asiakkaiden kuin asiantuntijaringin jäsenten. Se, ovatko vastaajat arvioineet Laiturin

toimintaa kokemuksiinsa perustuen vai ennakkokäsitysten pohjalta, on myös yksi epävarmuustekijä tuloksia pohdittaessa.

Kolmen Laiturin toiminnassa läheisesti mukana olevan henkilön asiantuntijahaastattelut tehtiin kesällä 2009 eli vuosi Laiturin toiminnan alkamisen jälkeen. Haastattelutilanteissa tutkija esitti kaikille haastatelluille tutkimuksen kaksi ydinkysymystä sekä kysymyksen koskien Laiturin tulevaisuutta, jonka jälkeen keskustelu eteni vapaamuotoisesti. Kysymyksillä haluttiin selvittää Laiturin kehittämisessä kiinteästi mukana olleiden henkilöiden näkemykset nykytilasta ja tulevaisuuden mahdollisuuksista ja haasteista. Asiantuntijahaastattelut nähtiin tarpeellisina, jotta tuloksia voitaisiin peilata toteutettuihin kahteen kyselyyn. Huomioitavaa Laiturin asiantuntijaringin jäsenille osoitetussa kyselyssä on sen vertailtavuus FT Sari Puustisen (2006) väitöskirjatutkimuksen tuloksiin. Kysymysten mallina on käytetty Puustisen teemahaastattelurunkoa ja erityisesti muutamia avoimia kysymyksiä, joiden teema liittyy läheisesti tähän tutkimukseen. Kaavoittajan suhde muihin toimijoihin sekä tieto ja asiantuntemus suunnittelussa -osista on lainattu kysymyksiä, joita Puustinen esitti suomalaisille kaavoittajille muutaman vuoden takaisessa tutkimuksessaan (Puustinen 2006: liite 1).

2.3 Tutkimuksen aineisto

Tutkimusaineisto koostuu laajasta kirjosta lähdemateriaalia. Lähdekritiikki on kohdistunut nimenomaan aineiston ajankohtaisuuteen, luotettavuuteen ja käytettävyyteen tässä tutkimuksessa. Koska osallistuminen ja vuorovaikutteisuus kaupunkisuunnittelussa ovat kehittyneet erityisesti 2000-luvun Suomessa suurin harppauksin, on tutkimuksessa ollut aiheellista käyttää mahdollisimman tuoretta lähdemateriaalia. Kotimaiset sekä ulkomaiset kirjalliset tuotokset artikkeleista väitöskirjatasoihin tutkimuksiin, sähköiset julkaisut ja eri yhteisöjen verkkosivut, seminaarit, lehtiartikkelit, henkilökohtaiset keskustelut, havainnot, luentomateriaalit sekä tutkimusmatkat Alankomaihin ja Saksaan ovat tutkimuksessa käytettyä aineistoa. Merkittävin osa tutkimusaineistoa ovat tutkijan tekemät kaksi kyselyä sekä Laiturin asiakkaille että henkilökunnalle sekä kolmen henkilön asiantuntijahaastattelut. Tutkimuksen koko kuvamateriaali koostuu tutkijan omasta kuva-arkistosta.

2.4 Miten tutkimustuloksia voidaan hyödyntää?

Aluetieteille on perinteisesti ollut ominaista selvittää asian tai ilmiön fyysiset, sosiaaliset sekä psyykkiset sijaintisuhteet. Ihmisten kokemuksellinen tieto sekä yhteiskunnallinen käyttäytyminen yhdessä toimintaympäristön kanssa muodostavat siten hyvin komplementaarisen ympäristön. Aiheeseen liittyvät kulttuuriset ja symboliset arvot antavat merkitystä tutkittavan ilmiön fyysiselle tapahtumapaikalle sekä ihmisten väliselle kanssakäymiselle. Tämänkin tutkimuksen yhteydessä on syytä pohtia, mikä on sen lokaali sekä globaali konteksti. Tutkimuksessa ei lähtökohtaisesti oleteta paikallisen tutkimuskohteen, Laiturin, omaavan globaaleja vaikutuksia. Tutkimuksen globaali konteksti on pikemminkin suunnittelun ja osallistumisen roolit kansainvälistyvässä kilpailussa. Paikallinen konteksti on suunnittelun ja osallistumisen alueellinen kehittäminen, joka on pitkälti kaupunkipolitiikkaa.

Kuva 1. Info- ja näyttelytila Laituri sijaitsee vanhalla linja-autoasemalla Narinkkatorin laidalla Kampissa.

Tutkimus on käytäntöön ja empiriaan perustuva, kuten jo aiemmin todettiin. Se on pitkälti suunnittelua palveleva tutkimus, joka avaa yksittäisen tapaustutkimuksen

kautta mahdollisuuden yleistettävyyteen samankaltaisten esimerkkien valossa. Koska tutkimuksen lopullinen tulos on sekä suunnittelua että asukkaita palvelevaa tietoa, oli perusteltua valita lähtökohdiltaan toiminnallinen menetelmä. Tuloksia voidaan soveltaa suoraan käytäntöön. Raportointi on tarkoituksellisesti kansantajuista, jotta se voi palvella monenlaista lukijakuntaa myös tiedeyhteisön ulkopuolella. Samalla avautuu myös lukijalle mahdollisuus tehdä omia johtopäätöksiä tutkimuksen tuloksista: mitä voidaan oppia yhdestä tapauksesta, tässä tutkimuksessa Laiturista. Voidaanko yksittäisen tapaustutkimuksen myötä tehdyillä havainnoilla luodata syvälle ja analysoida moni-ilmeistä ilmiötä yleisellä tasolla? Yleistettävyyden onkin ongelmallinen kysymys, sillä tapaustutkimusten tulokset ovat harvoin yleistettävissä. Vaikkei näin olisikaan, tämän tapaustutkimuksen myötä Laiturin tuloksista voidaan ottaa oppia kansallisesti, ehkä jopa kansainvälisesti. Tutkimuksen myötä voi mahdollisesti löytyä erilaisia vuorovaikutteisia näyttelytiloja yhdistäviä piirteitä ja kokemuksia. Laituri on pysyvänä kaupunkisuunnittelun näyttelytilana uraa uurtava hanke Suomessa. Tutkimuksen myötä saattaa paljastua puutteita vuorovaikutuksen menetelmissä ja keinoissa, mutta myös hyviä esimerkkejä vuorovaikutuksen onnistumisesta. Tutkimustuloksia on mahdollista hyödyntää sekä muissa kunnissa että Laiturin kehitysraportoinnin tai jatkotutkimuksen muodossa. Tutkimustulokset julkaistaan tiedeyhteisön ulkopuolella Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston käyttöön.

3 TUTKIMUKSEN TEORIA KESKEISTEN KÄSITTEIDEN KAUTTA

Tässä luvussa tarkastellaan tähän tutkimukseen liittyvää teoreettista pohjaa, joka antaa moninaisia näkökulmia lähestyä tutkittavaa, ajankohtaista ilmiötä. Avainkäsitteiden kautta esitellään lähinnä suomalaisessa tiedeyhteisössä 2000-luvulla käytyä keskustelua kaupunkisuunnittelun vuorovaikutteisuudesta. Osallistumiseen liittyvä teoreettinen keskustelu ja osallistumisen käytännöt näyttävät viimeaikaisten suomalaisten tutkimusten mukaan olevan toisinaan verrattain kaukana toisistaan. Valitut käsitteet on rajattu laajasta tutkimusalasta koskemaan juuri niitä aiheita tai teemoja, joita käsitellään tämän tutkimuksen empiirisessä osuudessa. Tutkimuksen tavoitteena ei ole niinkään tutkia ja arvioida millaisia menetelmiä Helsingissä tai muissa suomalaisissa kunnissa käytetään tai tulisi käyttää. Tavoite ei myöskään ole kyseenalaistaa poliittis-hallinnollisia prosesseja tai sitä, onko asukkaiden vahvistuvalle osallistumiselle olemassa paikka osana kunnallishallintoa. Tutkimuksessa ei myöskään pohdita osallistumisen tarkoitusta sinänsä eikä verrata suoran ja edustuksellisen demokratian paremmuutta. Edellä mainittujen teemojen käsitteitä ei ole näin ollen avattu tässä luvussa. Sen sijaan tutkimuksessa keskitytään käsitteisiin, jotka auttavat ymmärtämään, millainen merkitys kaupunkilaisten tuottamalla tiedolla on Helsingin suunnittelussa, ja kuinka se välittyy esimerkiksi Laiturin kautta. Kuinka asukkaan arjen maailma välittyy tulevaisuuden suunnitelmiin?

Tämän tutkimuksen kulmakiviä ovat osallistuminen, vuorovaikutus ja paikallinen tieto kaupunkisuunnittelussa. Käsitteet eivät ole itsestäänselvyksiä, vaan seurauksia yhteiskuntaa ja kaupunkisuunnittelua viimeisten vuosikymmenten ajan ravista-neista tuulista. *Osallistumisella* tässä tutkimuksessa tarkoitetaan yksilön aktiivista, eriasteista toimintaa yhteisen asumisympäristön suunnitteluprosesseissa. *Vuorovaikutuksella* ymmärretään tässä tutkimuksessa ihmisten välisen kommunikaation lisäksi jonkinasteisen muutoksen aikaansaamista edellä mainituissa prosesseissa. Vuorovaikuttaminen nähdään pitkälti vaikuttavana osallistumisena *asukkaan Helsinki*-teeman mukaisesti. Osallistumisen ja vuorovaikutuksen tarpeeseen sekä käyttöön ovat johtaneet ainakin kolme muutosta. Uudenlaisten suunnittelukäytäntöjen myötä kaavoittajan tulee hallita niin kommunikaatiomenetelmät kuin vuorovaiku-

tusprosessit. Ensimmäinen muuttuja on suunnittelukulttuurin refleksiivisyys ja toinen se, että koko suunnitteluprofessio omaa uuden identiteetin (Puustinen 2006). Esimerkiksi Helsingissä suunnittelun avuksi ovat tulleet vuorovaikutusammattilaiset. Kolmas muuttuja on poliittinen agenda, joka pohjautuu suoralle ja edustukselliselle demokratialle. Uudenlaiset hallintakäytännöt (governance) sekä valtaistaminen (empowerment) ovat mahdollistaneet osallistuvan suunnittelun laillisesti (Lapintie 2009). Yhdyskuntasuunnittelu ja arkkitehtuuri ovat tyypillisiä hallinnan aparaatteja. Tämä moderni vallankäytön tapa viittaa vallankäytön siirtymiseen hierarkkisista ja muodollisista vallankäytön organisaatioista erilaisille instituutioille ja toimijoille (Rajanti 2003: 27). Valtaistaminen taas voi käytännössä olla sitä, kun "asianajat" eli asuntopolitiikan tai sosiaalipolitiikan työntekijät yrittävät pitää heikompien kansalaisten puolia useimmiten paikallisia valtarakenteita vastaan. Heikkoja kansalaisia voivat olla esimerkiksi jonkin asuinalueen asukkaat, tai kyse voi olla ryhmästä, joka ei saa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ääntään kuuluville ilman ulkopuolista tukea. Esimerkki tällaisesta ryhmästä ovat maahanmuuttajat. Valtaistaminen tulkitaan monessa yhteydessä kansalaisten omaksi toiminnaksi, osallistumiseksi. (Koskiahho 2002: 37–38) *Paikallisella tiedolla* tässä tutkimuksessa ymmärretään asukailta eri muodoissa ja menetelmillä kerättävä tai saatava tieto, joka voi olla sekä kokemuksellista että hiljaista tietoa.

3.1 Keskeiset suunnitteluteoriat

Tässä kappaleessa esitellään tutkimuksen kannalta keskeiset suunnitteluteoriat. Eri suunnitteluteorioiden vaiheet ovat sovellettavissa tutkimuksen sisältöön asukkaan roolista kaupunkisuunnittelussa. Eri vuosikymmenten saatossa muokkaantunutta asukkaan roolia reflektoidaan tutkimuksen tuloksiin ja tämän päivän käsitykseen asukkaan vaikuttamismahdollisuuksista.

3.1.1 Suunnitteluteorioiden alkuvaiheet ja asukkaan roolit

Yhdyskuntasuunnitteluteorioiden kehityksessä voidaan FT Pia Bäcklundin ja TkT professori Raine Mäntysalon tuoreen tutkimuksen (2009) mukaan tunnistaa neljä pääkehitysvaihetta, jotka muodostavat selkeän jatkumon suunnitteluteoreettisessa

keskustelussa. Suunnitteluteoriat muodostavat toisiaan seuraavia paradigmasiirtymiä, joille on ominaista kriittinen suhde edelliseen teoriaan.

Toisen maailmansodan jälkeen vaikuttanut *komprehensiivis-rationalistinen suunnitteluteoria* pohjautui olettamukseen yhteiskunnan nykytilan hallittavuudesta kattavilla tiedonkeruun menetelmillä. Näkökulmaa vahvisti yhteiskuntatieteissä tuolloin voimakkaasti vaikuttanut positivistinen metodologia, jossa korostuivat tiedonkeruun menetelmien tarkkuus, luotettavuus sekä systemaattisuus. Objektiivinen, varma tieto oli tärkeää, ja hallinnon työntekijöiden tehtävä oli pitkälti yleisen edun edistäminen rationalistisilla suunnittelukäytännöillä. Tutkijat kuvaavat John Forsterin (1989) sanoin yhdyskuntasuunnittelijan roolin kiteytyvän faktoihin ja sääntöihin – suunnittelijan oli nojaututtava tieteeseen perustuviin faktoihin sekä auktoriteetteihin ja oikeudellisiin velvoitteisiin, jotka suunnittelijan julkinen virka-asema määritteli. (Bäcklund & Mäntysalo 2009: 19–20) Sari Puustinen (2006) toteaa suomalaisia kaavoittajia käsittelevässä väitöskirjassaan tällaisen toimenkuvan olevan suomalaisessa suunnittelukäytännössä edelleen vahvasti läsnä. Komprehensiivis-rationalistisen suunnittelun mukaisesti vallitsee näkemys asukkaasta alamaisena, jolloin käytännössä asukkaat esittävät mielipiteensä ja koulutetut asiantuntijat esittävät tietoa (Puustinen 2006). Bäcklund ja Mäntysalo (2009) summaavat, että asukkaan tehtävänä oli olla asiantuntijasuunnittelun kohde, ei sen osapuoli. Kyseistä aikakautta on pidetty selittäjänä sille, että asukkaiden tiedontuottajan roolille ei jäänyt tilaa eikä sitä tarvittu julkishallinnon puolesta, sillä yhdyskuntaa suunniteltiin asukkaalle, ei hänen kanssaan. (Bäcklund & Mäntysalo 2009: 19–20)

Komprehensiivis-rationalistista suunnitteluteoriaa kohtaan kuitenkin esitettiin kritiikkiä. Bäcklund ja Mäntysalo (2009) nimeävät Charles Lindblomin kritiikin yhdyskuntasuunnittelun teorian kehityksen kannalta yhdeksi merkittävimmistä. Lindblom (1959) väitti julkishallinnon suunnittelijoiden kärsivän ajan ja resurssien puutteesta, jotta he voisivat laatia kattavia selvityksiä pyrkiessään tehtäviensä tiedolliseen hallintaan. Lindblomin mukaan suunnittelijoiden toimintaympäristö on sekä organisatorisesti että kognitiivisesti liian monimutkainen, ja näin ollen suunnittelijoiden on pakko tehdä ratkaisujaan vain osittaiseen tietoon nojautuen. Lindblomin tavoitteena oli realistinen suunnitteluteorian laatiminen ja hän kehotti suunnittelijoita keskittymään lyhyen tähtäimen suunnitteluun, jossa tuli muodostaa uusia

inkrementtejä, lisäyksiä. Samalla suunnittelun tietopohjaa tuli laventaa ottamalla eri intressiryhmiä mukaan prosessiin täyttämään tiedolliset aukot ja tasapainottamaan suunnittelijoiden rakentaman tietopohjan puolueellisuutta. Lindblom näki, että hyvä suunnittelutulos saataisiin aikaan neuvotteluin ja myönnytyksin. Näin suunnittelupelin ihanteellinen lopputulos oli Pareton optimin mukaan ratkaisu, jossa mahdollisimman monen ryhmän olot paranevat ilman, että kenenkään huonontuvat. Suomalaisessa yhteiskunnassa *inkrementalistinen suunnittelu* ajankohtaistui 1970-luvun lopulla. Olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen sovitettiin inkrementtejä, ja muotoutui käsite postimerkkikaavoituksesta. (Lindblom 1959, 1965; Bäcklund & Mäntysalo 2009: 20–22)

Inkrementalistisen suunnittelun teoria joutui kuitenkin kommunikatiivisen suunnittelun teoreetikoiden kritiikin kohteeksi. Sitä arvosteltiin sen taipumuksesta korporatismiin. Tore Sagerin mukaan teoria edustaa liian kapeaa käsitystä suunnittelukommunikaatiosta. Inkrementalismi ei pyri yhteisymmärrykseen ja dialogiin vaan rohkaisee kaupankäyntiin ja kompromisseihin. (Sager 1994: 7–20) Bäcklund ja Mäntysalo kuitenkin näkevät, että inkrementalistinen teoria nosti esille tärkeitä näkökulmia tunnistaa tulevaisuuden kehityspiirteitä yhdyskuntasuunnittelussa. Osallisten joukkoa kasvattamalla vaatimus suunnittelun tietopohjan laventamisesta mahdollisti asukkaille roolin paikkatiedon tuottajina. Tutkijat kuitenkin toteavat avoimeksi jääneen sen, millä perusteilla suunnitteluun pääsee mukaan, ja kuka asiasta päättää. (Bäcklund & Mäntysalo 2009: 22)

3.1.2 Kommunikatiivisen suunnittelun pyrkimyksenä asukkaiden konsensus

Tällä vuosikymmenellä suomalaisessa kaavoituksessa ovat olleet pinnalla toistuvasti käsitteet osallistuminen ja vuorovaikutus. Näiden käsitteiden yhteydessä puhutaan suunnittelun kommunikatiivisesta käänteestä (Staffans 2004; Puustinen 2006; Bäcklund 2007). Kommunikatiivisuutta korostava suunnitteluteoria asettaa keskiöön ihmisten elämismaailman ja suunnittelun kohtaamisen. Erot eri teorioiden välillä syntyvät lähinnä pohdittaessa, miksi elämismaailman ja suunnittelun kohtaaminen on tärkeää sekä miten se tapahtuu. (Staffans 2004: 101)

Kommunikatiivisen, vuorovaikutteisen suunnittelun teorian taustalla voidaan pitää useampaa suunnitteluteoriaa. Davidoffin (1965) laatima *advocacy planning – teoriassa* suunnittelu muistuttaa osaltaan oikeudenkäyntiä, jossa on eri näkökulmia ja intressejä yhden totuuden sijasta. Suunnittelija on teorian mukaan asiantuntija. Friedmannin (1973) *transaktiivisen suunnittelun teoriassa* suunnittelijan ja toimijan tieto eroavat toisistaan. Saksalainen filosofi ja yhteiskuntatieteilijä Jürgen Habermas loi kommunikatiivisen toiminnan teorian, jonka myötä hän lanseerasi rationaalisuuden ja vuorovaikutteisuuden käsitteet. Habermasilla oli myös dialektinen näkemys yhteiskunnan rakenteesta systeeminä ja elämysmaailmana. (Habermas 1984). Kommunikatiivisen rationaalisuuden toiminnassa on tavoitteena kansalaisten yhteiskunnallisen aktiivisuuden ja vastuun lisääminen kansalaisten omista lähtökohdista. Habermasin mukaan suunnittelutilanteessa päästään yhteisymmärrykseen kommunikaation ja argumentaation avulla. Kommunikaation toimivuutta on kuitenkin kritisoitu siitä, ettei se toimi sellaisessa sosiaalisessa tilassa, jossa asukas pystyisi ilmaisemaan oman kantansa. Habermas on saanut kritiikkiä myös suunnittelun valta-asemien huomioon ottamisen unohtamisesta. (Karppinen et. 2003: 15)

Kommunikatiivisen suunnittelun teorian taustalla ovat John Forester (1989), Tore Sager (1994) ja Patsy Healey (1997). Kommunikatiivisen suunnittelun mukaan tieto ja suunnittelun roolit ovat sosiaalisesti rakennettuja, kuten asiantuntijan ja maallikon roolit. Sen mukaan kommunikaation muodot vaihtelevat, eikä ole olemassa oikeata tapaa puhua, kuvata ja ilmaista itseään. Teorian mukaan ei ole välttämättä olemassa vallitsevaa yleistähtoa tai yleistä etua, vaan ainoastaan yhteinen julkinen tila (public sphere). Valtaa käytetään kommunikaation kautta samoin kuin poliittinen yhteisö yksilön sijaan rakentaa tavoitteensa ja toimintansa kommunikaation avulla. Forester (1989, 1999) painottaa monimutkaisia valtasuhteita osallistumistilanteissa. Hän korostaa jatkuvuutta suunnitteluprosesseissa ja pitkäjänteistä osallisuutta, osallistumisen ja neuvottelun yhdistämistä. Foresterin mukaan suunnitteluprosessin käynnistyessä ei kaikilla osapuolilla ole samanlaiset tiedot kaavoitusprosessista yleisesti, jolloin yleinen etu kärsii osallisten tiedon lisääntyessä vasta prosessin myöhemmässä vaiheessa (Niemenmaa 2004: 55–57). Forester on arvostellut inkrementalismia jakamalla suunnitteluongelmat kahteen ulottuvuuteen. Tiedon epävarmuus tai epäselvyys vaatii erilaiset käytännön ratkaisut. Forester (1993) näkee välttämättömänä, että suunnittelija kykenee tekemään eron näiden kahden välil-

lä. Bäcklund ja Mäntysalo ovat kuvanneet käytännön ongelmia suunnittelussa. Suunnittelija saattaa tulkita epäselvyyttä ilmentävät osallisten kysymykset epävarmuuteen liittyviksi. Ongelma tulkitaan tässä tapauksessa suunnittelun tietopohjan riittämättömyydeksi. Tähän ongelmaan haetaan ratkaisua keräämällä lisää paikallistietoa vaikkapa kyselyn avulla. Tutkijat näkevät, että tällainen lisätiedon keruu saat-
taa loitontaa näköpiiristä niitä poliittisia valintoja, jotka olisi tarpeen tehdä. Heidän mielestään osallistumisen menetelmien rinnalla tarvitaan näkemystä siitä, keiden tahdosta ja millaiseen tarkoitukseen informaatiota kerätään suunnittelun osaksi. Teknologia ei yksistään voi ratkaista kysymystä osallistumisesta saatavan tiedon hyödyntämisestä, muttei myöskään määritellä toimivaa demokratiaa. Ridelliä (2003) mukaillen teknologia voi ainoastaan tarjota välineitä näiden tarkoitusten edistämiseksi. (Bäcklund & Mäntysalo 2009: 22–23).

Kommunikatiivisen suunnittelun teoria on ollut kehityksensä alusta saakka kiistanalainen. Teoriassa on aukkoja, kun miettii sen toteutumista tämän päivän suunnittelussa. Jos teorian mukaan ei ole olemassa oikeata tapaa kommunikoida, miten vuorovaikutus toteutuu käytännössä ja kuinka sitä voidaan kehittää. Voidaan pohtia, mikä on asiantuntijan ja suunnittelijan rooli, jos asiantuntemus on vain yksi tietojärjestelmä ja toimintaperspektiivi toisten joukossa sekä millaisilla foorumeilla ja areenoilla lukemattomat osalliset voivat kohdata. Onko yhteistyölle ja konsensukselle edellytyksiä, vai onko kyse aina hegemoniasta tai konfliktista (Lapintie 2009)? Bäcklund ja Mäntysalo osoittavat kritiikin kohdistuneen yleisimmin teorian idealistisuuteen ja utopistisuuteen. Suunnittelutieto on aina epätäydellistä, samoin kuin olosuhteet, joissa kommunikoidaan. Tutkijat nostavat esiin tämän päivän ongelman – kommunikatiivisen suunnittelun teoria ei kykene puhuttelemaan käytännön suunnittelijaa, joka voimakkaiden edunvalvojien painostuksen, käskyvaltasuhteiden ja voimavarojensa ristiaallokossa yrittää pysyä pinnalla. (Bäcklund & Mäntysalo 2009: 23). Myös Markku Sotarauta (1999) on varoittanut kommunikatiivisen suunnittelun ansoista. Hänen mukaansa ei tule liiallisesti luottaa siihen, että asiat hoituvat kunhan saadaan kommunikaatiokanavat auki ja foorumit luotua. Tällöin voi prosessin määrätietoinen toteuttaminen jäädä taustalle, eikä varsinaisiin sisältökysymyksiin kiinnitetä tarpeeksi huomiota. (Sotarauta 1999: 97)

Tekniikan tohtori Aija Staffans (2004) ja Bäcklund (2007) ovat osoittaneet kommunikatiivisen suunnittelun käytännön ongelmien konkretisoituvan suomalaisessa yhteiskunnassa silloin, kun asukkaat kyseenalaistavat kokonaisuudessaan sen tiedon, jonka perusteella ongelmat nimetään ja suunnitelmat oikeutetaan. Staffans puhuu etukäteen annettujen oletusten kyseenalaistamattomuudesta, joka on suomalaisen maankäytön suunnittelun osallistavissa menetelmissä tyypillistä. (Staffans 2004; Bäcklund 2007) Ilkka Niiniluodon käsitykseen demokraattisesta päätöksenteosta viitaten, eikö tärkeintä keskustelussa ole se, mikä on olennaista ja mikä ei, sen sijaan että erotellaan päteviä ja epätäteviä väittämiä. (Niiniluoto 1996: 93; Bäcklund & Mäntysalo 2009: 24)

3.1.3 Erilaisuuden sietäminen agonistisessa suunnitteluteoriassa

Habermasilainen kommunikatiivisen rationaalisuuden mahdollisuus perustuu oletukselle yhteisestä elämismaailmasta. Tämä maailmankuva ja sen uudistumisen tarkastelun puute on kuitenkin kyseenalaistettu. Foresterin (1993) mukaan olisi oleellista tarkastella, miten maailmankuvat, kumppanuudet ja identiteetit kehkeytyvät, muuntuvat tai vakiintuvat. Ongelmanratkaisuksi Forester on määritellyt suunnittelun yhteiseksi ymmärrysprosessiksi, joka sisältää näkemyksen suunnittelusta maailman rakentamisena. (Forester 1993) Patsy Healey (1992) on täydentänyt kyseistä määritelmää ”designing as making sense together” päätteellä ”while living differently”. Healeyn mielestä osapuolet voivat päätyä yhteiseen maankäytön tavoitteeseen, mutta tämä tapahtuu erilaisten subjektiivisten, kulttuuristen ja sosiaalisten kokemusten kautta. Healey tähdentää, että suunnittelusta keskusteltaessa pitäisi pyrkiä hankkeen kannalta riittävään yhteisymmärrykseen kadottamatta kuitenkaan tietoisuutta niistä kysymyksistä, joista jäädään erimielisiksi. Vaikkakin pyrkimykset ovat osapuolten välillä vastakkaisia, osallistujien keskinäinen kunnioitus on suunnittelussa ja päätöksenteossa tärkeää. (Healey 1992)

Bäcklund ja Mäntysalo (2009) esittelevät suomalaisessa vuorovaikutusta ja osallistumista käsittelevässä kirjallisuudessa uuden suunnitteluteorian. Healeyn mainitsemat merkitysjärjestelmät (systems of meanings) ja niiden vastakkainasettelu voi Mouffen (2000) mukaan muuntua agonismiksi eli tilanteeksi, jossa vastapuolet avoimesti tunnistavat konsensuksen mahdollisuuksien rajat. Hänen mielestään

agonismiin siirtyminen vaatii sellaisten ilmaisun kanavien löytämisen, joissa vastustajasta ei tehdä vihollista hänen ilmaistessaan intohimoisesti kantansa. Agonistisen käsityksen mukaan intohimoista politiikantekotapaa ei pidä hävittää yhteisymmärryksen mahdollistamiseksi, vaan ennemminkin mobilisoida intohimo palvelemaan demokratian päämääriä. *Agonistisessa suunnittelussa* halutaan synnyttää rakentavassa hengessä demokraattisia päätöksiä, joissa kunnioitukseen perustuen hyväksytään myös ratkaisemattomiksi jääneet erimielisyydet. Mouffe kuvaa vastapuolen legitiiminä vastustajana, jonka näkemyksiin ei välttämättä yhdytä, mutta jonka oikeus puolustaa näkemyksiään tunnustetaan. Bäcklundin ja Mäntysalon mukaan tällainen käsitys demokratiasta luo edellytykset sellaiselle suunnittelukulttuurille, jossa siedetään merkitysjärjestelmien, kuten kielen, rinnakkaisuutta sekä niistä kumpuavia ristiriitoja. Agonistisen suunnittelun teoriassa tulee olennaiseksi kysymys siitä, missä kohdin poliittis-hallinnollisia prosesseja erilaiset todellisuudet on tarkoituksenmukaisinta tehdä näkyviksi sekä siitä, kuka sen tekee, jotta yhteiskunnallinen ymmärrys voisi lisääntyä. (Mouffe 2000: 102–103; Bäcklund 2007: 248–249; Bäcklund & Mäntysalo 2009: 24–26).

Bäcklund ja Mäntysalo summaavat suunnitteluteorioiden kompleksisuuden käytännössä. He näkevät, että ilman julkisen hallinnon toimintatapojen ja institutionaalisten rakenteiden nykytilan empiiristä avaamista myös agonistisen suunnittelun teoria uhkaa jäädä vain teoriatason paradigmasiirtymäksi. Käytännössä tämä tarkoittaisi, että teoria toimisi potentiaalisena lisäsekaannuksen lähteenä tarjoten vaikutteita pintapuolisille uudistuksille, joita kasattaisiin vanhojen hallintorakenteiden ja -käytäntöjen päälle. (Bäcklund & Mäntysalo 2009: 29) Juuri väitellyt tutkija-arkkitehti Anssi Joutsiniemi kritisoi tutkijoiden nimeämän agonistisen käänteen olevan ongelma nykyiselle maankäyttöä ohjaavalle lainsäädännölle Suomessa, joka on Joutsiniemen mukaan vasta vaivoin siirtymässä kommunikatiiviseen vaiheeseensa. (Joutsiniemi 2009: 98)

3.2 Osallistumisen ja vuorovaikutuksen avainkäsitteet

Miksi vuorovaikutus on kaupunkisuunnittelussa tavoiteltavaa? Staffans (2004) perustelee tutkimuksiinsa nojautuen vuorovaikutuksen lisäävän ymmärrystä ihmisten välillä, tukevan tiedonrakennusta erilaisten näkökulmien välillä sekä mahdollista-

van hiljaisen tiedon jakamisen. Vuorovaikutus innostaa ja inspiroi, mikä taas tukee innovatiivisuutta. Vuorovaikutus myös vahvistaa luottamusta kasvattaen yhteisön sosiaalista pääomaa sekä laajentaa asiantuntijuutta dynaamisemmaksi. (Staffans 2004: 104) Lasten ja nuorten osallistumista tutkineen maa- ja metsätieteiden tohtori Sanna Koskinen kuvaa osuvasti vuorovaikutusta Cantelia (2006) mukaillen. Vuorovaikutus on kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestävä, kun se on avointa, tasa-arvoista ja perustuu demokraattiseen päätöksentekoon. Avoimessa toimintakulttuurissa voi vapaasti esittää eriäviäkin mielipiteitä, saada yhteisöllistä tukea, kannustusta ja kiitosta sekä kokea yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Koskinen 2009b: 2001)

3.2.1 Osallisen rajaton rooli

Kuka on osallinen? Mistä kaupunkilainen voi tunnistaa olevansa osallisena suunnitteluhankkeessa? Osalliset mainitaan aina kaavahankkeen osallistumis- ja arvioimis-suunnitelmassa. Asianosaisuutta laajempi termi ”osallinen” on otettu MRL:ssä käyttöön. Laissa osallisella tarkoitetaan alueen maanomistajia, kaikkia niitä, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa, sekä viranomaisia ja yhteisöjä, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään (Syrjänen 2005: 11). Käytännössä tällaisia ovat eri alojen järjestöt ja seurakunnat sekä kaupungin ja valtion virastot. Osalliseksi voi myös ilmoittautua kaavahankkeen kuluessa ottamalla yhteyttä kaavan laatijaan. MRL:n mukaan osallisia ovat periaatteessa kaikki osalliseksi itsensä tuntevat. Näin ollen osallisuus ei ole minkään ulkopuolisen tahon määriteltävissä oleva asia. Tämä tosiasia kuitenkin monesti unohtuu, sillä osallisten joukko tulee rajatuksi samalla kun kaavan vireille tulosta ja osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS) valmistumisesta ilmoitetaan. Osittainen rajausta tapahtuu kun OAS:ssa nimetään, ketkä ovat osallisia alueen suunnittelussa. Toisaalta suunnitelmassa ei poissuljeta ketään.

Bäcklund (2002) on pohtinut osallisen kompleksista rajaamista. Mitkä alueet kukin kaupunkilainen itse kokee keskeisiksi? Onko Helsingin kaupungin keskustan kehittämiseen osallistuminen vain keskusta-alueen asukkaiden etuoikeus? Kenelle kaikille suunnitteluprosessin käynnistymisestä tulisi tiedottaa, kun käytännössä asukkaiden toimintaympäristöt voivat koostua erilaisista toiminnan kentistä eri puolilla kaupunkia? Kaikki nämä kentät ovat tärkeitä ja läheisiä ja niiden suunnitteluun ha-

lutaan osallistua. Osallisiksi itsensä tuntevien tavoittaminen edellyttäisi, että tiedetään, millä tavoin eri ihmiset kaupunkitilaa käyttävät. Millä perusteilla voidaan todeta, että osallisia on riittävästi kuultu? Kuten Bäcklund toteaa, kysymys osallisista ja heidän tavoittamisestaan ei ole helppoa todellisuudessa. (Bäcklund 2002: 145–148) On ongelmallista pyrkiä yleistämään "asukkaan" tai "osallisen" rooleja pohjimatta sitä varsin erilaista suhdetta, joka esimerkiksi koululaisella, kiinteistönomistajalla tai yrityksellä on suunnitteluun (Lapintie 2003: 11).

Staffans (2004) nostaa esiin osallisen lähes skitsofreenisen roolin. Suunnittelun eettinen velvollisuus on huolehtia osattomasta kansalaisesta. Staffans kysyykin, miten se tehdään. Eri toimijoihin kohdistuva osallisuuden ja osattomuuden tarkkailu johtaa helposti tilanteeseen, jossa kaikki ovat jollakin tapaa esteellisiä esittämään kantansa. Staffans ehdottaa, että sen sijaan, että eettinen arviointi kohdistettaisiin esitettyihin näkemyksiin, arvioidaankin sitä, onko puhujalla oikeus esittää mielipiteensä asiaan. Kaupunkilainen, joka puolustaa harrastustaan, puistoaan, kirjastoaan tai kaupunginosaansa, on henkilökohtaisen suhteensa eli oman etunsa vuoksi aina jäävi. Moraalisen jääväämisen ketju osallistuvia kansalaisia kohtaan on loputon. Vaikeimpana kysymyksenä ketjun päässä ovat tulevat sukupolvet, joiden osattomuus nykykaupunkilaisten rinnalla on yksi keskeinen suunnitteluargumentti. Staffansin mukaan tämä johtaa käytännössä umpikujaan, jossa kukaan ei voi osallistua ja jossa väärät ihmiset ovat aina paikalla. Suunnittelijoiden tavoittelema "oikea, tavallisten ihmisten" osallistujajoukko, jonka oletetaan olevan jossain voimatoimijoiden ja osattomien välissä, on käytännössä tyhjä joukko, mahdottomuus. (Staffans 2004: 57)

Kaupungin kannalta ihanteellisen osallisen ominaisuuksia pohdittaessa törmätään kunnallishallinnon epäloogiseen toimintaan. Yhtäältä kaupunki tarvitsee asukkaiden henkilökohtaista paikallistuntemusta yleisiä tavoitteita konkretisoidessaan, mutta toisaalta paikallistuntemuksen pitäisi sopia yhteen yleisellä tasolla jo määriteltyjen tavoitteiden kanssa. Suoran osallistumisen ongelmaksi onkin todettu "tavallisen asukkaan dilemma". Kaupungin näkökulmasta ideaaliseksi osallistujaksi määrittyy sellainen toimija, joka ei suojele omaa lähiympäristöään, ei edusta mitään erityistä intressiä ja kantaa huolta hiljaisista osallisista. (Staffans 2004; Puustinen 2006; Bäcklund 2007)

3.2.2 Kaavaprosessi helsinkiläisittäin

Maankäyttö- ja rakennuslain myötä on asukkaiden osallistuminen pysynyt vuosikymmenen ajan ajankohtaisena tutkimusteemana kaavoituksessa. Lain yleisenä tavoitteena on järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen niin, että luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle ja edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitystä. Lain ensimmäisen pykälän mukaan tavoitteena on myös turvata jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen käsiteltävissä olevista asioista. Kuudennessa pykälässä ohjataan vuorovaikutusta ja kaavoituksesta tiedottamista. Kaavaa valmisteltaessa on oltava vuorovaikutuksessa niiden henkilöiden ja yhteisöjen kanssa, joiden oloihin tai etuihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa. (MRL 5.2.1999/132) Bäcklund ja Mäntysalo (2009) tulkitsevat velvoitteen osallistumis- ja arvioimissuunnitelman laatimiseen pakottavan suunnittelijat määrittelemään paitsi ne tavat, joiden kautta osalliset voivat olla suunnitteluprosessissa mukana, mutta myös sen keitä he kulloinkin ovat. Tutkijat osoittavat, että näissä määrittelyissä otetaan samalla kantaa asuin ympäristön ja ihmisen välisiin suhteisiin sekä asemoidaan osallisille tietty tiedontuottajan rooli osana kaupungin poliittis-hallinnollisia prosesseja. Bäcklund ja Mäntysalo näkevät, että julkishallinnon työntekijöiden sekä luottamushenkilöiden toimijoiden työnjaot valmistelussa ja päätöksenteossa eivät ole käytännössä lainkaan niin selviä kuin teoriassa. (Bäcklund & Mäntysalo 2009: 19)

Kaavoitus on monivaiheinen prosessi kaavan vireille tulosta aina kaavan hyväksymiseen asti. Virallisesti kaavaprosessi on Suomessa nelivaiheinen: aloitus, kaavaluonnos, kaavaehdotus ja hyväksyminen. Helsingin kaupunki pyrkii kaupunkisuunnitteluviraston toiminnan kautta toteuttamaan kaupungin maankäytön ja liikenteen suunnittelua sekä kaavoitusta vuorovaikutteisesti osallisten kanssa. Osallistumismahdollisuudet vaihtelevat kaavan merkittävyyden ja luonteen suhteen. Merkittävässä kaavoissa, kuten yleiskaavassa tai laajoja alueita koskevissa osayleiskaavoissa, prosessi on laajempi ja osallistumismahdollisuuksia enemmän. Kaavoituksesta ilmoitetaan aina julkisesti ja merkittävät kaavahankkeet julkaistaan vuosittaisessa kaavoituskatsauksessa. Muut kaavahankkeet julkaistaan Internetissä, päivälehdessä, kirjjeessä osallisille ja toisinaan kaupunginosalehdissä. Alkuvaiheessa hankkeesta

valmistellaan osallistumis- ja arviointisuunnitelma, jossa kuvataan yksityiskohtaisesti kaavahankkeen tavoitteet ja lähtökohdat, kaavaprosessi aikatauluineen sekä miten valmisteluun voi osallistua. Samalla selvitetään, kuinka kaavan vaikutuksia arvioidaan. Helsingissä merkittävistä hankkeista on tapana järjestää jo luonnosvaiheessa keskustelutilaisuus tai näyttely. (Ksv 27.8.2009)

Oikeustieteen tohtori ja dosentti Olavi Syrjänen (2005) valottaa kaavoitukseen liittyvää käsitteistöä. Perustuslaki (731/1999) antaa jo perustan sille oikeusturvalle, jota kaavavalmisteluun ja päätöksenteon tulee kuntalaiselle tarjota. Tämä oikeusturva sisältää sekä asianosaisille että muille osallisille kuuluvat vaikuttamismahdollisuudet, joita on täsmennetty maankäyttö- ja rakennuslain osallistumisesta ja vuorovaikutusta koskevilla säädöksillä. Vaikuttamismahdollisuudet jakaantuvat perinteisesti *preventiivisiin* eli ennalta estäviin tai ennakollisiin keinoihin sekä *repressiivisiin* eli jälkikäteisiin tai korjaaviin oikeussuojakeinoihin. Osallistuminen ja vuorovaikutteinen suunnittelu on tarkoitettu virheitä ennalta estäviksi keinoiksi, muussa tapauksessa voidaan turvautua korjaaviin keinoihin, joista tärkein on valitus. Syrjäsen mukaan kuntatason kaavoituksessa osallistumisella tarkoitetaan kunnan edustuksellisen demokratian alapuolella olevia osallistumisjärjestelyjä. Osallistuminen on vaikuttamista päätöksentekoon edustuksellisen demokratian rakenteiden puitteissa. Se on käytännössä eri toimijoiden mukanaoloa kaavan valmistelussa. Näitä toimijoita ovat kaavan laatijat, osalliset, poliittiset päättäjät sekä kaavoitusta ohjaavat ja valvovat viranomaiset. Osallistumisella tarjotaan vaikuttamismahdollisuuksia kaikille osapuolille ja pyritään näin parantamaan päätöksenteon laatutasoa. Osallistumisprosessin tarkoitus on saada esille ja kaavoittajan käyttöön erilaiset asiaan liittyvät näkökulmat, vaihtoehdot ja mielipiteet. (Syrjänen 2005: 9)

Bäcklund ja Mäntysalo korostavat, että asukkaiden tiedontuottajan rooli konkretisoituu esimerkiksi niissä valinnoissa, joissa määritellään, missä vaiheessa suunnitteluun voi osallistua. Heidän mielestään osallistumisessa on pohjimmiltaan kyse kaupunkien itseyemmäryksen perustasta, siitä kuinka halukkaita kaupungit ovat avautumaan erilaisille hyvän elämän tulkinnoille sekä kyvystä käsitellä niitä. (Bäcklund & Mäntysalo 2009: 19) Helsinki on ensimmäisenä Suomessa palkannut kaupunkisuunnitteluvirastoon vuorovaikutussuunnittelijat vuonna 2001. Moni kaupunkilainen saattaa kokea helpommaksi olla yhteydessä vuorovaikutussuunnitteli-

jaan kuin alueen arkkitehtiin tai kaavasuunnittelijaan. Yhteydenpito virkamiehiin tai osallistuminen keskustelutilaisuuksiin ovat kuitenkin pitkälti aikatauluun sidottuja osallistumisen muotoja. Kaupunkilaisen täytyy itse olla aktiivinen ja asioista hyvin perillä, jotta on oikeaan aikaan liikkeellä ilmaistakseen mielipiteensä.

3.2.3 Kaupunkilaisten osallistuminen ja vaikuttamismahdollisuudet

Osallistuminen kaupunkisuunnittelussa on osa suurempaa kokonaisuutta. Kansalaisten osallistumista ja vaikutusmahdollisuuksia korostetaan toimivan demokraattisen yhteiskunnan hengessä. Esimerkiksi Helsingin ylipormestarin asukasiltoja järjestetään eri kaupunginosissa yhteistyössä kaupunginosayhdistysten kanssa. Niissä puhutaan alueen tulevaisuudesta sekä mahdollisista ongelmista asukkaiden ja eri hallinnonalojen asiantuntijoiden kesken. Valtakunnallisen demokratiatilinpäätöshankkeen (2004–2008) myötä voidaan todeta, että Helsingissä olisi tarvetta aktiiviselle tiedottamiselle erilaisista osallistumisen käytännöistä samoin kuin valmistelun ja päätöksenteon käytäntöjen avaamiselle asukkaille. Toimivan kuntademokratian ensimmäisenä edellytyksenä on toimiva vuorovaikutus asukkaiden ja hallinnon välillä, mutta yksistään asukaspalautteen kerääminen ei riitä. Sen rinnalla tarvitaan näkemys siitä, miten saatua palautetta hyödynnetään, ja keiden toimesta ja missä vaiheessa suunnitteluprosesseja se tehdään. Osallistumisen tarpeista ja menettelmistä olisi kyettävä käymään jatkuvaa keskustelua, kuten toimivasta demokratiasta itsestään. (Helsingin tila ja kehitys 2009: 53) Vuonna 2008 kysyttiin helsinkiläisiltä asukkailta, kuinka he kokevat Helsingin suunnittelun ja päätöksenteon käytännöt ja millaisia osallistumismahdollisuuksia he ajattelevat itsellään olevan. Tuloksista ilmeni yksi kuntademokratian toimivuuden kipukohta: viestintä. Monet osallistumisen mahdollisuudet saattavat jäädä käyttämättä jo sen vuoksi, että asukkaat eivät tiedä omista mahdollisuuksistaan ja oikeuksistaan. Muihin tutkimustuloksiin vertaamalla voidaan todeta, että osallisuuden tunne on tällä hetkellä melko heikko suomalaisella kuntakentällä kokonaisuudessaan. (Bäcklund & Kurikka 2008)

Onko meillä toimiva kuntademokratia? Ajatushautomon humanistien Roope Moikan ja Aleksi Neuvosen (2006) mukaan ei. Heidän mukaansa Suomi kärsii mittavasta demokratiavajeesta, jonka osoituksena on kaikenlaisen perinteisen poliittisen

osallistumisen väheneminen. EU sekä Suomen valtio ovat käynnistäneet lukuisia ohjelmia aktivoidakseen kansalaisia. Moka ja Neuvonen mukaan nykyihmisen silmissä äänestäminen on hidasta, epäsuoraa sekä teknisyydessään riittämätön tapa vaikuttaa omassa elinpiirissä näkyviin asioihin. He näkevät, että edustuksellinen demokratia ei enää kykene tekemään ihmisten päivittäistä hyvinvointia tukevia päätöksiä. Moka ja Neuvonen sanoin: edustuksellinen demokratia ei pääse iholle. He ehdottavat, että politiikan tulisi olla päätöksiä, kokeiluja ja keskustelua siitä, miten kansalaisten yksityinen hyvinvointi ja menestys saadaan sovitettua yhteiseen hyvään. He nimeävät 2000-luvun demokratian todellisen haasteen: miten sovittaa yksilöt yhteisöön niin, että kumpikaan ei kärsi. (Mokka & Neuvonen 2006: 25–26) Toimintaympäristön muuttumisen myötä on nähtävissä päätöksenteon vaikeutuminen. Olennaisen ja epäolennaisen tiedon erottaminen on yhä vaikeampaa. Se kuinka kaupunki vastaa globalisaatiokehityksen että hallinnonuudistuksen vaateisiin, asettaa paikallisesti konkretisoituvia haasteita sekä kuntademokratian tilalle että helsinkiläisten osallistumisen vahvistamisen tarkoitukselle (Bäcklund 2007: 29).

Pekka Kettusen (2002) mukaan suora osallistuminen merkitsee sitä, että kansalainen yksin tai osana suurempaa ryhmää pyrkii suoraan vaikuttamaan asioihin. Hän näkee suoralla osallistumisella kolme tärkeää tehtävää. Suora osallistuminen on demokraattisesti valittujen luottamushenkilöiden toiminnan valvontaa ja toimii näin edustuksellisen demokratian omatuntona. Toiseksi, valitut edustajat tarvitsevat myös itse vahvan kytkennän asukkaisiin voidakseen tunnistaa paremmin ajassa liikkuvat asiat. Tämä voidaan nähdä kansalaisyhteiskuntavastaavuuden korostamisena. Suoralla osallistumisella on myös tärkeä tehtävä kansalaisyhteiskunnan sosiaalisen pääoman ylläpitämisessä. Aktiivinen osallistuminen on välttämätöntä myös vaalien välillä. Kettusen mielestä suora osallistuminen siis täydentää edustuksellista demokratiaa. (Kettunen 2002: 20, Bäcklund & Kurikka 2008: 17)

Bäcklund (2009) on tarkastellut osallistumiseen ja kokemuksellisen tiedon hyödyntämiseen liittyviä ongelmia ja haasteita erityisesti julkishallinnon rakenteiden ja toimintatapojen kannalta. Bäcklundin mukaan viime vuosina hallinnossa on korostunut kuntalaisia ja suunnittelun kumppanuuksia peräänkuuluttava retoriikka. Monissa tutkimuksissa on Bäcklundin mukaan pidetty eri toimijoiden välistä luottamusta yhtenä kunnan elinkelpoisuuden ehtona. Monimuotoinen osallistuminen ei

ole ainoastaan elävän ja toimivan demokratian ilmentymä, vaan myös välttämätön tekijä kunnallishallinnon itseymmärryksen kannalta. Bäcklundin mukaan asukkaiden aktiiviselle osallistumiselle ei näytä olevan varsinaista tilausta muualla kuin omissa erillisissä projekteissa. Hän toteaa, ettei asukkaiden osallistuminen ole projekti, vaan keskeinen osa kuntien toimintaa. (Bäcklund 2009: 41–43)

Pekka V. Virtanen (1999) esitti jo ennen lakiuudistusta, ettei maankäyttöpeli voi koskaan olla täysin demokraattista, koska vaikutusvalta ei jakaudu tasaisesti kansalaisten kesken. Virtasen mielestä kaavoittaja voi lieventää pahimpia epäkohtia, mutta se vaatii häneltä asennoitumisen lisäksi myös paljon tietoa ja taitoa, erityisesti kommunikaatiotaitoja. Maankäyttöpelissä on monia osapuolia, joilla on erilaiset arvot ja tavoitteet sekä keinot ja välineet vaikuttaa lopputulokseen. Tämä tarkoittaa Virtasen mielestä moniarvoista tilannetta, jossa teoreettisestikaan ei ole yhtä ainoata oikeata ratkaisua. Päättäjien tehtäväksi jääkin arvovalintojen teko. Tehtävä on vaikea, ja siksi kaavoittajien on autettava heitä myös tältä osin eli suoritettava alustavia valintoja päättäjien puolesta. Virtanen korostaa, että kaavoittajien on selitettävä kulloinkin esiintyvät yhteensopimattomuusongelmat osapuolille, jotta nämä ymmärtävät realiteetit paremmin. (Virtanen 1999: 84)

Staffans (2004) korostaa kansalaisten mahdollisuutta osallistua suunnittelun tiedonrakennukseen ja sitä kautta vaikuttaa kunnallisten päätösten valmisteluun maankäytön suunnittelussa. Tiedonrakennuksella valmistellaan poliittista päätöksentekoa, kootaan jo olemassa olevaa ja uutta tietoa, ja tähän asukkaan pitäisi täysivaltaisesti voida osallistua. Tässä prosessissa osallistuminen muuttuu poliittiseksi vaikuttamiseksi, jota MRL:n osallistumispykälillä tavoitellaan: ”että niillä, joita asia koskee, on mahdollisuus seurata kaavoitusta ja vaikuttaa siihen”. (Staffans 2004: 49) Bäcklund ja Mäntysalo (2009) toteavat, että monissa viimeaikaisissa hankkeissa ovat korostuneet osallistumisen menetelmät – millä tavoin asukkaiden pitäisi saada osallistua. Tutkijoiden mukaan on kuitenkin vähemmän pohdittu sitä, millainen tiedollinen rooli näillä uusilla osallistumisen muodoilla pitäisi olla suhteessa edustuksellisen demokratian prosessien kautta tapahtuvaan suunnitteluun ja päätöksentekoon. (Bäcklund & Mäntysalo 2009: 19)

Asukkaiden osallistumista voidaan tarkastella useammasta näkökulmasta. Arkkitehti, FT Kimmo Lapintie (2003) toteaa kaikkien osallisten täysivaltaista osallistumista painottavien teoreetikkojen sekä käytännön suunnittelijoiden olevan kiusallisen tietoisia siitä, että vain pieni vähemmistö kykenee tai ylipäättään haluaa osallistua oman alueensa suunnitteluun. Hänen mielestään yleis- ja seutusuunnittelun kohdalla osallistujien ja osallisten epäsuhta kasvaa vielä suuremmaksi. Miksi antaa kohtuutonta painoa vähemmistölle, kun suunnittelu kuitenkin kohdistuu kaikkien etujen tasapainoiseen turvaamiseen, Lapintie kysyy. Osallistumista ei Lapintien mukaan tule sekoittaa edustukselliseen demokratiaan, jolla lopulta on aina vastuu tehdyistä päätöksistä. Suunnittelijan vastuu poissaolevista osallisista, "osattomista", ei myöskään katoa vuorovaikutuksen myötä. Ammattitaidolla ja -etiikalla on pysyvä rooli suunnittelussa, hän painottaa. (Lapintie 2003: 15)

Rakennustiedon julkaisemassa teoksessa Asuinalue-suunnittelu (2004) pohditaan suunnittelijan kannalta asukkaiden osallisuutta kaavoituksessa ja rakentamisessa. Kaavoituksen ja asuntosuunnittelun parissa työskennelleiden arkkitehtien kirjoittama teos on monelle arkkitehtuurin ja maantieteen opiskelijalle tuttu alan perusteos. Kirja nimeää yhdeksi yleisimmäksi suunnittelun kehittämiseksi esitetyn ajatuksen olevan asukkaiden ja käyttäjien osallistuminen. Kirjan tekijöiden mukaan suunnittelussa onkin jo edetty melkoinen matka, kun käyttäjä on muuttunut suunnittelun kohteesta sen asiakkaaksi. He kyseenalaistavat sen, että käyttäjät on otettu voimavaraksi työhön ja asukkaita ihannoidaan ikään kuin asukkaat olisivat nyt se taho, jolta löytyy vastaus kaikkiin pulmiin. Kirjan mukaan suunnittelijan yleisasiantuntijuus on kyseenalaistettu. Suunnittelijalta edellytetään riittävää tietopohjaa ihmisten elinolosuhteista ja elämäntavoista sekä näiden odotettavissa olevista muutossuunnista. Jokaisessa tehtävässä suunnittelijan on asetuttava käyttäjien asemaan ja eletävä mielessään suunniteltavassa ympäristössä, vaikkakin suunnittelijan ja käyttäjän arvot saattavat poiketa toisistaan. Käyttäjä on asiantuntija itseään koskevilla asioilla. Toisaalta suunnittelija näkee tietojensa ja kokemuksensa pohjalta asioita, jotka ovat käyttäjän tavoittamattomissa. Teoksessa päätellään, että asukkaiden osallistumiseen liittyy hankala eettinen ongelma: mitä todellisemmin asukas vaikuttaa kaavaratkaisuihin, sitä enemmän hän tulee samalla sitoneeksi seuraavien asukkaiden elämän. Kirjassa kysytäänkin, miten pitkälle nykyhetken asukkaan henkilökohtaiset tarpeet ja mieltymykset saavat määrittää tulevien sukupolvien elinympäristöä. (Jal-

kanen ym. 2004: 54–55) Ammattilaisten laatiman asukkaiden osallistumisen kritiikin myötä herää väistämättä kysymys, eikö nyt viimeistään yhteiskunnassamme ole tilaus vuorovaikutteiselle suunnittelulle. Voidaanko 2000-luvun Helsinkiä suunnitella enää ylhäältä alaspäin niin, että kaupunkilaiset ovat ainoastaan hallintoalamaisen roolissa? Eikö kaupunkisuunnittelun tärkein asiakas ole kaupungin asukas?

Isoissa kunnissa kuten myös Helsingissä on koettu ongelmaksi se, että kaupungin tason päätöksenteko kadottaa paljon paikallista tietoa. Usein asukkaat itse tuntevat oman asuinalueensa nykytilanteen parhaiten. Tällä perustellaan kaupunkitasoa pienemmällä aluetasolla tapahtuvaa osallistumista. (esim. Staffans 2004; Bäcklund 2007) Vantaan aluetoimikunta, Espoon alueneuvottelukunta ja Turun aluekumppanuus -ryhmä toteuttavat tätä käytännössä, kun taas Helsingin osallistumista ei ole pyritty vahvistamaan alueperustaisesti sitten 1980-luvun lähidemokratiakokeilujen (Bäcklund 2007: 94). Olisiko tähän nyt oikea aika? Luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden roolia kuntalaisten näkemysten tavoittamisessa on määritelty myös suhteessa tiedon paikallisuuteen. Asukkaiden osallistumista tarvitaan, jotta paikallinen arki ja sen ongelmakohdat olisivat näkyviä. (Bäcklund 2007: 158)

3.2.4 Vaikuttamista vai osallisuutta?

Professori, VTT Sinikka Sassi on pohtinut vaikuttamisen ja osallisuuden käsitteitä. Hän ei näe kyseisiä käsitteitä toistensa synonyymeina, vaan peräänkuuluttaa täsmällisempää sisältöä sanoille. Jos *vaikuttaminen* määritellään osallistumiseksi päätöksentekoon, silloin *osallisuus* tarkoittaa ennemminkin tunnetta kuulumisesta johonkin, mukana oloa. Vaikuttamisen lähikäsite on *osallistuminen* ja näillä molemmilla termeillä viitataan demokratiaan ja poliittiseen toimintaan. Osallisuus sekä sen lähikäsitteet yhteisöllisyys ja yhteisyys viittaavat puolestaan sosiaaliseen elämään ja ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Sassin määrittelyn mukaan vaikuttaminen ja osallisuus koskevat inhimillisen toiminnan eri alueita, joista edellinen on muodollisesti säädeltyä kun taas jälkimmäinen ei. Niiden välillä on kuitenkin keskinäistä vuorovaikutusta eli ne eivät ole täysin riippumattomia toisistaan. (Sassi 2006: 30)

Kansalaisten osallistumista pohdittaessa päädytään usein seuraavanlaiseen ajatuskulkuun: on hyvä saada ihmiset aktivoitumaan lähiympäristönsä asioissa ja osallistumaan kansalaistoimintaan, sillä se parantaa ympäristön laatua ja ihmisten omaa elämää. Monesti ihmiset ovatkin oma-aloitteisesti aktiivisia monissa asuinalueensa kysymyksissä. Sassin mukaan erilaisten projektien avulla toimintaa voidaan vielä organisoida systemaattisemmin ja parantaa kansalaisten ja hallinnon edustajien vuorovaikutusta. Toiminnalla pitäisi kuitenkin olla myös selviä tuloksia, jotta ihmiset osallistuisivat oman lähialueensa kehittämiseen. Näin ei kuitenkaan välttämättä ole, koska kansalaistoiminnalla ei ole säädettyä asemaa paikallishallinnossa ja näin ollen se jää usein vaille vaikutusta. Tullaan siis demokratian vakiintuneisiin muotoihin, joihin kehittämispyrkimykset saattavat törmätä. (Sassi 2006: 31)

Osallistaminen ja osallistuminen ovat luonteeltaan varsin erilaisia. *Osallistamisessa* sysäys toimintaan tulee yksilön ulkopuolelta ja hän toimii ulkoisen motivaation tukemana. Osallistumisessa puolestaan halu toimia lähtee osallistujasta itsestään. (Paloniemi & Koskinen 2005: 18) Omaehtoinen osallistuminen lähtee vapaaehtoisuuden pohjalta. Se käynnistyy yksilön tai yhteisön sisäisestä tarpeesta toimia ja osallistua. (Koskiahio 2002: 37) Osallistumisessa on kuitenkin olennaista sosiaalinen yhteisö, jossa osallistutaan. Yksinäinen toiminta ei ole osallistumista. (Kettunen 2002; Paloniemi & Koskinen 2005: 22)

Bäcklundin ja Mäntysalon tutkimusten mukaan asukkaiden osallistumisen tarkoitukseen liittyvät käytännölliset kysymykset eivät ratkea keskittymällä vain tiedonkeruun menetelmiin. Kyse on ennemminkin perustavammanlaatuisista tiedon luonteeseen, päätöksentekoprosessiin sekä maailmankuvaan liittyvistä tulkinnoista. Tutkijat näkevät tämän vakavana haasteena suomalaisen kunnallishallinnon suunnittelun sekä päätöksenteon käytännöille. Monikulttuuristuminen, kestävän kehityksen vaaliminen sekä kunnallisen demokratian turvaaminen ovat usein toistuvia näkemyksiä kaupungin suunnitteluretoriikassa. Jos nämä tärkeät teemat otetaan vakavasti, eivät komprehensiivis-rationalistisen suunnittelun logiikkaan tai epävarmuuden poistamiseen nojautuvat käytännöt ja institutionaaliset rakenteet ole enää tutkijoiden mielestä perusteltuja. Päinvastoin, näiden sijaan tarvittaisiin sellaisia päätöksenteon ja toiminnan tapoja ja näitä tukevia rakenteita, jotka edistävät erilaisen merkitysjärjestelmien näkyviin tuloa. Samalla eri intressien ja ristiriitojen käsit-

tely tulisi olla lailliseksi koettava tapa, jossa tunnistetaan vastakkainasettelut. (Bäcklund & Mäntysalo 2009: 29)

3.2.5 Nimby - tiivistyvä kaupunki kohtaa tihenevän osallisuuden

Professori ja VTT Timo Kopomaa sekä hallintotieteiden tohtori Lasse Peltonen kuvailevat nimbyilyä teoksessaan *Nimby - ei meidän pihallemme!* Teos käsittelee paikallisia kiistoja, joissa asukkaat puolustavat omaa lähialuettaan haitallisiksi koetuilta ympäristön muutoksilta. Näitä voivat olla esimerkiksi sosiaalihuollon yksikön, jätteenkäsittelylaitoksen tai vaikkapa asuinkerrostalon rakentaminen. Nimby-kiista tulee englanninkielisestä käsitteestä *not in my backyard*, jolla viitataan yleensä asukkaiden tai asukasyhdistysten asenteisiin ja toimintaan. Nimby-liike vastustaa paikallisesti ei-toivottujen toimintojen ja rakentamisen sijoittamista omaan naapurustoon. Kärjistetyksi voidaan todeta, että hankkeiden vastustajat ajattelevat tyypillisesti, että haittoja aiheuttavat toiminnot voidaan hyväksyä missä tahansa muualla, mutta ei omassa lähiympäristössä. (Kopomaa ym. 2008) Jouni Häkli pohti jo vuosikymmen sitten postmodernin maailman fragmentoitumista ja esitti yhdeksi konkreettiseksi ilmiöksi Nimby-liikkeen. Häkli toteaa, ettei kaupunkipolitiikalle löydy yhteistä päämäärää ja sitä vaikeuttaa edelleen uuden nurkkakuntaisuuden nousu, Nimby-liike. (Häkli 1999: 164–165) Mutta onko kyse vain nurkkakuntaisuudesta vai onko asukkailla oikeasti syytä huoleen?

Asukkaiden huolenaihe saattaa pohjautua moniin asioihin kuten ympäristö- ja terveysriskeihin, epäluottamukseen sijoitettavia toimintoja, näiden suunnittelijoita ja toteuttajia kohtaan, taloudellisiin riskeihin ja sosiaalisiin uhkiin. Nimby-käsitteen alla liikutaan hyvinkin erityyppisten tilanteiden äärellä, kun toisessa ääripäässä voi olla uraanilouhoksen vastustaminen ja toisessa vammaislaitoksen vastustaminen. Kopomaan ja Peltosen mukaan Helsingin nimby-keskustelu liittyy läheisesti täydennysrakentamiseen ja entisten satama- ja teollisuusalueiden muuttamiseen asuinkäyttöön. Ilmiössä yhdyskuntien kasvu ja siihen liittyvät muutokset törmäävät asukkaiden kasvaviin vaatimuksiin ja usein parantuneisiin vaikutusmahdollisuuksiin. Kaupunkeja pyritään tiivistämään talous- ja ympäristösyistä ja ennen rakentamattomia alueita täydentämään asuinrakentamisella. Toisin sanoen tiivistyvä kaupunki kohtaa tihenevän osallisuuden. (Kopomaa ym. 2008: 12) Tutkijan havainto-

jen ja kokemuksen mukaan entisten satama-alueiden muuttaminen asumiskäyttöön ei ole kohdannut nimbyilyä ainakaan kaupunkisuunnitteluvirastossa. Päinvastoin kaupunkilaiset ovat kiinnostuneita ja tiedonjanoisia Länsisataman, Kruunuvuorenrannan ja Kalasataman suunnittelusta.

Asukkaat voivat vaikuttaa lähiympäristönsä asioihin joko yksittäisinä asukkaina tai taloyhtiön sekä asukasyhdistyksen kautta. Kaupunkisuunnittelijan näkökulmasta nimbyilyn ongelmallisuus johtuu pitkälti siitä, että kiistoissa on usein mukana useamman henkilön aktiivinen ryhmä, jossa on pari avainhenkilöä, kun taas suurin osa alueen asukkaista on yleensä ottamatta kantaa puolesta tai vastaan. Nimbyilijät eivät monestikaan edusta koko alueen asukkaiden mielipidettä. (Kopomaa ym. 2008: 19)

Edustavuuteen kohdistuvaan kritiikkiin on vastattu toteamalla, että asukasyhdistysten ei ole tarkoituskaan edustaa alueen kaikkia asukkaita sinänsä, vaan tuoda esille paikallista todellisuutta ja ideoita päättäjien tietoon. Staffansin (2004) kuvaamat voimatoimijat ovat resursseiltaan vahvoja toimijoita, jotka pystyvät edistämään oman aktiivisen toimintansa kautta samalla koko alueen hyvinvointia (Staffans 2004; Bäcklund 2007). Myös tulkinta saattaa aiheuttaa ongelmia kuten Bäcklundin tutkimuksen viranhaltija osuvasti kuvaa: *"Kaavan asukastilaisuudessa oli paikalla useita kymmeniä ihmisiä. Heistä 3 käytti puheenvuoron, kaikki suunnitelmaa vastustavia. Kaavoittaja tulkitsi, että suuresta joukosta vain 3 vastusti. Puheenvuoron käyttäjät tulkitsivat, että koska heidän puheenvuoroilleen ei tullut vastaargumentteja, kaikki olivat suunnitelmaa vastaan."* (Bäcklund 2007: 136)

3.2.6 Osallistumis- ja vuorovaikutusmenetelmät

Niin teoria kuin käytäntö ovat osoittaneet, ettei asukasvuorovaikutuksen suunnittelu ole aina helppoa. Ongelmaksi nousee usein menetelmä eli työtapo ja välineet, joilla vuorovaikutusta toteutetaan. Aihe konkretisoituu tässä tutkimuksessa Laiturin prosessien ja nykytilan käytäntöjen kuvauksissa (luvut 4 ja 7). Staffans (2009) toteaa, että välineitä tärkeämpää on kuitenkin se, mitä vuorovaikutukselta odotetaan. Jos odotukset ja tarpeet jäävät tunnistamatta, tuotetaan helposti pettymys kaikille osapuolille. Asukkaat saattavat kokea, että heitä leikitetään, ja suunnittelijat turhautu-

vat. Mitkä ovat suunnittelijan odotukset ja tarpeet? Odottaako hän vuorovaikutukselta tietoa ja ideoita suunnitteluun vai onko tarkoituksena vain informoida asukkaita? Jos suunnittelija ei halua tai voi avoimesti etsiä vaihtoehtoja, ei vuorovaikutuksella tule antaa asukkaille kuvaa vaikuttamisen mahdollisuudesta. Toisin sanoen tietoa ei tule kerätä, jos ei sitä aiota käyttää. Menetelmävalinnan pohjana tulisi olla aikomus tiedon hyödyntämisestä. (Staffans ym. 2009: 182)

Ympäristöministeriö (2007) on laatinut ohjeistuksen osallistumisesta yleis- ja asemakaavoituksessa. Siinä listataan osallistumismenetelmiä sekä niiden ominaisuuksia ja soveltuvuutta eri tilanteisiin. Menetelmät on jaettu tiedottamis-, tiedonhankinta-, vuoropuhelu- ja yhteistyömenetelmiin niiden ensisijaisen tavoitteen mukaisesti. Tiedottamisen osallistumismenetelmiksi mainitaan kunnan ilmoitus (kuulutus), kirje asukkaalle, tiedote, esite, kaavan nähtävillä pitäminen, näyttely, lehdistötiedote ja tiedotustilaisuus sekä Internet. Tiedonhankinnallisista osallistumismenetelmistä mainitaan palautelomake, kysely, palaute ja kysely Internetissä, haastattelu sekä lausunto. Vuoropuhelumenetelmillä tarjotaan osallisille mahdollisuus vuorovaikutukseen kaavan suunnittelijoiden kanssa yleisötilaisuudessa, kaavapäivystyksessä, kävelykierroksella, mielikuvakartan tai tarrakartan avulla, Internetin keskusteluryhmässä, seminaarissa, paneelikeskustelussa tai kokouksessa. (Ympäristöministeriö 2007)

Helsingin kaupunginosayhdistykset ry Helkan Kansalaiskanava-hanke (2007) on listannut toimivan vuorovaikutuksen elementeiksi alueverkostot, palautejärjestelmän, suljetut alueryhmät, kohtaamispaikat ja aluefoorumit. Kansalaiskanava-hanke on ottanut huomioon vuorovaikutuksen onnistumisessa seudullisesti ja paikallisesti myös käytännön rajapinnat. Asukkaiden ja hallinnon välinen vuorovaikutus edellyttää sekä henkisiä että taloudellisia resursseja. Panostuksen riittävyyden lisäksi on tärkeää kohdistaa resurssit oikein. Olennaisia kysymyksiä ovat, saadaanko näillä resursseilla mitä tavoitellaan, ja ovatko ne kohdistettu oikein. On myös olennaista huomioida, missä asioissa tällä hetkellä onnistutaan ja missä olisi kehittämisen varaa. Myös vuorovaikutuksen koordinointi on tärkeää. Sen avulla selkiytetään vuorovaikutusprosesseja ja vastataan niiden onnistumisesta. Koordinoinnissa pohditaan myös vastuun ja tehtävien jakamista sekä sitä, että jollakin on "langat käsissä". (Helka 2007)

Perinteisten asukasilojen ongelmaksi kaupungin virkamiehet ovat kokeneet asukkaiden tavoittamattomuuden nykyisillä osallistumiskeinoilla. Tutkimusten mukaan asukasillat eivät edusta kovin laajalti alueiden asukkaita, sillä niissä on paikalla vain valikoitunut aktiivinen joukko. (Staffans 2004; Niemenmaa 2005) Lasten ja nuorten osallistaminen on koettu myös ongelmalliseksi, sillä he eivät osallistu asukasilloihin. (Puustinen 2006; Koskinen 2009b) Kansalaistoimijoiden aktiivisuuden ansiosta aluefoorumitoiminta on kuitenkin vakiintunut paikallisten toimijoiden yhteistyömuotona monissa Helsingin kaupunginosissa. Tunnetuin ja vakiintunein forumi lienee Maunulan aluefoorumi, johon kutsutaan säännöllisesti asiantuntijoita eri aloilta. (Bäcklund & Kurikka 2008: 19) Pääkaupunkiseudun isoimmat kunnat ovat omaksuneet eri tavat tavoittellessaan kiinteämpää vuorovaikutusta kuntalaisten kanssa. Espoossa ja Vantaalla osallistumista vahvistetaan kansalaisyhteiskunnan toimijoista koottujen alueneuvottelu- ja aluetoimikuntien avulla. Varsinaisesta päätöksenteon alueellistamisesta ei voida kuitenkaan vielä puhua. (Bäcklund 2007: 121) Erityisesti Espoossa on kehitelty sähköisiä osallistumismenetelmiä yhteistyössä esimerkiksi Teknillisen korkeakoulun kanssa. On kuitenkin huomioitava, että aidon kohtaamisen ja vuoropuhelun mahdollisuutta Internet ei kuitenkaan automaattisesti tarjoa (Staffans 2004). Yksi kansainvälisesti kiinnostavin alueperustaisen osallistumisen malli on Berliinin kaupunkifoorumi, "Stadtforum", 1990-luvulta. Aihetta tutkinut Vivi Niemenmaa kuvaa kaupunkifoorumeiden merkitystä suunnittelussa lainaten saksalaisen kaupunkitutkijan Helga Fassbinderin ajatusta: "Ne mobilisoivat kaupungin kollektiivisen järjen" suunnittelun ja päätöksenteon tueksi. (Niemenmaa 1997, Niemenmaa 2005)

Staffansin (2004) tutkimusten perusteella asukkaiden ympäristökokemusten pilkkominen suunnittelutiedoksi saattoi yrityksistä huolimatta kadottaa yhteytensä tiedon hiljaiseen ja paikalliseen perustaan. Hänen mukaansa nykyisillä osallistumiskäytännöillä on vaikeaa tavoittaa asukkaiden paikallinen tieto. Staffans katsookin, että kokemusten prosessointi pienemmissä ryhmissä olisi välttämätöntä, eikä suunnittelukielen ilmaisuvoiman kehittämistä saisi unohtaa. Staffansin mukaan nykyiset osallistumiskäytännöt koetaan riittämättömiksi vaikuttamaan pyrkivien asukkaiden kannalta, vaikka kaupunkisuunnitteluprosesseissa järjestetään paljon erilaisia yleisötilaisuuksia ja kootaan mielipiteitä. Ongelmaksi Staffans nimeää sen, että erillisiksi liiteasiakirjoiksi kootun aineiston suhde suunnitelmien kehittymiseen jää pro-

sessissa epäselväksi. Asukkaiden mielestä vaihtoehtoja ei esitetä riittävästi eikä arviointien suhde suunnittelun sisältöön käy riittävän hyvin ilmi. Tämä johtaa monesti asukkaiden valmisteluun kohdistamaan epäilevään asenteeseen - "ei tää kuitenkaan vaikuta". (Staffans 2004: 278, 291–293) Koskisen (2009) mielestä suunnittelupuolta vaivaa negatiivinen asennoituminen asukasosallistumiseen yleisesti. Hänen tutkimuksissaan nousi esiin arkkitehtien ja suunnittelijoiden halu jättää oma vahva kädenjälki suunnitelmiin ja pelkästään "imeä idiksiä" osallistujilta. (Koskinen 2009b: 48) Staffansin mielestä suomalaisia kaupunkisuunnittelun vuorovaikutuskäytäntöjä on sekä syvennettävä että levennettävä. Hänen kehittämisajatuksensa perustuvat kahteen normatiiviseen sitoumukseen: suunnittelukäytännön on tuettava sekä kaupungin itsehallintoa että innovatiivisten ratkaisujen syntyä. Asukkaiden paikalliselle tiedolle on oltava tilaa näissä molemmissa vuorovaikutuksen kautta. (Staffans 2004: 291–293) Puustisen (2006) ehdottama framing -ajattelu selkiyttäisi vuorovaikutuskäytäntöjä kaupunkisuunnittelussa. Framing-ajattelun mukaan tarkoitus on tuoda suunnittelun arvoja ja taustaoletuksia yhä aktiivisemmin esille. Avoimuutta ja kommunikaatiota lisäävä elementti mahdollistaisi paremmin eri ryhmien näkökulmien tunnistamisen sekä arvioinnin. (Puustinen 2006: 334–337)

3.3 Paikallisen tiedon merkitys kaupunkisuunnittelussa

Asukkaan ja asiantuntijan kohtaaminen sisältää usein latautuneisuutta ja jännittyneisyyttä molemmiin puolin, oli sitten kyseessä asukasilta tai uuden alueen keskustelutilaisuus. Lapintie (2002) on kuvannut asukkaiden osallistumisen ongelmia artikkelissaan vuorovaikutuksesta kaupunkisuunnittelussa. Hänen mukaansa suunnittelujärjestelmä näyttäytyy paikallisissa kohtaamisissa vahvasti institutionaalisena toimintana, jossa vastuu ja valta ovat tarkasti "läänitettyä" ja jossa nykyajan kaupunkiasukas on yhä vailla fyysiseen ympäristöönsä liittyvää "torpparinvapautta". Lapintien mukaan tilanne on monesti absurdi. Asukkaan ja suunnittelijan näkökulmat ovat jo erilaisen toiminnan ja ympäristöön sitoutumisen kautta niin erilaiset, että vuorovaikutuksen edellytyksiä ja jaettua todellisuutta ei löydy suunnitteluprosessissa. Lapintie peräänkuulutti jo lähes vuosikymmen sitten kohtaamiselle kokonaan uutta toiminnan tasoa. (Lapintie 2002: 179) Voidaankin pohtia, voisiko Laituri olla mahdollinen uusi, toimiva taso asukkaan ja asiantuntijan väliselle kohtaamiselle sekä paikallisen tiedon hyödyntämiselle.

3.3.1 Asiantuntijuus kaavoituksessa

Kuntaliiton tutkija Tuija Arola (2002) on tarkastellut suunnittelun, päätöksenteon ja kuntalaisosallistumisen kohtaamista maankäytön suunnittelussa. Hän on tutkimustulostensa myötä laatinut kuusi ristiriitaulottuvuutta, jotka ilmenevät usein asukkaiden osallistumisessa ja vuorovaikutteisessa suunnittelussa. *Asukkaiden ja suunnittelijoiden* välinen ristiriitaulottuvuus kiteytyy toimijoiden poikkeavassa suhteessa suunnitteluun sekä aseman että lähtökohdan osalta. Aukkaat edustavat osallistuvaa paikallisuutta, jota leimaa vallan puute. Suunnittelijat ovat taas tehtävänsä kautta perinteisesti asiantuntijoiksi katsottuja kokonaisuuden edustajia, joilla on merkittävästi vaikutusvaltaa. Toinen ulottuvuus on asukkaiden ja suunnittelijoiden väliseen suhteeseen kiinnittyvä *kokonaisuuden ja paikallisuuden* välinen ristiriita. Yhdyskuntasuunnittelu on paikallisuuksista koostuvien kokonaisuuksien suunnittelua. Paikallinen on se aluetaso, johon asukas kiinnittyy ja johon suunnittelu kohdistuu usein kokonaisuuden näkökulmasta. Kolmas ristiriitaulottuvuus on Arolan mukaan *kielten kohtaamattomuus*. Asukkaiden on monesti vaikea ymmärtää suunnittelijoiden abstraktia kieltä, jolloin osallistuminen saattaa olla luonteeltaan poissulkevaa. (Arola 2002: 43–46)

Neljännessä ristiriitaulottuvuudessa on kyse *suunnittelijavallan haastamisesta*. Suunnittelija on perinteisesti ollut melko kiistaton asiantuntija, mutta osallistuminen haastaa heidän asiantuntemuksensa tai heidän yksinoikeutensa siihen. Olennaisia keskusteluun nousseita aiheita ovat suunnittelijavaltaan liittyvät kysymykset. Kuka päättää siitä, miten osallisten palaute välittyy ja mitä siitä välitetään päätöksentekoon? Entä mitä palautteesta huomioidaan suunnittelussa ja päätöksenteossa? *Suoran ja edustuksellisen demokratian kohtaamattomuus* näkyy usein epäluottamuksena edustukselliseen päätöksentekoon, kun päätöksentekojärjestelmä toimii enemmän suunnittelun kuin asukkaiden suuntaan. Kuudes ristiriitaulottuvuus on *osallistujan paradoksi*. Suunnittelussa ja päätöksenteossa ei ole selvillä se, suhtaututaanko osallistumisessa millä kriteereillä saatua tietoon: sisällön vai edustavuuden pohjalta. Koska yksittäisen kuntalaisen äänellä ei katsota useinkaan olevan painoarvoa, vaikuttamisen katsotaan edellyttävän järjestäytymistä. Kuitenkin sekä yksilön että yhdistyksen kantaan voidaan Arolan mukaan suunnittelussa suhtautua epäillen ja vähätellen. (Arola 2002: 43–46)

Staffans (2004) osoittaa väitöskirjassaan, että asukkaiden ja heidän järjestönsä on omaksuttava tietoisia ja ammattimaisia strategioita voidakseen edes uneksia vaikuttavansa kaupunkisuunnittelun lopputulokseen. Staffansin mukaan nykyinen kaupunkisuunnittelukäytäntö ei tue riittävän hyvin asukkaiden paikallisen kaupunkitiedon ja suunnittelutiedon kohtaamista, vaan asukasmielipiteet jäävät erillisinä raporteina kaava-asiakirjojen liitteeksi. Hänen tutkimuksissaan vaikuttavista asukkaista kehittyi ammattimaisia arjen asianajajia, joiden vaikuttavuus perustui vahvaan asiantuntijuuteen. Tällainen asiantuntijuus kehittyi asukkaiden ylläpitämien ja organisoimien kommunikatiivisten verkostojen ja niiden synnyttämien informaatiovirtojen avulla. Staffansin mukaan vaikuttavuus oli asukkaiden strategista kykyä kilvoitella tiedon tuottamisessa tilanteen mukaan, joko pro- tai reaktiivisesti suhteessa institutionaaliseen valmisteluun. Ongelmakohdaksi kuitenkin muodostuu tilanne, jossa asukkaiden ammattimainen toiminta törmää institutionaalisen osallistumisen normatiiviseen oletukseen asukkaiden maallikon roolista. Tämä luo herkästi ristiriidan valmistelussa asukkaiden ja virkamiesten välille. (Staffans 2004: 246–251)

Staffans (2004) näkee kaupunkisuunnitteluinstituution kyvyn selventää innovatiivisia näkökulmia sekä tuottaa uusia ratkaisuja kaupunkikeskusteluun olevan sidoksissa asiantuntijuuskäsitykseen. Hän epäilee jäykällä asiantuntijarakenteella olevan edellytyksiä vastata kaupunkiin kohdistuviin kilpailukyvyn vaatimuksiin. Päinvastoin asiantuntijuuden dynaaminen jakaminen ja utelias suhtautuminen myös "periferisiin osajiin" ovat nykyisten organisaatiokäsitysten mukaan yksi menestymisen kulmakivistä. Vaikuttaja-asukkaiden asiantuntijuuden hyväksyminen erilaisiin kehittäjäverkostoihin edellyttää kaupunkisuunnitteluinstituutiolta sekä paikallisen tiedon erityislaadun että laajennetun asiantuntijuuden merkityksen tunnustamista. (Staffans 2004: 293) Osallistumisen vahvistamisen retoriikka haastaa vääjäämättä asiantuntijaprofessioiden yksinomaisen oikeutuksen määritellä hyvää elämää. Useiden tutkimusten myötä on yhä enemmän korostettu asukkaan asiantuntijaroolia niin maankäytön suunnitteluun liittyvissä kysymyksissä kuin julkisten palveluiden arvioijana. (Staffans 2004; Bäcklund 2007: 63)

3.3.2 Kokemuksellisen tiedon ja hiljaisen tiedon ero

Häkli (1999) on pohtinut maantieteen metodologisia kysymyksiä ja empirismin ja rationalismin vastakkainasettelua. Hän esittää tiedon sillanrakennukseen Immanuel Kantin ratkaisuyrityksen, jossa tiedolla ei voi olla yhtä varmaa perustaa yksin havainnoissa sen paremmin kuin järkeilyssä. Perusteluina Kant esittää ihmisen pääsemättömyyden tietoisuutensa ulkopuolelle välittömään todellisuuteen, koska todellisuus välittyy ihmiselle aina hänen tietoisuutensa kautta. Siten ilmiöt sisältävät sekä ihmisjärjen että kokemuksen elementin. Häkli toteaa, että tiedon perustana on sekä ihmisen havaintomaailma että järkipäisyys – molemmat ovat välttämättömiä. (Häkli 1999: 17–18)

Onnistunut kaupunkisuunnittelu edellyttää tietoa siitä, miltä asukkaiden arki tuntuu. Tarvitaan siis sellaisia tiedonkeruun menetelmiä, joiden avulla asukkaiden kokemuksellinen tieto voi tulla päätöksenteon ja suunnittelun hyödynnettäväksi. (Bäcklund 2009: 41) Asukkaiden paikallinen tieto on kokemuksellista tietoa elinympäristöstä ja siten arvokasta myös Helsingin kaupunkisuunnittelun kannalta. Helsinki tarjoaa mm. Laiturin kautta asukkailleen mahdollisuuden kehittää ymmärrystään rakennetun ympäristön suhteen ja parantaa näin ollen valmiuksia vaikuttaa hyvän ympäristön muodostumiseen. Osallistuminen vaatii tietoa. Kaupunkisuunnitteluviraston ympäristökasvatuksessa on kiinnitetty huomiota varsinkin nuoriin ja koululaisiin eli tuleviin osallistujiin ja osallisiin. Tavoitteena on jatkossakin saada helsinkiläisten koulujen oppilaita ja opettajia kiinnostumaan rakennetusta ympäristöstä, ymmärtämään sen eri ulottavuuksia ja havainnoimaan ja tutkimaan omaa elinympäristöään. (Kaupunkisuunnitteluvirasto 16.10.2009) Tärkeää olisikin löytää ne vaikuttamisen ja osallistumisen muodot, joilla tavoitetaan niin kutsutut heikot ryhmät eli lapset, nuoret, maahanmuuttajat ja uuden suunniteltavan asuinalueen asukkaat.

Kokemuksellinen, paikallinen tieto on aina henkilökohtaista sekä myös sosiaalista ja kulttuurista. Kulttuuri ehdollistaa ja määrittelee niitä sosiaalisia käytäntöjä, joiden välityksellä asioita tunnistetaan tiedoksi. Esimerkiksi helsinkiläisten välillä valitseva yhteinen käsitejärjestelmä ei tarkoita sitä, että itse kokemus voitaisiin sellaisenaan jakaa ja antaa sille samanlainen merkitys. Sama asia tai sana voi merkitä erilaisia asioita eri ihmisille. (Bäcklund 2007: 57). Esimerkiksi Katajanokan hotelli-

hanke voidaan yhtä perustellusti tulkita talouskasvun symboliksi kuin kulttuurihistoriallisen kaupunkiarkkitehtuurin katastrofin uhkaksi. Kokemuksellinen tieto on tietoa, joka vaikuttaa ihmisten valintoihin ja ohjaa tavoiteltuun päämäärään. Näin ollen tieto on luonteeltaan toimijalle itselleen faktuaalista tietoa, vaikka sen faktuaalisuus voitaisiinkin jostakin muusta tulkintakehikosta asettaa kyseenalaiseksi (Bäcklund 2007: 59). Suunnittelun olennaisen tiedon löytäminen on siis haastavaa, kun arvioitavana on usean asukkaan välittämä kokemuksellinen tieto suunnittelijan oman kokemuksellisen tiedon lisäksi.

Viime vuosina on kaupunkisuunnittelun keskusteluissa esiintynyt kokemuksellisen tiedon käsitteen lisäksi käsite *hiljainen tieto*. Esimerkiksi Staffans (2004) sekä Bäcklund (2009) kirjoittavat niistä tutkimuksissaan. Kokemuksellisen tiedon (experimental knowledge) käsitteellä on vääjäämättä yhtymäkohtia hiljaisen tiedon (tacit knowledge) käsitteeseen. Hiljaisen tiedon käsitteellä on haluttu korostaa sitä, ettei tieto ole aina siirrettävissä toisille. Hiljainen tieto on liitetty intuitioon tai lahjakkuuteen ja sitä on kuvailtu asiaksi, jota ihminen ei välttämättä itsekään tiedosta. Koska hiljainen tieto on määritelty pitkälti ääneen lausumattomaksi osaamiseksi, voidaan katsoa, ettei asukkaiden suunnittelun osaksi aktiivisesti esiin tuoma tieto ole luonteeltaan enää hiljaista, tiedostamatonta tietoa. Päinvastoin se on omaan kokemusmaailmaan perustuvia ajatuksia ja tulkintoja asioiden tilasta. Kokemuksellinen tieto on siis tietoa, jota eletään, koetaan ja uskotaan todeksi omassa arjessa. (Bäcklund 2009: 44)

Kaupunkiekologian professori Jari Niemelä (2009) toteaa, että päätettäessä kaupungin maankäytöstä tarvitaan tietoa niin ekologisista arvoista kuin ihmisten arvoista ja tarpeista. Niemelä johtaa Greendecision-hanketta, jossa tutkitaan kaupunkiluontoa koskevan ekologisen ja kokemuksellisen tiedon käyttöä kaavoitukseen ja viheralueiden suunnitteluun liittyvässä päätöksenteossa. Niemelän mukaan asukkaiden kokemuksellisen tiedon hyötyä ei aina nähdä, ja monesti luonnon monimuotoisuuden turvaaminen on ristiriidassa viihtyisän asuinympäristön rakentamisen kanssa. Niemelä kuitenkin tähdentää viihtyisän ja terveellisen kaupunkiympäristön kehittämisen edellyttävän tietoa asukkaiden kokemuksista erityisesti silloin, kun kaupunkia tiivistetään. Käyttökelpoisen kokemuksellisen tiedon avulla voidaan arvioida ympäristön laatua sekä luontoon liittyviä hyötyjä ja haittoja ja näin tuottaa

perusteltuja suunnitteluratkaisuja (Niemelä 2009). Maija Sipilä (2009) Suomen Ympäristökeskuksesta lisää, että kokemuksellisen tiedon hyödyntämistä suunnittelussa kuitenkin mutkistavat varsinkin ekologisen tiedon vahva lainsäädännöllinen asema sekä tiedon saaminen usein hankalasti hyödynnettävässä muodossa. Green-decision-hankkeessa on kehitelty työvälineitä siihen miten vuorovaikutus onnistuu kaupunkilaisten osallisuuden näkökulmasta. Sipilän mukaan arviointivälineistö sisältää jäsenyyksiä suunnitteluprosessin eri vaiheissa ja tasoilla tarvittavasta kokemuksellisesta tiedosta sekä sen yhteensovittamisesta ekologisen tiedon kanssa (Sipilä 2009).

Yhdeksi keskeisimmäksi haasteeksi asukkaiden tuottaman tiedon hyödyntämisessä on mielletty se, että se ei ristiriitaisuudessaan palvele suunnittelun yleiseen etuun nojaavia käsitteitä. Asukkaat harvoin ovat yhtä mieltä siitä, millaiseen suuntaan omaa asuinalueita tulisi kehittää (Puustinen 2006: Staffans 2004). Asukkaiden yksittäiset mielipiteet ja kokemukset voidaan kuitenkin tulkita heikkoina signaaleina, mahdollisina tulevaisuuden trendeinä ja näin ollen ne ovat tarpeellista tietoa suunnittelussa. Tämä ei kuitenkaan poista edellä mainittuja ristiriitaisuuden ongelmaa. Pelkästään asukkaiden tieto ei ole kokemuksellista ja henkilökohtaista, vaan myös viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden tuottamaan tietoon sisältyy samalla tavoin kokemuksellisuuden ulottuvuus. He ovat myös asukkaiden lailla rakentaneet kokemuksellisen todellisuutensa oman elämänhistoriansa kautta. (Bäcklund 2009: 44–46)

Kokemuksellisesta tiedosta käytetään myös yleisesti nimitystä *paikallinen tieto*. Staffansin (2004) mukaan paikallinen tieto on kulttuurista ymmärtämistä ja vahvasti sidoksissa fyysisiin paikkoihin. Bäcklundin (2007) käsitys kokemuksellisesta tiedosta eroaa siinä suhteessa, että hänen mielestään kokemukset paikoista heijastavat aina myös kokemuksia muista paikoista, joiden ei tarvitse olla välttämättä fyysisesti olemassa. Bäcklund käyttääkin kokemuksellisen tiedon käsitettä paikallisen tiedon sijaan, sillä hän haluaa korostaa fyysiseen paikkaan kiinnittyvän tiedon ylipaikallista luonnetta. (Bäcklund 2007: 60) Tässä tutkimuksessa kolmea edellä mainittua käsitettä on pyritty käyttämään harkiten niiden monimuotoisen tulkinnan takia. Laiturin asiakkaille suunnatussa kyselyssä termejä ei käytetty lainkaan. Laiturin asiantuntijoille tehdyssä kyselyssä samassa kysymyksessä (nro 13) käytettiin valinnai-

sesti käsitteitä hiljainen ja paikallinen tieto tarkoittaen asukkailta eri muodoissa ja menetelmillä kerättävää tai saatavaa tietoa.

3.3.3 Hiljaisten ryhmien tieto

Hiljaisiksi kutsuttujen, hyvin erilaisten ryhmien - kuten lapset, nuoret, maahanmuuttajat ja uuden suunniteltavan asuinalueen asukkaat - tavoittaminen on haastavaa mm. kieliongelman, motivaation ja kohdentamisen vuoksi. Miten voidaan määritellä, ketkä ovat kymmenen vuoden päästä valmistuvan uuden kaupungin osan asukkaita? Miten heidät voidaan tavoittaa tänä päivänä? Kyseiset ryhmät ovat kuitenkin merkittäviä tulevaisuudessa. Jo pelkästään maahanmuuttajien osuus Helsingissä tulee kolminkertaistumaan seuraavan kahden vuosikymmenen aikana. Onko tämä ennuste huomioitu nykyisessä kaupunkisuunnittelussa?

Kuva 2. Arkkitehtuurikoulu Arkin koululaistyöpajassa Laiturilla suunniteltiin mm. Musiikkitalon ympäristöä.

Koskisen (2009) mukaan lapset ja nuoret kuuluvat yhdyskuntasuunnittelussa edelleen heikkoihin intressiryhmiin, joita ei nykyisillä osallistumiskäytännöillä tavoiteta. Nuorisolain myötä heidän osallistumisensa oikeutus kunnissa on kuitenkin entis-

tä vahvempi. Koskisen tuore väitöskirja kuvaa lasten ja nuorten osallistumisen raameja varsin ahtaiksi niin kouluissa kuin kunnissa. Heidän osallistumisensa on pitkälti riippuvaista yksittäisten innostuneiden virkamiesten ja opettajien halusta ja sitoutumisesta. Koskisen mukaan lasten ja nuorten osallistuminen ei ole niveltynyt osaksi koulujen ja suunnitteluorganisaatioiden arkea ja vakiintuneita toimintatapoja. Syinä tähän ovat arvostuksen ja resurssien puute, suunnittelun monimutkaisuus ja pitkä aikaskaala sekä tavoittamisen ja omistajuuden ongelmat. (Koskinen 2009b: 55) Omistajuuden ongelmalla hän tarkoittaa yksilön kokemusta siitä, että toiminta tai jokin fyysinen kohde ei tunnu omalta eikä siihen ole voinut omalla toiminnallaan vaikuttaa. Omistajuus on tärkeää, sillä se vahvistaa asiaan tai paikkaan liittyvää sitoutumista ja vastuunottoa. (Koskinen 2009b: 35)

Koskinen toteaa, että koulun puitteissa tapahtuva yhdyskuntasuunnitteluun osallistuminen tarjoaa suunnittelijoille ja kaavoittajille väylän lasten ja nuorten luo. Lisäksi kouluille avautuu erinomainen mahdollisuus aktiivisen kansalaisuuden harjoitteluun. (Koskinen 2009a: 27) Hän kuvaa aitoa osallistumista kaksisuuntaiseksi prosessiksi. Tärkeintä laadukkaassa osallistumisessa on avoimuus, aito vuoropuhelu ja kohtaaminen. Lasten ja nuorten kaikkia ideoita ja näkemyksiä ei voida suunnittelussa huomioida, se on selvää. Osallistuminen on kompromisseille rakentuva prosessi, jossa pyritään kaikkia osallisia edes jollakin tasolla tyydyttävään ratkaisuun. Siinä missä aikuisetkin osallistujat, myös lapset ymmärtävät sen, kun se heille reilusti kerrotaan. Lasten ja nuorten, kuten myös heidän ohjaavan opettajansa, täytyy olla tietoisia siitä, missä mennään ja miksi heidän kaikkia näkemyksiään ei voitu huomioida suunnittelussa. (Koskinen 2009b: 134–135)

Koskisen (2009) tutkimusten mukaan lasten ja nuorten osallistumisen anti yhdyskuntasuunnittelulle on merkittävä. Koskisen haastattelemat virkamiehet arvioivat oppineensa uudenlaisia vuorovaikutustaitoja sekä uutta tietoa lasten ja nuorten näkemyksistä ja suunniteltavasta alueesta. Käsitys vahvistui siitä, että lasten ja nuorten näkemykset edustavat hyvää ympäristöä useille käyttäjäryhmille eikä pelkästään heille itselleen. Heidän mukanaolonsa nähtiin ainoana varmana keinona saada suunnitelmiin lapsi- ja nuorisonäkökulmaa. Huomionarvoista on, että lapset ja nuoret ovat osallistumisellaan myös lieventäneet kaavaprosessien ristiriitoja ja parantaneet suunnitteluprosessien näkyvyyttä mediassa. Koskisen mukaan voidaankin

nähdä, että lapset ja nuoret ovat omalta osaltaan olleet mukana palauttamassa kaavoituksen ja kaupunkisuunnittelun kadotettua mainetta. (Koskinen 2009b: 55)

Ympäristö voidaan kokea hyvin monella eri tavalla riippuen iästä, sukupuolesta, vuorokaudenajasta tai kulttuuritaustasta. Maisema-arkkitehti Kristiina Rinkisen mukaan hyvä ympäristösuunnittelu pyrkii huomioimaan muun muassa eri ryhmien turvallisuudentunteeseen vaikuttavat seikat sekä edistämään sellaista viihtyisää paikkojen ja reittien kokonaisuutta, jossa kaikki uskaltavat liikkua. (Rinkinen 2006: 64) Rinkisen mukaan hyvä ohjeistus tai koulutuksen ja kokemuksen mukanaan tuomat suunnitteluperiaatteet eivät yksinään riitä, vaan tarvitaan myös kohteeseen liittyvää yksilöityä tietoa. Tällainen tieto syntyy asumisen ja toimimisen kautta ja tällaista asukasryhmien paikkaan sidottua, kulttuurista ja kokemuksellista ympäristötietoutta Rinkinen kutsuu *hiljaisten tiedoksi*. (Rinkinen 2004) Esimerkiksi Elävä kaupunki-hankkeessa Vantaalla etsittiin keinoja *hiljaisten ryhmien* kuulemiseksi. Erilaisilla osallistamismenetelmillä saatua hiljaista tietoa hyödynnettiin konkreettisesti monissa kaupunki- ja viheralueiden suunnitelmissa. Hankkeessa tuettiin kansalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa elinympäristöönsä ja saada oma kädenjälkensä näkyviin. Tavoitteena oli Itä-Vantaan lähiöiden julkisen ulkotilan ja viheralueiden kohentaminen yhdessä niiden todellisten käyttäjien kanssa, joiden ääni ei yleensä suunnittelussa kuulu. Usein heillä on kuitenkin tiivis suhde lähiympäristöön, ja ympäristön muutoksilla on näin ollen eniten vaikutusta arjen sujumiseen. Rinkinen osoittaa hankkeen myötä alueen kriittiset hiljaiset ryhmät – lapset, nuoret, vanhukset sekä maahanmuuttajat. Hän kuvailee esiin tulleita ongelmia. Hiljaiset ryhmät eivät osaa aina pukea tarpeitaan ja toiveitaan sanoiksi. Esimerkiksi maahanmuuttajilla esteeksi voi muodostua puutteellisen kielitaidon lisäksi myös ajattelutapojen tai toimintakulttuurin ero. Hankkeen myötä kehitettiin räätälöityjä ympäristöpsykologisia osallistamisen tapoja eri hiljaisiin ryhmiä varten. Esimerkkeinä näistä ovat kävelykierrokset, suunnittelupajat, teemapäivät ja keskusteluryhmät. (Rinkinen, 2006: 64–66) Edellä mainitut Koskinen ja Rinkisen esimerkit hiljaisten ryhmien osallistumisesta kaupunkisuunnitteluun ovat kannustavia ja suuntaa-antavia, mutta voidaanko hyvin valmisteltuja ja ohjattuja tutkimus- ja hanketapauksia verrata päivittäiseen virastojen toteuttamaan rutiiniosallistumiseen.

Osallistumisen ympäristö on vastuullisuuden näkökulmasta tärkeä ja siihen tulisikin kiinnittää huomiota. Osallistumisen ympäristö voi joko edistää tai rajoittaa toimintaa. Valta osallistua on olennaista niin osallistumis- kuin osallistamishankkeissakin. Onkin tärkeää ymmärtää, että täysivaltainen osallistuja tarvitsee riittävät valmiudet sekä tilaisuuden sanoa sanansa itselleen mielekkäiden osallistumisen sääntöjen määrittelyssä. Osallistujia ei tule kohdella sätkynukkeina, joiden tehtävänä on ainoastaan oikeuttaa ennalta määritelty prosessi. (Paloniemi & Koskinen 2005: 28) Näennäisvaikuttamisen sijaan hiljaiset intressiryhmät tulisi saada ohjatun osallistamisen sijaan aktiivisiksi vaikuttaviksi osallisiksi.

Vaikka MRL vaatii kaupunkisuunnittelua ottamaan huomioon heikot ryhmät, laissa ei ole kuitenkaan mainintaa eri kulttuureista ja uskontokunnista tulevista ihmisistä. Yhdyskuntasuunnittelun professori Lapintien mukaan juuri siksi heille ei järjestetä mahdollisuuksia osallistua vuorovaikutusprosesseihin. Väestötilastot paljastavat, että pääkaupunkiseudulle on alkanut hiljalleen syntyä maahanmuuttajien keskittymiä. Esimerkiksi muslimienemmistöisistä maista muuttaneiden asuinpaikat keskittyvät samoille alueille työttömyyden kanssa, Helsingissä voimakkaasti itäisiin kaupunginosiin. Lapintien mukaan uhka eriytymisestä on olemassa, koska kaupunkisuunnittelussa ei oteta huomioon heidän kulttuuriaan, tarpeitaan ja toiveitaan. Hän näkee, että suunnittelijat tarvitsisivat ymmärrystä ja tietoa maahanmuuttajista. Esimerkiksi monissa kulttuureissa käsitys perheestä on laajempi kuin Suomessa, mikä vaikuttaa asuntojen suunnitteluun. Uusien asuinalueiden suunnittelussa alueen keskelle on aina suunnitteilla luterilainen kirkko, moskeijan rakentamisesta ei edes käydä keskustelua. Maahanmuuttajalähiöiden synty Tukholman malliin on Lapintien mukaan aiheena tabu, vaikka maahanmuuttajien osuus tulevaisuudessa lisääntyy ja edessä on väistämättä iso muutos. (Helsingin Sanomat 27.9.2009)

3.3.4 Aukkaan Helsinki

Tässä tutkimuksessa nostetaan käsitteen asemaan kaupunkisuunnittelun keskustelufoorumeilla monesti esiintyvä puhekielen ilmaisu *aukkaan Helsinki*. Tässä tutkimuksessa käsitteellä kuvataan helsinkiläisen aukkaan osallistumis- ja vaikuttamisoikeutta omaan asumiseensa ja asuinympäristöönsä. Arvolähtökohtana on oletus siitä, että kunnallishallinto on olemassa kuntalaista ja hänen hyvinvointiaan varten

(Bäcklund 2007: 21). Käsitteen lanseeraus on avaus uuteen näkökulmaan katsoa kaupungin kehitystä nimenomaan asukaslähtöisesti. Asukkaan Helsinki tarjoaa kulluttajälhtöisen näkökulman Helsingin asuinalueiden ja kaupunginosien konseptien kehittämiseen. Vaikkakin asukkaan Helsinki voi muodostua puolesta miljoonasta erilaisesta merkityksestä, on siinä kuitenkin yhdistävänä tekijänä paikka. Patsy Healeya lainaten, paikka on tärkeä ja se yhdistää ihmisiä, vaikka he muuten eivät jakaisikaan samoja arvoja (Healey 1997: 124). Asukkaan Helsinki -käsité kuvastaa asukasta *asiakas-kansalaisena*, joka on aktiivinen tuotekehittäjä osallistavassa kaupunkisuunnittelussa. Sen sijaan, että asukas olisi passiivinen, tarjotut ratkaisut vastaanottava ja jaloillaan äänestävä osallinen. Lähtökohtaisesti jokaisella kaupunkilaisella on oikeus toimia oman elämänsä laadun auktoriteettina. Perimmäisenä ajatuksena taustalla on kaupunkilaisten - asukkaiden - näköinen kaupunki, joka on hyvä paikka elää: Asukkaan Helsinki.

Osallistumisen tarkoitus ja poliittis-hallinnollisten prosessien toimintatapa			
	Viranomaiskunta	Palvelukunta	Kansalaiskunta
Viranhaltija	toimeenpanija	asiantuntija	verkottaja
Luottamushenkilö	edustaja	manageri	yhteisön tulkki
Kuntalainen	alamainen	asiakas	kansalainen
Osallistumisen peruste	laki, "hyvä tahto"	laadunmittaus	ymmärryksen lisääminen
Osallistumisen muoto	osallistaminen	osallistuminen	osallisuus
Osallistumisen keinot	mikä tahansa lainmukainen	otos käyttäjistä/ kaikki	mahdollisimman monipuoliset
Saadun tiedon tulkinta	juridisesti tulkittuja tapauksia	faktaa palvelujen laadusta	kaikki tieto merkityksellistä

Taulukko 1. Osallistumisen tarkoitus ja poliittis-hallinnollisten prosessien toimintatapa. (Bäcklund 2009: 116)

Asukkaan Helsinki-käsitteen ja sen asukkaan roolin ymmärtämistä selventää Bäcklundin (2007) esittämä yksinkertaistettu malli (taulukko 1) eri toimijoiden välisestä työnjaosta ja osallistumisen tarkoituksesta sekä osallistumisen kautta saatavan in-

formaation tiedollisesta merkityksestä. Bäcklundin taulukko havainnollistaa hyvin, miten kuntalaisen toimijarooli ja osallistumisen vahvistamisen tarkoitus muuttuvat poliittis-hallinnollisten prosessien toimintaperiaatteiden mukana. Viranomaiskunnassa kuntalaisen roolina on olla suunnittelun kohde, alamainen. Palvelukunnassa kuntalaisen roolia jäsentää palvelun käyttäjän näkökulma. Kansalaiskunnassa kuntalainen on pikemminkin kunnan johtaja kuin asukas. Tässä tutkimuksessa tulevaisuuden Helsinki nähdään *verkostokuntana*, joka kuvaa kaupungin toimintatapaa suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Verkostokunnan ominaisuuksia on jo havaittavissa käytännössä. Viranomaiskunta, palvelukunta ja kansalaiskunta kuvaavat kunnan toiminnan sisäistä ideologiaa, jonka mukaisesti pyritään kaavoittamaan. Helsinki verkostokuntana mahdollistaa kansalaisen tapauskohtaisen roolin niin alamaisena, asiakkaana kuin kansalaisena. Olennaista on se, millainen työnjako kaavoittajan ja luottamusmiesten prosesseissa vallitsee asioiden valmistelun ja niistä päättämisen välillä. Verkostokunnassa kaupunkilaisen toimijaroolina korostuu osallistujan rooli, kuten asukkaana Helsingissä. Verkostojen osallisilla - yrityksillä, julkisen sektorin toimijoilla, yhdistyksillä, järjestöillä sekä medialla - on kuitenkin erilaiset mahdollisuudet olla mukana määrittelemässä oleellisia kysymyksenasetteluja. (Bäcklund 2007: 115–118)

Helsingin seudun kasvu ja kehitys 1990-luvun lopulta alkaen on heijastellut monella tavalla suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtuneita rakenteellisia muutoksia. Seudullinen kasvu on ohjautunut taloudellisen nousun ja vaurastumisen sekä samanaikaisen asuntojen hintakehityksen ohjaamana kaupunkiseudun reuna-alueille. Samanaikaisesti asuntotuotannossa ja siihen liittyvässä kaupunkirakenteen kehityksessä voidaan nähdä selviä eroja kaupunkiseudun eri osissa. Kehitys heijastelee ihmisten asumispreferenssejä. Ihmiset haluavat asua nimenomaan pientaloissa, ydinkaupungin arvostettujen asuinalueiden ohella. Monelle tarjoutui nousukauden myötä mahdollisuus toteuttaa unelma omakotitaloasumisesta. (Jaakola & Vaattovaara 2002: 117–124) Nykyinen globaali taloudellinen taantuma muistuttaa 1990-luvun alun lama-aikoja myös suomalaisessa yhteiskunnassa. Kunnissa on omaksuttu yhä enemmän markkinalähtöisen suunnittelun käytänteitä, jotka pohjautuvat edelliseen lamaan ja kuntien toimintakulttuurien muutokseen. Parhaillaan on nähtävillä asuntotuotannon reagointi ja asuntojen hintakehityksen muutos. Yksityisen sektorin puolelta tullut hankelähtöinen suunnittelu sekä niukat taloudelliset resurssit ovat li-

sänneet julkisyksityistä yhteistyötä kuntien asumisen suunnittelussa ja toteutuksessa. (Väliniemi ym. 2008) Kuinka tämä vaikuttaa tavallisen kaupunkilaisen arkeen ja asumispreferensseihin? Yleisesti kuntien johtamisessa näkyvä liiketaloudellisten oppien rooli on muuttanut kuntalaisen asemaa yhä enemmän laatutietoisen kuluttaja-asiakkaan suuntaan. Järkevää ja perusteltua tämä on siksi, että asiakaskuntalaisen kuuleminen auttaa myös julkisten palvelujen tuotekehittelyä. Toisaalta kaupunkilainen on julkisen sektorin rahoittajana sekä palveluiden käyttäjänä oikeutettu arvioimaan niitä toimintatapoja, joilla kunnallista itsehallintoa toteutetaan käytännössä. (Bäcklund 2007: 79)

Osallistumista kaupunkisuunnittelussa ei kuitenkaan voi lähestyä vain hallinnon näkökulmasta, vaan sen rinnalle on nostettava toimijoista lähtevä osallisuuden näkökulma. Filosofian tohtori Vivi Niemenmaa (2005) kertoo väitöskirjassaan kaupunkisuunnittelun vuorovaikutteisuuden moniulotteisesta todellisuudesta. Kaupunki, sen toimijaryhmät ja suunnittelun tavoitteet eivät näyttäydy yksioikoisesti, vaan erilaisuutta täynnä olevana mosaiikkina. Tärkeäksi nouseekin identiteettipolitiikka: ihmisillä tulee olla mahdollisuus määritellä oma roolinsa ja tavoitteensa kaupunkisuunnittelussa. (Niemenmaa 2005) Tutkija Roope Mokka ja arkkitehti Tuomas Toivonen peräänkuuluttavat kansalaisten äänen kuuluvuutta kaupunkisuunnittelussa. Mitä jos asukkaita rohkaistaisiin tekemään aloitteita oman kaupunginosansa parantamiseksi? Entä jos he saisivat ottaa vastuuta omien kotikulmiensa tulevaisuudesta? Mitä jos virkamiesten tehtävä olisi auttaa asukkaita kehittämään ideoitaan? Mokka ja Toivonen uskovat, että metropolialueen ihmiset osaavat ottaa vastuuta omista kotikulmistaan. Heidän mielestään asukkaat ovat oman elinympäristönsä parhaita asiantuntijoita. Mokka ja Toivanen ovat visioineet, että metropolialue voitaisiin jakaa 10 000–20 000 asukkaan kaupunginosista koostuvaksi Suur-Helsingiksi. Jokaisessa kaupunginosassa asukkaat pääsisivät muovaamaan ruohonjuuritasolla ympäristöään mieleisekseen. (Helsingin Sanomat 25.2.2008)

Mitä tiedetään asukkaiden tarpeista ja toiveista asumisen suhteen? Jotta asukkaan Helsinki toteutuisi, täytyisi selvittää millainen on helsinkiläinen asukas ja mitä hän toivoo. Selvää on, ettei ole olemassa yhtä absoluuttista asukasta, kaikki asukkaat eivät ole samanlaisia. Alueellisesti on kuitenkin mahdollisuus selvittää, millainen ikäjakauma alueella on, jotta tarvittavat julkiset palvelut ovat suunnitelmassa mu-

kana. Tämä onnistuu tosin vain jo olemassa olevilla asuinalueilla, ei uusilla alueilla, jossa ei vielä ole asukkaita. Ennusteiden mukaan pääkaupunkiseudulla vuonna 2025 on 130 000 uutta asukasta, joista jopa 100 000 on maahanmuuttajia. Suomi ja etenkin Helsingin seutu monikulttuuristuu ja asukkaat ovat yhä vanhempia. Tutkijat ovat yleisesti kertoneet väestön tuloerojen kasvusta, sosiaalisesta eriytymisestä ja perhekoon pienenemisestä. Muuttoliikkeen luoman asuntotarpeen ohella myös Helsingin kantaväestö pyrkii asuinolojensa parantamiseen asumisväljyyttä lisäämällä (Lönngqvist 2002: 65–66). Tutkimusten myötä tiedetään myös, että noin 60 % uudelle asuinalueelle muuttavista henkilöistä tulee kolmen kilometrin säteeltä, samoin kuin 99 % varmuudella uuden rakennuksen asukas Helsingissä on ennestään helsinkiläinen (Lapintie 2009).

Asukkaan Helsingiä pohdittaessa on myös hyvä kysyä, suunnitellaanko asukkaille taloja vai asuntoja. Siinä on eroa, samoin kuin siinä, suunnitellaanko kaupunkiympäristöä vai puistoja, katuja vai joukkoliikennettä. Tiedetäänkö, mitä ihmiset tarvitsevat ja haluavat, vai onko se vain kuvitelmaa? Entä ihmiset, joille suunnitellaan. Ovatko he normi-ihmisiä vai todellisia? Pääsevätkö ihmiset osaksi suunnitelmaa vasta sitten, kun talot on rakennettu, vai otetaanko jo suunnitteluvaiheessa huomioon se, että ihmisillä on elämänkaarensa aikana muuttuvia tarpeita, jolloin rakennetun ympäristön tulisi joustaa. Vai joustaaako asukas?

Kuluttajatutkimuskeskuksen (2008) tutkimusten mukaan asumiseen liittyy julkisen ja yksityisen talouden intressien vallankäyttöä, jossa yhteiskunnan sosiaaliset, kulttuuriset ja ekologiset arvot kohtaavat. Asumisratkaisuihin ovat asiantuntijoiden äänenpainot korostuneet kuluttajien jäätyä toistaiseksi marginaaliseen asemaan. Asunnon ostajille ja vuokralaisille asumisen konseptien vaihtoehdot ja vaikuttamismahdollisuudet niiden kehittämiseen eivät ole viime aikoina vaikuttaneet kovin runsailta. On nähtävissä, että kuluttajien vaurastuminen sekä lisääntyvä kiinnostus yksilöllisiin palveluihin ja ratkaisuihin on lisännyt yritysten ja kuntien kiinnostusta asumisratkaisujen kehittämiseen, etenkin niiden monipuolistamiseen ja suunnittelukäytäntöjen selvittämiseen. Asuntotuotannossa ja rakennusosalalla on yritetty saada myös kuluttaja osalliseksi suunnitteluun. On kuitenkin huomioitava, ettei asukkaiden osallistaminen rakennusalan prosesseissa tarkoita kuitenkaan demokraattista päätöksentekoa kuten kaupunkisuunnittelussa. Tarkoituksena on pikemminkin te-

hostaa myyntiä. Tutkimusten mukaan kuluttajien vaikutusmahdollisuudet asuntojen suunnitteluprosessiin ovat kuitenkin melko rajallisia. Rakennusyritysten keskeisimmät lähestymistavat kuluttajatietoon ovat asiakassegmentointi sekä tuote- ja palvelutyytyväisyyden mittaaminen. Tämä luo kuluttajalle roolin pikemminkin rakennusyritysten myyntiorganisaation ja palveluprosessien kehittäjänä kuin asuntotuotannon aktiivisena tuotekehittäjänä. Kuluttajalähtöisyyttä ja yksilöllisiä ja ekologisia ratkaisuja tulisi tutkimusten mukaan kehittää entisestään. Yhtenä keinona olisi alue- ja asuntosuunnittelutasojen lähentäminen rakennuttajien ja kaavoittajien yhteistyötä kehittämällä. (Väliniemi ym. 2008)

Puhuttaessa asukkaan Helsingistä, tulee väistämättä mieleen ajatus utopiasta ja sanahelinästä. Jottei näin olisi, tarvitaan muutos sekä ajatusmallin että toiminnan suhteen. Kaupunkisuunnittelun raameina tulisi olla asukas- sekä asiakaslähtöisyys, jolloin kaupunkilaisen tarpeet ennakoidaan kaavoittajan puolelta. Jotta suunnittelu olisi vuorovaikutteista, asioista tulee argumentoida ymmärrettävästi. Voitaisiinko tämä käytännössä toteuttaa luomalla esimerkiksi konkreettisia havainnekuvia alueen kehityksestä? Haasteelliseksi koettu täydennysrakentaminen voitaisiin havainnollistaa kuvin ja sanoin, niin että selviää, miten rakentaminen vaikuttaa asukkaan elämään, ja mitkä ovat vaihtoehdot. Huomioitavaa on, että vaikutukset tulee havainnollistaa niin alueen nykyisen kuin tulevan asukkaan kannalta. On tärkeää listata täydennysrakentamisen mukanaan tuomat hyödyt ja haitat. Harva kuluttaja ostaa niin sanotusti sikaa säkissä, vaan hän vertailee ja punnitsee eri vaihtoehtoja. Miksei näin tapahtuisi myös asumisen suhteen, asunto kun on monelle yhä suurin yksittäinen hankinta elämän aikana.

Bäcklundin (2009) mukaan helsinkiläisten arkisten kokemusten tavoittamisen tulisi olla osa kaupunkisuunnitteluviraston toimijoiden jokapäiväistä työtä. Asukkaiden osallistuminen ei ole vaihe tai projekti, vaan hyvin keskeinen osa kuntien itseyttämyksen perustusta. Mikäli suunnittelujärjestelmä itsessään on "leijuvassa tilassa", ei kuntalaisten poliittista toimijuutta voida edistää vahvemman suunnitteluosallisuuden kautta. Voidaankin kysyä, onko kaavojen laatiminen maankäytön suunnittelussa itseisarvo sekä asukkaiden että kaavoituksen tavoite -hyvä elämä - abstraktio. (Bäcklund 2007: 244–250) MRL:n oletusarvona lienee, että kaikki kaavoittajat edistävät toiminnallaan kommunikatiivisuutta. Puustisen mukaan kommunikatiivi-

nen käänne ei kuitenkaan ole vielä saanut aikaan ilmiötä, jossa osa kaavoittajista erikoistuisi nimenomaan osallistuvaan suunnitteluun. (Puustinen 2006: 321)

Uusi asuinalue harvoin kuitenkaan on kokonaan valmis, vaan se elää ja kehittyy asukkaiden myötä. Suomalaisessa suunnittelussa seuranta on varsin vähäistä, vaikkakin sille olisi tarvetta. Kyseessä on jatkuva kehitysprosessi, jossa asukkaiden eli alueen käyttäjien kokemukset ja palaute ovat tärkeitä tulevaisuutta silmällä pitäen. Yritykset panostavat tuotekehittelyyn ja seurantaan, miksei kaupunkikin.

4 LAITURI TAPAUSTUTKIMUKSENA

Helsinki-päivänä 12.6.2008 avattu info- ja näyttelytila Laituri on tapaustutkimuksen kohde. Laituri on tarkastelun kohteena, sillä se on uusi mahdollinen vuorovaihtuskanava kaupunkisuunnittelun kentällä. Sen pysyvä konsepti on se, mikä tekee siitä huomionarvoisen. Laituri ei ole projektiluontoinen kokeilu, vaan tarkoitettu eräänlaiseksi kaupunkisuunnittelun ikkunaksi, jota pyritään kehittämään toimintamuotojen vakiintuessa. Tämän luvun lähteinä on pääosin käytetty Laiturin verkkosivuja, esitemateriaalia sekä Laiturin ja kaupunkisuunnitteluviraston omaa materiaalia, kuten kävijämäärätilastoja ja asiakaspalautetta vuosilta 2008 ja 2009. Pääpaino on kuitenkin havainnoissa, joita tutkija on tehnyt työharjoittelun lisäksi yhtenä Laiturin asiantuntijaringin jäsenenä pitkin tarkasteluvuotta. Muut lähteet on mainittu erikseen.

4.1 Mitä, kenelle ja miksi?

Kaupunkisuunnitteluvirasto mainostaa Laituria uutena kohtaauspaikkana, jossa kerrotaan, mitä kaupunkilaisen Helsingissä tapahtuu. Vanhan linja-autoaseman rakennukseen Narinkkatorilla on helppo saapua, ja sen keskeinen sijainti Kampin kauppakeskuksen ja Lasipalatsin välissä mahdollistaa suuren joukon tavoittamisen tuhansista päivittäin alueella liikkuvista ihmisistä. Kaupunkisuunnitteluvirasto perustelee Laiturin tarpeen ja olemassaolon kaupunkirakenteen nopealla muutoksella. Muutos on nopeampaa kuin koskaan viimeisen sadan vuoden aikana. Oletusarvona on, että kaupunkilaiset ja kaupungissa vierailevat tuntevat suurta mielenkiintoa Helsinkiä ja sen tulevaisuutta kohtaan. Laiturin on myös tarkoitus vastata ihmisten tiedon ja vaikuttamisen tarpeeseen. Paikasta on haluttu luoda perinteisen näyttelytilan lisäksi myös kaikille avoin infopiste ja keskustelufoorumi, jossa voi tutustua henkilökohtaisesti suunnitelmiin, muutoksiin ja kehityshankkeisiin. Laiturin kohdeyleisöksi on tarkoitettu kaikki kaupunkisuunnittelusta ja Helsingin tulevaisuudesta kiinnostuneet asukkaat, oli kyse sitten kaavoituksesta, rakentamisesta tai liikenteestä. Asukkaiden lisäksi Laiturin on tarkoitus olla vetovoimainen vierailupaikka arkkitehtuurista ja kaupunkisuunnittelusta kiinnostuneille matkailijoille, asiantuntijoille sekä opiskelijoille. Itse näyttelyyn tutustumisen lisäksi Laiturilla voi kertoa

mielipiteensä Helsingin tulevaisuudesta. Myyntipisteestä voi noutaa esitteitä sekä ostaa alan kirjallisuutta. Laiturilla järjestetään myös luentoja ja erilaisia tapahtumia, jotka on listattu Laiturin verkkosivuilla. Eri teemat on esitetty pääosin suomeksi, mutta myös kattavasti ruotsiksi sekä englanniksi. (Laiturin verkkosivut 17.8.2008)

Tarvitaanko kaupunkisuunnittelulle oma näyttelytila? Laiturin olemassaolon perusteena ja tavoitteena on tukea ja aktivoida Helsingin tulevaisuudesta ja suunnittelusta käytävää keskustelua. Avoimuus on nimetty yhdeksi kaupunkisuunnitteluviraston arvoksi ja näyttelytila nähdään konkreettisena tapana avoimuuden esiintuomiseen ja käytännön toteuttamiseen. Laiturin on tarkoitus toimia samalla suomalaisen kaupunkisuunnittelun markkinoinnin sekä kaupungin imagon rakentamisen ja markkinoinnin välineenä. (Kaupunkisuunnittelu esille!-esite 2008)

Kuva 3. Laiturin graafinen ilme toistuu kaikissa Laiturin tuotteissa sekä näyttelyjulisteissa.

Laituri on osa kaupunkisuunnitteluviraston viestintäyksikköä ja sen henkilökunta koostuu kokopäiväisestä näyttelykoordinaattorista ja tiedotusneuvojasta. Lisäksi asiakaspalvelussa toimii tiedotusneuvojan lisäksi aina yksi viraston asiantuntija neljä tuntia kerrallaan. Asiantuntijat ovat virastossa erilaisissa tehtävissä kaupunkisuunnittelun parissa. Asiantuntijoiden ringiin kuuluu muun muassa arkkitehtejä, lii-

kennesuunnittelijoita, maantieteilijöitä, vuorovaikutussuunnittelijoita, yleiskaava-suunnittelijoita, tutkijoita sekä viestintäyksikön henkilökuntaa. Kesäaikana Laiturin vakituisen henkilökunnan lisäksi asiantuntijoiden sijaan on palkattu kaksi kesätyöntekijää. Myös talviaikana on palkattu erilliset kaksi lauantaityöntekijää.

4.2 Missä mennään, Laituri?

Vuoden tutkimusjakson aikana Laituri on hakenut omaa toimintamuotoaan. Pääroolissa ovat vaihtuvat näyttelyt, joiden teemat sivuavat ajankohtaisia hankkeita. Ensimmäinen päänäyttely oli *Kerrostalo elää!-näyttely*, joka kertoi helsinkiläisten muuttuvista asumistarpeista ja kerrostalojen uusista mahdollisuuksista. Kaupungin tavoitteena on kehittää kerrostalorakentamista kilpailukykyiseksi niin, että se tarjoaa yksilöllisiä asumisratkaisuja, kuten loft-asuntoja, kaupunkivilloja ja pienkerrostaloja. Laiturin myötä on Helsingissä aloitettu uusi asukkaiden osallistumismenetelmän kokeilu, jossa asukas voi konkreettisesti olla mukana kilpailutöiden arvioinnissa. Syksyllä 2008 Kuninkaantammen asuinalueen suunnittelun yhteydessä järjestettiin *Mahdollisuuksien Piha -kilpailu*, jossa etsittiin kerrostalopihojen vielä käyttämättömiä mahdollisuuksia. Yhteensä 24 kilpailutyötä oli lähes kuukauden ajan esillä Laiturilla ja yleisöllä oli mahdollisuus kommentoida töitä ja antaa palautetta suunnitelmien hyvistä ja huonoista puolista sekä äänestää omaa suosikkiaan.

Vuorovaikutussuunnittelija Juha-Pekka Turusen mukaan oman palautteen kilpailutöistä jätti 122 henkilöä, minkä lisäksi useat koululaisryhmät tutkivat kilpailutöitä ja kommentoivat niitä työpajoissa. Kuninkaantammen suunnitelmaa jatketaan yhdessä voittajan kanssa ja kilpailun myötä syntyneitä ideoita hyödynnetään myös muilla uusilla kerrostaloalueilla ja täydennysrakentamiskohteissa. Turunen toteaa, ettei vaikutusprosessi ole niin suoraviivainen, vaan ideoiden ja palautteen myötä syntyy mielikuvia ja ajatuksia, jotka suodattuvat monen mutkan kautta, ja asioista innostutaan laajemmalti. Turunen uskoo vahvasti, että sillä on merkitystä, että osallistujalla on mahdollisuus nähdä muiden töitä ja ottaa kantaa. Monelle kilpailutyöt saattavat olla muutosagentti oman pihan suhteen. Turunen mainitsee, että Mahdollisuuksien Piha -kilpailumenettely on saanut kannatusta Ympäristöministeriössä ja jatkossa toivotaan tällaista kilpailumuotoa laajemmin. Kun idea asukkaita osallista-

vasta kilpailumenetelmästä esiintyy useammalla foorumilla, tulee siitä trendi, josta taas aikanaan tulee normi lumipalloejektin lailla. (Turusen haastattelu 10.6.2009).

Vuoden vaihteessa 2009 Laiturilla oli päänäyttelynä *Stadin satama*, joka ajoittui Vuosaaren sataman avajaisiin. Valokuvanäyttelyn pääpaino ei ollut uudessa satamassa vaan tavarasatamatoimintojaan lopettavissa Länsisatamassa sekä Sörnäisissä. Kaupunkikuvaa kohtasi suuri muutos, kun konttimeret katosivat kantakaupungista nopealla vauhdilla. Samaan aikaan pienessä näyttelytilassa oli esillä *Katajanokan hotellihanke*, joka keräsi odottamattoman suuren määrän kävijöitä. Mediassa paljon huomiota saanut sveitsiläisen arkkitehtitoimisto Herzog & de Meuronin suunnittelema ristinmuotoisesta hotellista sai Laiturin vierailijat antamaan runsaasti palautetta sekä keskustelemaan aiheesta niin henkilökunnan kuin muiden näyttelyvieraiden kanssa. Esillä ollut pienoismalli ja sähköinen aineisto mahdollistivat asemakaavakarttaa havainnollisemman tulkinnan.

Toinen merkittävä vaikuttamismahdollisuus kaupunkilaisilla oli *Koivusaaren kansainvälisen ideakilpailun* töiden ollessa esillä Laiturilla alkuvuodesta 2009. Ideakilpailun yhteydessä testattiin laajassa mittakaavassa pihakilpailussa testattua uudentyyppistä kilpailukäytäntöä. Yleisö sai vapaasti arvioida ja kommentoida kilpailutöitä ennen juryn päätöstä. Palautetta tuli odotettua enemmän. Laiturin verkkosivuilla kilpailutyöt keräsivät yhteensä 550 kommenttia ja Laiturilla parasta ehdotusta äänesti lähes 200 henkilöä. Tuomaristo sai annettujen yleisöpalautteiden myötä uusia näkökulmia arviointityöhön ja lopulta osoittautuikin, että yleisön ja tuomariston näkemykset olivat pitkälti samansuuntaisia. Yleisöpalautteesta saatiin myös paljon arvokasta tietoa ja näkemyksiä hyödynnettäväksi jatkosuunnittelua varten.

Kevättalvella Laiturilla oli esillä *Ullakolle-näyttely*, joka oli lähinnä suunnattu ullakkorakentamista suunnitteleville asuntoyhtiöille. Näyttävät valokuvat onnistuneista ullakkorakentamisista keräsi kuitenkin muutakin yleisöä kuin varsinaisista teknisistä tiedoista sekä ullakkorakentamisprosessista kiinnostuneita. *Helsinki – eurooppalainen metropoli-näyttely* esitteli Helsingin seudun visiotyön nykyvaiheen. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen sekä Helsingin kaupunkitutkimusverkoston tuottama näyttely esitteli metropolialueiden yhteen linkittymistä,

jopa valtioiden rajoista piittaamatta, esimerkkinä Helsinki- Tallinna - kaksoiskaupunkivisio.

Kuva 4. Kerrostalo elää!-näyttely oli Laiturin ensimmäinen näyttely kesällä 2008. Suuret ilmakuvat ovat edelleen nähtävissä Laiturilla.

Kesäkaudeksi 2009 avattu *Alvar Aallon kädenjälki Helsingissä-näyttely* oli yleisömenestys. Näyttelyä tukemaan tehdyt opaskirja ja kohteiden opaskartta olivat kysyttyä tavaraa. Laiturilla järjestettiin myös heinäkuun ajan päivittäinen näyttelyn yleisöopastus. Alvar Aallon tuotanto Helsingissä on monelle varsin tuntematonta lukuun ottamatta kansainvälisestikin tunnettuja kohteita, kuten Finlandiatalo ja Kulttuuritalo. Kesän aikana kävi merkittävä määrä ulkomaalaisia ryhmiä, jotka varata vasten tulivat tutustumaan näyttelyyn ja ostamaan opaskirjan. Kävijämäärä heinäkuussa 2009 oli noin 4300, kun se vuotta aiemmin oli reilu 2500. Vuoden 2008 aikana oli noin 16 000 kävijää 6,5 kuukauden ajalta. Vuonna 2009 kävijöitä ensimmäisen 7 kuukauden ajalta oli reilu 23 000. Laituri on siis kerännyt vuoden olemassaolon aikana vajaa 40 000 kävijää. Vuoden 2009 aikana näyttelytilassa kirjattiin noin 42 000 kävijää.

Päänäyttelyiden lisäksi Laiturilla on ollut vuoden aikana esillä kaupunkisuunnitteluun liittyviä piennäyttelyjä kuten kilpailutöitä *Jätkäsaaresta*, *Kalasataman portista* sekä *Korkeasaaresta*, valokuvanäyttelyjä sekä ideakilpailuja kuten *Ratakuilun ideat*. Syyskaudella 2009 nähtiin *Uudistuva Berliini* sekä *Esikaupungeissa tapahtuu! -näyttelyt*. Laiturin verrattain isossa tilassa on mahdollisuus erottaa erillinen workshop-tila kokouksia, tapahtumia ja työpajoja varten. Tilaa vuokrataan erilaisiin tilauksiin, jotka liittyvät kaupunkisuunnitteluun. Vuoden aikana eri yhteistyötahot ovat järjestäneet Laiturin workshop-tilassa tapahtumia, jotka ovat keränneet yleisöä myös ilta-aikaan. Vuoden 2009 aikana workshop-tila oli ahkerassa käytössä lähes päivittäin, tilassa pidettiin yhteensä 266 kokousta tai tilaisuutta. Debatit, seminaarit, työpajat ja paneelikeskustelut ovat tehneet Laituria tunnetuksi niin alan sidosryhmille kuin kaupunkilaisillekin. Toistuvia tapahtumia ovat olleet suositut *Pientaloilalat*, *Kaavakoulut* sekä *Lasten ja nuorten arkkitehtikoulu Arkin koululaistyöpajat*. Yleisöä workshop-tilaan mahtuu noin 80, mutta useat tilaisuudet ovat keränneet lähemmäs 100 osallistujaa.

Kuva 5. Laiturin workshop-tila on ahkerassa käytössä ympäri vuoden.

Syksyllä 2009 koululaisille pidetyissä yhdeksässä *Oletko kartalla?-työpajassa* oli kerrallaan 20–30 koululaista. Koululaisten osuus Laiturin kävijöistä on selkeästi kasvussa. Työpajojen reilun 200 oppilaan lisäksi yksittäisiä koululaisryhmiä on vierailut Laiturilla kymmenittäin. Myös kansainväliset opiskelijat ja alan ammattilaiset ovat löytäneet Laiturin hyvin. He etsivät laajalti tietoa Helsingin suunnittelusta, minkä myötä varsinkin englanninkielisen materiaalin tarve on kasvanut. Suomalainen kaavoitusjärjestelmä poikkeaa vastaavista eurooppalaisista sekä anglo-amerikkalaisista pitkälti kaavoitushierarkialtaan sekä osallistumismahdollisuuksiltaan. Siksi myös kaavoitustasojen sekä osallistumiskäytäntöjen kääntäminen eri kielille on tullut usein esille.

4.3 Laituri mediassa

Laituri on ollut toimintansa aikana useasti esillä mediassa, lähinnä eri lehdissä. Kirjoituksia on ollut itse paikasta, mutta pääosin Laiturilla tapahtuvista näyttelyistä ja eri vuorovaikutteisista suunnittelukäytännöistä. Laituri on saanut palstatilaa myös ajankohtaisten tapahtumien suhteen, jolloin se on erottunut jatkuvalla toiminnallisella vaihtelevuudella lehtien tapahtumapalstoilla.

Ennen Laiturin avautumista Helsinki-info välitti kaupunkilaisille tietoa Laiturin toiminnasta. Lehti selvitti Laiturin toimivan 400 neliömetrin suuruisen ja paikoin yli seitsemän metrin korkeuteen yltävän näyttelytilan lisäksi myös kohtaamispaikana ja keskustelufoorumina. ”Kaupunkisuunnitteluvirasto on vetovastuussa, mutta yhteistyötä tehdään moninaisten asumiseen ja ympäristöön, arkkitehtuuriin ja kaavoitukseen, liikenteeseen ja rakentamiseen liittyvien tahojen kanssa”, Ksv:n viestintäpäällikkö Heikki Mäntymäki kuvailee lehden haastattelussa. Laiturin toimintaidea tiivistyy artikkelissa vuorovaikutussuunnittelija Juha-Pekka Turusen sanoihin: ”Keskeistä on Helsingin tulevaisuuden suunnitelmien esittely ja eri vaihtoehtojen käsittely”. Laiturin näyttelykoordinaattori Reetta DeWan selvittää, kuinka kaupunkilainen saa helposti kokonaiskuvan siitä, mitä eri puolilla kaupunkia on tapahtumassa ja missä on tulossa suuria muutoksia: perusnäyttelyyn kuuluviin suuriin ilmakuvakarttoihin on piirretty Helsingin uudet kehittämisalueet. (Helsinki-info 2/2008) DeWanin mainitsemat ilmakuvat ovat osoittautuneet kävijöiden keskuudessa suosituiksi. Noin viiden metrin korkuiset kartat ovat vuosilta 1943 sekä 2005.

Karttoja vertailemalla on mahdollisuus nähdä Helsingin merkittävät muutokset alueittain. Nykytilannetta ja tulevaisuuden suunnitelmia esittelevän kartan mittakaava on 1:4000.

Esimerkki uudesta kaupunkisuunnitteluviraston käyttöön ottamasta vuorovaikutusmenetelmästä on *Kuninkaantammen* suunnittelun yhteydessä toteutettu *sparriklubi*. Laituri on ollut klubin perustamisen jälkeen yksi klubin jäsenten kokoontumispaikoista. Helsingin Sanomien ja kaupunkisuunnitteluviraston yhteistyönä koama raati kirittää, sparraa Kuninkaantammen suunnittelua. Samalla kun asuinalueen suunnitelmia hahmotellaan yhä paremmiksi, kaupunkilaisten edustajat tarjoilevat suunnittelijoille kokemuksiaan ja uusia näkemyksiä. HS Asuntosivut on seurannut klubin työskentelyä kevättälvella 2008 alkaneessa sarjassa (Helsingin Sanomat 3.2.2009). Sparriklubia vetävä vuorovaikutussuunnittelija Maija Mattila kertoo hakeneita olleen 100, ja heistä kahdeksan valittiin klubiin. Tarina-kirjaa, joka on tunnettu vuorovaikutusmenetelmä, käytettiin raatia kootessa. Laituri on Mattilan mukaan ollut keskeinen paikka keskustelun kannalta ja varsinkin workshop-tila taipuu moneen tapaan työskennellä (Mattila 2009).

Myös sparriklubilaiset etsivät hyviä ideoita Mahdollisuuksien Piha-kilpailun töistä, sijoittuivathan kilpailutyöt nimenomaan Kuninkaantammeen. Klubin jäsenten tuli löytää kilpailun ehdotuksista ne ideat, joiden he haluaisivat toteutuvan uudella asuinalueella Kuninkaantammessa. Vertailtavuutta he hakivat tätä ennen Ruoholahdesta, jonka pihat suunniteltiin noin 15 vuotta sitten. (Helsingin Sanomat 30.11.2008) Laiturilla esillä olleet pihakilpailun työt saivat runsaasti näkyvyyttä lehdistössä. Klubilaiset tapaamiskerrat harvenivat (Helsingin Sanomat 5.7.2009), mutta Helsingin Sanomat jatkaa sparriklubin kokoontumisten seuraamista kun asemakaavaluonnos on keskusteluvaiheessa. Kokonaisuudessaan sparriklubin työskentelyn ja Kuninkaantammen suunnitelman etenemisen uutisoiminen valtakunnan suurimmassa sanomalehdessä on jalkauttanut paljon kaupunkilaisia Laiturille kysymään monelle varsin tuntemattomasta alueesta ja sen toteutumisesta. Useat kävijät ovat esittäneet toiveita vastaavanlaisista sparrausryhmistä myös muille uusille alueille.

Laituri on ehditty vuoden olemassaolonsa aikana mainita myös tieteellisen maailman julkaisussa. Joutsiniemen (2009) mielestä on selvää, että "byrokratian aavalle kurottava Laituri on melko vaatimaton rajapinta kansalaisen ja hänen elinympäristönsä muutoksen välillä". Kirjoittaja kuitenkin näkee, että Laiturin rooli on melko tasapainossa todellisten ohjausvaikutusten kanssa, joihin suomalaisessa kaavoituksessa kyetään tarttumaan (Joutsiniemi 2009: 100). Laiturille on satanut myös muodollista ja epämuodollista tunnustusta. Yhdyskuntasuunnittelun seura (YSS) myönsi vuoden 2008 Ruusut-tunnustuksen jaetusti Laiturille, asuntonministeri Jan Vapaavuorelle ja Arkkitehti-lehden päätoimittajalle Harri Hautajärvelle yhdyskuntasuunnittelun nostamisesta yleiseen keskusteluun. Seuran mukaan vuoden 2008 aikana yhdyskuntasuunnittelusta on alettu puhua julkisuudessa kansantajuisemmin ja YSS näkee, että Laituri on tahollaan edistänyt yhdyskuntasuunnittelusta käytyä keskustelua. (YSS:n verkkosivut 30.1.2009)

Myös helsinkiläinen City-lehti valitsi vuosittaisessa Kaupungin Paras-kilpailussa Laiturin vuoden 2008 parhaaksi infopisteeksi (City-lehden verkkosivut 8.10.2008). Laituria suitsutettiin myös amerikkalaisen Architect Magazinen jutussa vuonna 2008. Toimittaja Amanda Hurley esitteli artikkelissaan "Letter from Helsinki" sekä Laituria että Helsingin tulevaisuuden rakennushankkeita. "Public opinion plays a very important role in the Finnish capital's architectural planning"-sitaatti on liitetty sekä Laituria että tulevia Kalasatamaa ja Jätkäsaarta esittäviin kuviin. (Architect Magazine 10/2008) Laituri on mukana myös sosiaalisen median kehityksessä. Facebook-yhteisön Laituri-ryhmässä oli vuoden 2009 lopussa lähes 90 jäsentä. Heille lähetään ennakotietoa tapahtumista, näyttelyiden avajaisista sekä kilpailuista ja samalla aktivoidaan ryhmäläiset vierailemaan useammin Laiturin verkkosivuilla (Facebook 30.11.2009).

4.4 Esimerkkejä Laiturin hollantilaisista vastineista

Useissa eurooppalaisissa kaupungeissa on arkkitehtuuria ja kaupunkisuunnittelua esittelevä avoin ja kävijöille maksuton näyttelytila. Tyypillisesti tällaisissa infopisteissä on esillä esimerkiksi kaupungin pienoismalli, tärkeimmät kaupunkisuunnitteluprojektit sekä vaihtuvia näyttelyjä. Joistakin on kehittynyt merkittäviä matkakohteita kahviloineen ja kirjakauppoineen. Euroopan suurkaupungeissa hyviä esimerk-

kejä ovat Lontoon New London Architecture-infokeskus, Pariisin Pavillion de l'Arsenal, Berliinin die Ausstellung in der Behrenstrasse sekä Hampurin HafenCity Infocenter. (Kaupunkisuunnittelu esille!-esite 2008)

Tutkijan mielenkiinto kohdistui hollantilaisiin infokeskuksiin, joihin oli mahdollisuus tutustua syksyllä 2008. Zuiderkerk on Amsterdamin kaupunkisuunnittelun keskitetty viestintäkeskus keskustassa kanavien varrella merkittävien turistinähtävyyksien lähellä. Zuiderkerk on nimensä mukaisesti vanhassa, 1600-luvulla rakennetussa kirkkorakennuksessa. Paikka on jo itsessään näkemisen arvoinen ja infokeskus on hyödyntänyt paikan kulttuurihistoriallista arvoa tarjoten opastettuja kieroksia sekä mahdollisuuden päästä kirkon torniin.

Kuva 6. Zuiderkerk Amsterdamin keskustassa toimii kaupunkisuunnittelun infokeskuksena.

Infokeskus toimii pitkälti samalla tavoin kuin Laituri. Sieltä saa kaupunkisuunnitteluun ja varsinkin uusiin alueisiin liittyvää tietoa ja siellä on aina vaihtuva teemanäyttely. Paikan tunnelma ajanviettopaikkana on se, mikä erottaa sen vielä toistaiseksi Laiturista. Kirjat ja muut oheistuotteet ovat näkyvässä roolissa ja tarjolla on myös kahvia ja pientä syötävää. Paikka on iso ja siellä on kirjastomainen tunnelma, kun näyttelyvieraat itsenäisesti tutustuvat paikan tarjontaan. Zuiderkerk myös

vuokraa tiloja ryhmien käyttöön ja sen vuosikävijämäärät ovat viime vuosina olleet noin 70 000–85 000 vuodessa.

Toisena vierailukohteena oli Ijburgin pieni infopiste itäisessä osassa Amsterdamia. Ijburg on rakennettu seitsemälle keinotekoiselle saarelle. Alueen on arvioitu olevan kokonaisuudessaan valmis muutaman vuosikymmenen päästä ja tarjoavan asuinpaikan noin 45 000 asukkaalle. Poikkeuksellisia asumismuotoja tarjoavan Ijburgin näyttelypiste oli alueen kokoon ja kaupunginosan mainontaan nähden vaatimaton. Paikka oli huonosti saavutettavissa eikä juurikaan ulospäin tunnistettavissa. Infopisteen tehtävä oli pikemminkin mahdollistaa asuntokauppoja kuin toimia perinteisenä infopisteenä. Kuvien ja pienoismallien lisäksi jaossa oli esitteitä. Kummassakaan hollantilaisessa infopisteessä ei ole Laiturin kaltaista painotusta asukasosallistumiseen ja laajalti käytävään keskusteluun.

Kuva 7. Ijburgin näyttelypiste itäisessä Amsterdamissa palvelee lähinnä tulevia asukkaita.

5 LAITURIN TOIMINTAKYSELYN TULOKSET

Laiturin kävijöille suunnattu toimintakysely (liite 1) ajoittui heinä-, elo- ja syyskuulle 2008. Puolistrukturoidun kyselyn tavoitevastaajamääräksi asetettiin vähintään 100 helsinkiläistä Laiturin vierailijaa. Perusjoukkona ei voida pitää kaikkia 560 000 helsinkiläistä, vaan perusjoukko on Laiturilla kesän 2008 aikana vierailneiden helsinkiläisten osuus kaikista kävijöistä, mikä ei ole tiedossa. Otoksen suhteuttaminen perusjoukkoon on ongelmallinen, sillä kävijämäärää oli vaikea arvioida ennakkoon. Toteutunut kävijämäärä heinä–syyskuun aikana 2008, jolloin kysely oli käynnissä, oli noin 6 525. Ennen kyselyn julkaisemista tutkija testasi kyselykaavaketta kollegoillaan ja ystävillään kesäkuun 2008 ajan, jotta vastaaminen olisi mahdollisimman sujuvaa ja mielekästä. Kysely ajoitettiin kolmelle kuukaudelle, sillä osa kysymyksistä liittyi sen hetkiseen Kerrostalo elää!-näyttelyyn. Käytännössä osoittautui haastavaksi löytää kävijöiden joukosta helsinkiläisiä, sillä suuri osa kävijöistä oli lomalaisia ulkopaikkakunnilta tai ulkomaisia turisteja. Lähes poikkeuksetta helsinkiläiset kuitenkin osallistuivat kyselyyn, kun heitä henkilökohtaisesti siihen pyydettiin. Kyselyyn vastasi 133 helsinkiläistä. Kysely toteutettiin Digium Enterprise -ohjelmistopalvelun sähköisenä kyselynä, joka teki kyselyyn vastaamisesta paikkaan sitomattoman. Suurin osa vastaajista täytti kyselyn näyttelykierroksen päätteeksi Laiturin asiakaspäätteellä, kun taas jotkut vastaajista halusivat miettiä vastauksia rauhassa kotipäätteellä.

Kyselyssä oli kaksi pääteemaa: Laiturin toiminta ja kaupunkisuunnittelun vuorovaikutteisuus. Kysely koostui 22 kysymyksestä, joista viisi liittyy taustatietoihin, kymmenen Laiturin toimintaan ja loput seitsemän kysymystä vuorovaikutteisuuteen ja osallistumiseen. Kysely oli suunniteltu niin, että vastaaminen vei noin 10 minuuttia ja kysymysten vastausmuoto vaihteli. Kysymystyyppeinä oli avoimia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä sekä asteikkoja eli skaaloja Likertin asteikon mukaisesti. Kysely sisälsi vain yhden avoimen kysymyksen, kolmessa kysymyksessä oli myös avoin *muuten, miten?* -vaihtoehto. Vastaaja täytti kyselyn aluksi taustatietonsa eli iän, sukupuolen, koulutuksen sekä asuinpaikkakunnan. Ikäryhmiin jaottelussa tapahtui virhe. Jos vastaaja on 18-vuotias, ei hänelle ole sopivaa ikäryhmää, sillä edellinen on alle 18-vuotiaat ja seuraava 19–29-vuotiaat. Tämä epä-

kohta toteutui kuitenkin ainoastaan kahden vastaajan kohdalla ja se ratkaistiin niin, että he sijoittivat itsensä seuraavaan vastaajaryhmään. Kyselyn kannalta on oleellista, että vastaajat ovat helsinkiläisiä. Teknisesti tämä toteutettiin antamalla ainoaksi vastausvaihtoehdoksi asuinpaikkakuntaa kysyttäessä Helsinki (kysymys 5). Varmistuskeinona käytettiin avointa postinumeroalavalikkoa (kysymys 4). Tutkimuksen kannalta postinumerot eivät kuitenkaan osoittautuneet relevanteiksi, sillä niissä ei ole havaittavissa jakauman osalta mitään poikkeamia tai yhdenmukaisuutta.

Tässä luvussa esitellään ja analysoidaan lyhyesti Laiturin toimintakyselyn tulokset (liite 2). Ainoastaan pääkohdat jokaisesta kysymyksestä nostetaan esiin. Tarkoitus ei ole pelkästään luetella tilastomaisesti, kuinka monta prosenttia vastaajista oli mitään mieltä, vaan lyhyesti kertoa tutkimuksen kannalta oleelliset tekijät lukuineen. Joitakin monivalintavastauksia selventämään on liitetty taulukot. Suurin vastaajaryhmä (34 %) oli 30–39 -vuotiaat (kysymys 1). Nuorten aikuisten osuus olikin kyselyssä merkittävä. Ikäryhmät 19 ja 39 vuoden välillä kattoivat 61 % vastaajista. Tämä on pitkälti verrattavissa Laiturin kävijäkunnan ikäjakaumaan yleisesti. Vastaajista reilu puolet on naisia (51 %) ja lähes puolet miehiä (kysymys 2). Selkeästi eniten (61 %) vastaajista omasi korkeakoulutustaan (kysymys 3). Kaikki koulutuksen, sukupuolen ja iän puolesta jaetut ryhmät olivat edustettuina kyselyssä. Voidaan siis katsoa, että kaikki väestöryhmät ovat edustettuina, vaikka vastaajajoukko ei edusta Helsingin väestörakennetta. Siitä huolimatta, että tieto ei perustu tilastoihin, huomion arvoinen käytännön havainto on, että Laiturilla käy yleisesti nuorempia kaupunkilaisia kuin esimerkiksi kaupunkisuunnitteluviraston järjestämissä asukastilaisuuksissa.

5.1 Laiturin toiminta

Aluksi kyselyn vastaajalle selvitettiin lyhyesti, mikä Laituri ja sen funktio on. Kymmenen kysymystä käsittelivät Laiturin toiminnan eri muotoja. Kysyttäessä *miksi asiakas tuli Laiturille* (kysymys 6) suurin osa vastaajista (45 %) ilmoitti olevansa kiinnostunut kaupunkisuunnittelusta yleisesti. Kysymyksessä sai valita useita vaihtoehtoja ja esiin nousi ihmisten halu nähdä Helsingin tulevia suunnitelmia (43 %). Moni vieraili Laiturilla työn puolesta (32 %) sekä myös ajanvietteeksi (27 %). Kysymyksen yhteydessä oli myös avoin kohta, jossa moni kertoi tapaavansa ystä-

vän Laiturilla, tulleen katsomaan näyttelyä tai pelkästään uteliaisuudesta. Kolme vastaajista kertoi täsmällisesti tulleen etsimään tietoa askarruttavasta asiasta, kuten raitiotieverkoston kehittämisestä, vuorovaikutuksesta sekä uudisrakentamisesta keskustan lähialueilla. Kävijät olivat saaneet *tietoa Laiturista* (kysymys 7) pääosin työn kautta (35 %), mutta merkittävässä määrin myös lehtien (25 %) sekä julkisissa kulkuvälineissä olleen mainonnan (26 %) kautta. Kysymykseen sai halutessaan valita useamman vaihtoehdon, sillä monesti tieto tulee useista lähteistä. Monet Kampin ohikävelijät mainitsivat avoimessa vastauksessa tulleen Laiturille sen ulko-mainonnan houkuttelemana. Toinen ryhmä olivat koululaiset, joiden ystävät tai opettajat olivat suositelleet Laituria.

8. Miten tutustut mieluiten kaupunkisuunnittelun uusiin suunnitelmiin ja kehityshankkeisiin?	Sijoitus 1		Sijoitus 2		Sijoitus 3		Sijoitus 4		Sijoitus 5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Vuosittaisen kaavoituskatsauksen avulla, joka jaetaan jokaiseen helsinkiläistalouteen	53	41,0	31	26,5	19	16,4	10	8,8	7	6,1
Laiturin näyttelytilassa	36	28,0	37	31,6	29	25,0	20	17,5	2	1,7
Kaupunkisuunnitteluviraston kotisivuilla	31	24,0	33	28,2	44	37,9	10	8,8	6	5,2
Asukasilloissa	7	5,4	9	7,7	8	6,9	36	31,5	49	42,6
Kaavaesittelyssä Kaupunkisuunnitteluvirastossa	2	1,6	7	6,0	16	13,8	38	33,3	51	44,4
Yhteensä	129	100,0	117	100,0	116	100,0	114	100,0	115	100,0

Taulukko 2. Laiturin toimintakyselyn kysymyksen 8 tulokset.

Vastaajista 42 % *tutustuu mieluiten kaupunkisuunnittelun uusiin suunnitelmiin ja kehitysratkaisuihin* (kysymys 8, taulukko 2) kaavoituskatsauksen avulla. Laituri osoittautui toiseksi mieluisammaksi tavaksi (28 %). Myös kaupunkisuunnitteluviraston kotisivut (24 %) olivat suosittu tapa tutustua aiheeseen, kun taas kaavaesittelyt ja asukasillat jäivät kauas taakse. *Missä määrin asukkaat ovat kiinnostuneita eri aiheista Laiturilla?* (kysymys 9, taulukko 3). Osoittautui, että lähes kaikki esiteltyt

vaihtoehdot – kaavoittaminen omalla asuinalueella, uudet kaupunginosat Helsingissä, arkkitehtuuri ja liikenne – saivat keskiarvoksi yli 4 asteikolla 1–5, jossa 5 on paras. Ainoastaan kerrostalorakentamisen keskiarvosana oli hieman alle neljän. Siinä, *missä määrin kaupunkilainen on kiinnostunut Laiturin tarjoamista palveluista*, (kysymys 10, taulukko 4) on hajontaa. Samalla asteikolla pienoismallit kiinnostivat keskimääräisesti eniten, seuraavaksi ilmakuva- ja kartat, ilmaiset esitteet ja julkaisut sekä asiakaspäätteellä esiteltävät uudet kaupunginosat. Ainoastaan muu oheismateriaali kuten paidat ja julisteet saivat alle kolmen keskiarvosanan.

9. Missä määrin olet kiinnostunut seuraavista kaupunkisuunnittelun aiheista?						Yht.
	Erittäin kiinnostunut (Arvo: 5)	Melko kiinnostunut (Arvo: 4)	Jonkin verran kiinnostunut (Arvo: 3)	En ole lainkaan kiinnostunut (Arvo: 2)	En osaa sanoa (Arvo: 1)	
Kaavoittaminen omalla asuinalueella (ka: 4,52)						100 %
Uudet kaupunginosat Helsingissä (ka: 4,35)						100 %
Arkkitehtuuri (ka: 4,42)						100 %
Kerrostalorakentaminen (ka: 3,92)						100 %
Liikenne (ka: 4,22)						100 %
Yhteensä	49 %	34 %	13 %	3 %	0 %	

Taulukko 3. Laiturin toimintakyselyn kysymyksen 9 tulokset.

Kysyttäessä *kuinka kiinnostunut asukas on ensi syksynä (2008) järjestettävistä luennoista ja tapahtumista* (kysymys 11), yli puolet vastaajista ilmoitti olevansa melko tai erittäin kiinnostunut. Puolet vastaajista ei osannut sanoa, *voiko Laiturilla osallistua kaupunkisuunnittelusta käytävään yleiseen keskusteluun* (kysymys 12). Kuitenkin 40 % vastaajista katsoi, että se on mahdollista. Vastaajista 59 % uskoo, että *Laituri on vastaus kaupunkilaisten tiedon ja vaikuttamisen tarpeeseen* (kysymys 13). Merkittävää on kuitenkin, että jopa 32 % vastaajista ei osannut vastata tähän kysymykseen myöntävästi tai kieltävästi. Jopa 74 % vastaajista ilmoitti *tulevansa Laiturille uudelleen* (kysymys 14). Ainoastaan kaksi vastaajaa 132:sta kysymykseen vastanneesta ei usko tulevansa Laiturille toistamiseen.

10. Missä määrin olet kiinnostunut seuraavista Laiturin tarjoamista palveluista?						Yhteensä
	Erittäin kiinnostunut (Arvo: 5)	Melko kiinnostunut (Arvo: 4)	Jonkin verran kiinnostunut (Arvo: 3)	En ole lainkaan kiinnostunut (Arvo: 2)	En osaa sanoa (Arvo: 1)	
Myytävät julkaisut (ka: 3,09)						100 %
Maksuttomat julkaisut ja esitteet (ka: 3,83)						100 %
Muu oheismateriaali kuten paidat ja julisteet (ka: 2,75)						100 %
Ilmakuvakartat (ka: 3,95)						100 %
Videosittelyt (ka: 3,47)						100 %
Uusien kaupunginosien esittely asiakaspäätteillä (ka: 3,89)						100 %
Pienoismallit (ka: 4,11)						100 %
Kerrostalo eläinäyttely (ka: 3,58)						100 %
HKL:n raideliikenteen poikkeusjärjestely-info (ka: 3,50)						100 %
Tiedotusneuvojen henkilökohtainen opastus (ka: 3,63)						100 %
Yhteensä	20 %	36 %	29 %	12 %	3 %	

Taulukko 4. Laiturin toimintakyselyn kysymyksen 10 tulokset.

Kyselyyn vastanneita pyydettiin kertomaan *ehdotuksia Laiturin kehittämiseksi tulevaisuudessa*. Vastajia johdateltiin kertomaan, *mitä he toivoisivat lisää Laiturin palvelutarjontaan* (kysymys 15, liite 3). Vastausten kirjo oli suuri, mutta sieltä erottui myös usein toistuvia ehdotuksia. Laiturin palveluntarjontaan toivotaan lisää kuvia ja videomateriaalia, keskusteluita ja debatteja, palautelaatikoita, kaavoitusprosessin ja osallistumiskäytäntöjen esittelyjä ja laajempaa julkaisumateriaalia. Kaupunkilaiset peräänkuuluttavat myös enemmän digitaalisen median tarjoamia vuorovaikutusmahdollisuuksia, kahvilaa, musiikkia, pienoismalleja ja historiallisia kehitysvaiheita kaupunkisuunnittelussa, 3D-malleja, ilmakuvakarttoja ja teemapäiviä. Tutkimuksen tuloksissa on nostettu esiin joitakin palautteita sellaisenaan.

Lisää tapahtumia, debatteja, keskustelua, päättäjien, virkamiesten ja muiden vaikuttajien vierailuja. (nainen 30–39-vuotias)

Internet on kuitenkin tärkein "näyttelypaikkamme". Kehittäkää sitä edelleen. Halvinta ja tavoittaa lähes kaikki asioista kiinnostuneet. (mies yli 60 vuotta)

Tällä hetkellä tila muistuttaa museota, jossa kaikki tieto esitetään valmiiksi pureskeltuna kaavoitusauktoriteetin sanelemana faktana. Konsepti ei rohkaise vuorovaikutukseen - päinvastoin. Laiturin pitäisi mielestäni hyödyntää huomattavasti enemmän digitaalisen median tarjoamia vuorovaikutusmahdollisuuksia. Esimerkiksi kaavoitusprosessi esitellään tällä hetkellä printatuina monisteina epämääräisessä kansiossa - kuinka moni kansalainen tietää kuinka prosessi etenee, puhumattakaan siitä, että nämä tietäisivät kuinka vaikuttaa oikeassa vaiheessa oikeaan asiaan? Tai ymmärtäisivät kysyä kyselistä kansiota edes nähtäväksi. Samaan aikaan käynnissä olevia hankkeita esitellään Laiturin asiakaspäätteillä, mutta niihin ei voi vaikuttaa millään lailla samaisella päätteellä. Jälleen kerran staattista faktaa, joka ei kannusta välittömän palautteen antamiseen. Helpompaa olisi liittää palautteen ja mielipiteiden ilmaiseminen vaikkapa juuri näiden hankkeita esittelevien päätteiden yhteyteen. Lisäksi asukkaille pitäisi tarjota enemmän visuaalisia ärsykeitä ja vuorovaikutusmuotoja. Tällä hetkellä suurin osa "vuorovaikutuksesta" tapahtuu kirjallisessa muodossa ja ei-reaaliajassa. Laiturilla voisi olla liikuteltavia pienoismalleja tai yksinkertaisia digitaalisia sovelluksia, joiden

avulla asukkaat voisivat pukea ajatuksensa konkreettiseen muotoon. Vastavasti nämä voisivat toimia kanavina, joilla asukas saisi suoran yhteyden hankkeen kaavoittajaan. Vaihtoehdot ovat rajattomat... (mies 19–29-vuotias)

Palautelaatikot kaupunkisuunnitteluvirastolle. Helsingin koko kaavapaketti nähtäville Laituriin, kun nyt tietoa saa hajanaisesti eri lähteistä ja vähän heikossa muodossa. Koko kaavoitusprosessi on useimmille kaupunkilaisille vähän hämärän peitossa ja salamyhkäisyyden verho tuntuu peittävän toimintaa. Kaavoituslainsäädännöstä ja päätöksenteosta pitäisi saada lisää tietoa aiheen tiimoilla vasta aloitteleville. Lisäksi pitäisi saada kustannusarvioita eri kaupunkisuunnittelu- ja rakennusprojekteille ja ne pitäisi olla selkeästi esillä Laiturissa. (mies 30–39-vuotias)

sosiologista näkökulmaa kaupunkisuunnitteluun - pienoismalleja - historiallisia kehitysvaiheita - Tulevaisuuden kaupunkitilan rakentamisen vaihtoehtoja - Kuka päättää, miksi ja miten kaupunkilaiset voivat vaikuttaa - Laituri voisi haastaa asukkaat antamaan palautetta oman kaupungin kokemisesta ja rakentamisesta - Laituri on oiva konsepti markkinoitavaksi keskustelua varten. (mies 40–49-vuotias)

Olisi kätevää, jos olisi mahdollista saada sähköpostitse tai tekstiviestitse tietoa laiturin tapahtumista, luennoista jne. (mies 19–29-vuotias)

Asukasosallisuudesta voisi olla oma nurkkauksensa - ehkä provosoivakin, jotta kävijä herää oman asuinpaikkansa tilanteeseen ja alkaa miettimään miten asianlaita on myös todellisuudessa ja mahd. kiinnostuu enemmän vaikuttamaan asiaan (muutenkin kuin kliseiden ja romanttisten "hyvä kaupunki" mielikuvien avulla) (nainen 19–29-vuotias)

...Henkilökohtaisen palvelun rinnalla on kuitenkin tärkeä kehittää myös internetissä toimivaa vuorovaikutteisuutta tavalla, joka kansalaisesta tuntuu oikeasti vuorovaikutteiselta. Tämä varmaankin edellyttää, että palveluita on helppo käyttää ja niihin annettuihin kommentteihin reagoidaan jollakin tavalla. (nainen 30–39-vuotias)

3D mallit koneilla myös. Mahdollisuus löytää syventävää infoa infratraktuurista yms. Mm. maanalainen Helsinki yms. insinöörin sielua lämmittävää.
(mies 30–39-vuotias)

Tulevaisuudessa varmasti tarvitaan "näyttöä" siitä, kuinka asiakkaat ovat voineet kommentellaan vaikuttaa kaupunkisuunnitteluun. Miten osallistaminen toimii? Konkreettisia esimerkkejä tarvitaan. (nainen 30–39-vuotias)

Tulosten perusteella voidaan katsoa Laiturin saaneen hyvän vastaanoton kaupungin asukkailta. Palaute oli pääsääntöisesti positiivista ja toiveet ja kehittämis ehdotukset realistisia. Verrattain suuri mielenkiinto kaupunkisuunnittelua ja uusia asuinalueita kohtaan todistaa Laiturin olemassaolon tarpeen. Nähtävissä oli alan ammattilaisten suuri osuus vierailijoiden joukossa Laiturin ensimmäisinä kuukausina. Toisaalta myös moni eksyi paikalle sattumalta ja sitä kautta tutustui kaupunkisuunnittelun maailmaan. Huomioitavaa on perinteisen kaavoituskatsauksen merkitys tiedon kanavana sekä selkeä kahtiajakoisuus siinä, onko Laituri vastaus kaupunkilaisten tiedon ja vaikuttamisen tarpeeseen. Samanlainen hajonta ilmenee myös siinä, voiko Laiturilla osallistua kaupunkisuunnittelussa käytävään yleiseen keskusteluun.

5.2 Kaupunkisuunnittelun vuorovaikutteisuus

Vastaajaa johdateltiin tuleviin kysymyksiin kertomalla lyhyesti Helsingin kaupunkisuunnittelun osallistumismenetelmistä, kuten asukasillat, keskustelupalstat Internetissä, palautelomakkeet, projektikohtaiset mielipidekyselyt sekä erilaiset työryhmät muistutusmenettelyn lisäksi. Kyselyn avulla pyrittiin nostamaan esiin vastaajille mieluisia tapoja osallistua ja vaikuttaa, sillä uusien osallistumismenetelmien avulla pyritään lisäämään asukkaan ja suunnittelijan välistä vuorovaikutusta.

Vastaajat saivat halutessaan valita useamman vaihtoehdon kysyttäessä miten hän on aikaisemmin osallistunut kaupunkisuunnitteluun (kysymys 16). Vastaajista jopa 39 % ei ole koskaan osallistunut kaupunkisuunnitteluun millään lailla. Kuitenkin 35 % on osallistunut mielipidekyselyyn ja joka viides on antanut palautetta suunnittelijoille sekä lähes viidennes on osallistunut asukasilltaan. Lähes 20 % on selvittänyt avoimessa kohdassa, kuinka he ovat osallistuneet kaupunkisuunnitteluun. Kysy-

myksen myötä selviää tutkijan alkuperäinen tarkoitus nostaa esiin ne laajemmassa mittakaavassa olevat tavat ja osallistumisen muodot, jotka kaupunkilainen kokee osallistumiseksi. Kymmenen vastaajista kertoo osallistuneensa kaupunkisuunnitteluun työn kautta. Tämä kertoo pitkälti siitä, että Laiturilla käy paljon alan ammattilaisia samoin kuin alan opiskelijoita, jotka kokevat osallistuneensa kaupunkisuunnitteluun opintoprojektiensa kautta. Omatoiminen tiedon etsiminen esitteistä ja Ksv:n verkkosivuilta, lehden mielipidekysely alueen kehityksestä, paikallisagendatoiminta kotikaupungissa, aloitteen tekeminen, asukasyhteistyö, sanomalehtien seuraaminen, lautakunnan listojen ja päätösten lukeminen sekä äänestäminen ja vetoomuksen allekirjoittaminen ovat myös helsinkiläisten tapoja osallistua kaupunkisuunnitteluun. Vastaajille annettiin seitsemän vaihtoehtoa, jotka tuli listata tärkeysjärjestykseen sen mukaan *mitkä ovat mieluisimpia osallistumisen muotoja asukkaana* (kysymys 17, taulukko 5). Mieluisimmaksi osallistumismuodoksi nousi kolme tapaa, joista jokainen sai reilusti yli 20 % kannatuksen: mielipidekyselyt koskien tiettyä aluetta, keskustelu alueen suunnittelijan kanssa sekä palautteen antaminen Internetissä (myös anonyyminä). Keskustelu Laiturilla on neljänneksi mieluisin tapa osallistua.

Kysyttäessä *kuinka hyvin uskot asukkaiden välittämän tiedon ja ideoiden vaikuttavan lopulliseen suunnitelmaan* (kysymys 18), puolet vastaajista valitsi vaihtoehdon melko huonosti. Reilu viidesosa vastaajista kuitenkin kokee asukkaiden paikallisen tiedon vaikuttavan lopulliseen suunnitelmaan. Vastaukset ovat linjassa seuraavan kysymyksen kanssa *tukeeko tämänhetkinen Helsingin kaupunkisuunnittelun käytäntö mielestäsi riittävää vuorovaikutusta* (kysymys 19). Kuusikymmentä prosenttia valitsi osittain-vaihtoehdon ja 24 % ei, jättäen kyllä vastanneiden osuudeksi vain 16 %.

17. Mitkä ovat mieluisimpia osallistumisen muotoja asukkaana?	Sijoitus 1		Sij. 2		Sij. 3		Sij. 4		Sij. 5		Sij. 6		Sij. 7	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mielipidekyselyt koskien tiettyä aluetta	34	26,6	25	21,0	23	20,7	18	17,7	6	5,9	12	12,0	1	1,0
Keskustelu alueen suunnittelijan kanssa	32	25,0	20	16,8	9	8,1	13	12,8	21	20,6	9	9,0	1	1,0
Palautteen antaminen Internetissä (myös anonyyminä)	29	22,7	28	23,5	16	14,4	11	10,8	17	16,7	9	9,0	2	2,1
Asukasillat	13	10,2	8	6,7	12	10,8	16	15,7	7	6,9	15	15,0	34	35,4
Keskustelu Laiturilla	10	7,8	16	13,5	21	18,9	20	19,6	24	23,5	12	12,0	3	3,1
Keskustelukana Internetissä	9	7,0	17	14,3	22	19,8	19	18,6	17	16,7	11	11,0	18	18,8
Muistutukset ja valitukset kaupunkisuunnitteluvirastoon	1	0,8	5	4,2	8	7,2	5	4,9	10	9,8	32	32,0	37	38,5
Yhteensä	128	100	119	100	111	100	102	100	102	100	100	100	96	100

Taulukko 5. Laiturin toimintakyselyn kysymyksen 17 tulokset.

Kysyttäessä, *onko Laituri mielestäsi paikka, jossa voi halutessaan kehittää tietämystä rakennetusta ympäristöstä* (kysymys 20), lähes 90 % vastaajista vastasi kyllä. Kysymykseen 21, *koetko asukkaan osallistumismahdollisuuksien parantuvan Laiturin myötä*, yli 61 % vastaajista vastasi myöntävästi. Reilu 34 % vastaajista ei osannut sanoa ja vajaa 5 % vastasi kysymykseen kieltävästi. Kyselyn viimeisessä kysymyksessä (22, taulukko 6) pyydettiin vastaajaa listaamaan, *mitkä ovat tulevaisuudessa parhaimpia tapoja antaa palautetta Laiturista ja sen toiminnasta*. Lähes 40 % vastaajista koki parhaimmaksi tavaksi antaa palautetta suoraan Laiturin henkilökunnalle. Anonyymi palaute Internetissä ja perinteinen palautelomake olivat myös suosittuja palautteenantotapoja.

Kyselyn perusteella voidaan todeta Laiturin ehdollistavan asukkaat osallistumiseen. Kuitenkin nähtävissä on myös asukkaiden omaehtoista, aktiivista osallistumista. Erimuotoinen osallistuminen Internetin välityksellä on kyselyyn vastanneiden suosiossa. Tähän voi tosin olla syynä nuorten akateemisten suuri osuus vastaajista. Kyselyn perusteella helsinkiläinen osallistuu mieluiten vastaamalla mielipidekyselyi-

hin, keskustelemalla alueen suunnittelijan kanssa sekä antamalla anonymisti palautetta Internetissä. Puolet vastanneista ei juuri usko asukkaiden välittämän tiedon ja ideoiden vaikuttavan lopulliseen suunnitelmaan, vaikka reilu viidesosa vastaajista näin kokeekin. Vastausten perusteella helsinkiläiset eivät usko nykyisen kaupunkisuunnittelun käytännön tukevan riittävää vuorovaikutusta. Suurin osa kuitenkin kokee omien osallistumismahdollisuuksiensa parantuvan Laiturin myötä. Helsinkiläiset kokevat Laiturin olevan myös paikka, jossa voi kehittää tietämystään rakennetusta ympäristöstä. Laiturin toimintaa koskeva palaute annetaan mieluiten suoraan henkilökunnalle tai anonymisti Internetissä tai palautelomakkeella. Tiivistetyksi voidaan todeta, että niin Laiturin kuin koko kaupunkisuunnitteluviraston toiminnassa löytyy siis vielä kehitettävää.

22. Mitkä ovat mielestäsi tulevaisuudessa parhaimpia tapoja antaa palautetta Laiturista ja sen toiminnasta?	Sijoitus 1		Sij. 2		Sij. 3		Sij. 4		Sij. 5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Suora palaute Laiturin henkilökunnalle	49	38,6	29	25,0	21	18,9	17	16,0	3	6,4
Anonyymi palaute Internetissä	33	26,0	24	20,7	25	22,5	28	26,4	5	10,6
Perinteinen palautelomake	28	22,1	42	36,2	36	32,4	11	10,4	3	6,4
Keskustelupalsta Laiturin kotisivuilla	17	13,4	20	17,2	28	25,2	48	45,3	4	8,5
Jokin muu, mikä?	0	0,0	1	0,9	1	0,9	2	1,9	32	68,1
Yhteensä	127	100	116	100	111	100	106	100	47	100

Taulukko 6. Laiturin toimintakyselyn kysymyksen 22 tulokset.

6 LAITURIN ASIAANTUNTIJOILLE KOHDISTETUN KYSELYN TULOKSET

Laiturin asiantuntijoille suunnattu kysely (liite 4) suoritettiin Digium Enterprise-ohjelmistopalvelun sähköisenä kyselynä kuukauden ajan marras- ja joulukuussa 2008. Kysymykset osoitettiin kaikille 27:lle kaupunkisuunnitteluviraston asiantuntijalle, jotka oman työnsä ohessa tekevät vuoroja Laiturilla. Asiantuntijat ovat toimineet Laiturilla syyskuusta 2008 asti tehden pääsääntöisesti kaksi neljän tunnin vuoroa kuukaudessa. Joillekin tunteja ja kokemusta on kerääntynyt muita enemmän, ja tästä syystä kyselyyn vastaajia ohjeistettiin pohtimaan kysymyksiä omien kokemusten ja tietämyksen perusteella. Kyselyä ei osoitettu kahdelle lauantai-työntekijälle, sillä opiskelijoina heillä ei ole muuta ammatillista osaamista virastossa kuten muilla asiantuntijaringin jäsenillä. Sähköpostitse lähetettyyn anonyymiin nettipohjaiseen kyselyyn vastasi 14, jolloin vastausprosentti on 52. Vaikkakin vastausprosentti on yli 50 ja näin ollen tulokset yleistettävissä, on nähtävissä, että vastaukset ovat lähinnä suuntaa antavia johtuen vastaajien lyhyestä kokemuksesta uudessa toimipisteessä.

Alkuperäisessä tutkimussuunnitelmassa asiantuntijoille laadittava kysely oli tarkoitus suorittaa syvähaastatteluiden muodossa. Haastattelut oli suunnitelman mukaan tarkoitus tehdä tutkijan työharjoittelun jälkeen, jolloin haastattelijan ja haastateltavan välillä ei olisi ollut työn kautta jatkunutta kollega-asetelmaa. Työharjoittelun myötä tutkijan työtehtävät kaupunkisuunnittelun parissa kuitenkin jatkuivat, osaksi myös Laiturilla. Ajan myötä selveni, että tutkimuksellisesti haastattelut eivät välttämättä antaisi realistista kuvaa tilanteesta kollega-asetelman vuoksi. Lisäksi tutkijan rooli haastattelijana sekä haastateltavien työhön perehdyttäjänä Laiturilla olisi voinut vaikuttaa haastateltavien vastauksiin ohjaavasti. Tästä syystä kysely toteutettiin sähköisesti avoimen kyselylomakkeen muodossa.

Kuten tutkimuksen aineistoa esittelevässä kappaleessa (2.2) jo mainittiin, kysymysten mallina käytettiin Sari Puustisen väitöskirjatutkimusta varten laatimaa teema-haastattelurunkoa (Puustinen 2006: liite 1). Tähän kyselyyn lainattiin erityisesti *kaavoittajan suhde muihin toimijoihin sekä tieto ja asiantuntemus suunnittelussa* -

osioista avoimia kysymyksiä, joita Puustinen esitti suomalaisille kaavoittajille muutamana vuoden takaisessa tutkimuksessaan. Puustinen toteutti 24 kaavoittajan teemahaastattelut Helsingissä, Oulussa ja Tampereella. Hänen tutkimuksensa lähestymistapa oli professiososiologinen ja hän etsi kaavoittajien ajattelu- ja toimintatapoja selitysmalleja professioteorioista. Keskeisiä käsitteitä Puustisen tutkimuksessa ovat professionaalinen tieto ja osaaminen sekä asiantuntijuus. (Puustinen 2006: 9) Pro gradu-tutkielman yleisestä rakenteesta poiketen, on tässä luvussa tulosten esittämisen yhteydessä vertailtu Laiturin asiantuntijaringin jäsenten vastauksia Puustisen tutkimustuloksiin. Tähän ratkaisuun tutkija päätyi sillä perusteella, että lukija voi suoraan peilata vastauksia Puustisen tutkimukseen. Erona Puustisen tutkimukseen on kuitenkin se, että Laiturin asiantuntijaringissä on myös muiden ammattialojen edustajia kuin kaavoittajia. Lisäksi kyselyyn vastanneiden näkökulma on Helsinki-keskeinen, toimivathan kaikki vastaajat Helsingin kaupunkisuunnitteluvirastossa.

Kyselyyn vastaaminen oli täysin vapaaehtoista ja koska kysely tehtiin anonyyminä, ei niin sanottuja karhukirjeitä lähetetty vastaamatta jättäneille. Kuitenkin osoittautui, että osa kyselyn saaneista oli jättänyt vastaamatta, sillä heitä huolesti vastausten antajien tunnistettavuus ja sitä kautta omien mielipiteiden kantautuminen muun muassa esimiehille. Tätä ongelmaa ei kuitenkaan kyselyn tulosten julkistamisen myötä synny. Ainoastaan tutkijalla on pääsy kyselyn tietokantaan, jossa yksittäiset vastaukset voidaan jäljittää annettujen taustatietojen perusteella ja näin päätellä vastaajan henkilöllisyys. Harmillista on, että muutamat mielipiteet ja ehdotukset jäivät tästä syystä saamatta. Kysely oli tietoisesti rakennettu teknisesti niin, että taustatiedot olivat pakollisia kysymyksiä ja loput vapaaehtoisia. Tutkimuksessa esiin nostettujen avointen vastausten kirjoittajista on ilmoitettu ainoastaan heidän osastonsa sekä työuran pituus virastossa. Ikä ja sukupuoli eivät ole tässä yhteydessä relevantteja. Työtehtävä on tarkoituksella jätetty pois, jottei vastaajan profiili olisi liian selvä ja näin ollen vastaus personoituisi liikaa.

Laiturin asiantuntijarinki koostuu niin iältään kuin ammatillisestikin hyvin erilaisista työntekijöistä. Verrattain yksityiskohtainen taustatietojen selvittäminen (5 taustatietokysymystä) oli tarpeen, jotta varsinkin eri osastojen työntekijöiden mielipiteet ja toiveet ilmenevät kyselyn tuloksissa. Jokainen ammattikunta näkee asiat oman

työnsä ja sen tuomien tarpeiden kautta. Tutkimuksen myötä esiin tulevat kehitysehdotukset ovat tärkeitä, jotta Laiturilla huomioidaan tulevaisuudessa tasapuolisesti niin arkkitehtuuri, liikenneasiat kuin viestinnälliset seikat.

Kuva 8. Alvar Aallon kädenjälki Helsingissä -näyttely oli suurmenestys kesällä 2009.

Vastaajien suurin ikäryhmä oli yli 60-vuotiaat (29 %), mikä osoittaa lähellä eläkeikää olevien Laiturin asiantuntijoiden aktiivisuuden uuden näyttelytilan ja sen kehittämisen suhteen (kysymys 1). Vastaajien muut ikäryhmät jakaantuvat tasaisesti nuorten ja vanhempien välillä. Vastaajista naisia on lievä enemmistö, 57 % (kysymys 2). Kyselyyn ahkerimmin ovat vastanneet (kysymys 3) liikennesuunnittelijat (43 %) sekä asemakaavaosaston työntekijät (21 %). Huomioitavaa on, että kyselyn aihepiiri sivuaa läheisesti asemakaavaosaston alaisuudessa toimivien vuorovaikutussuunnittelijoiden työtä. Viestintäyksikön ja yleissuunnitteluosastoon kuuluvan tutkimustoimiston henkilökunta antoi myös palautetta, samoin hallinto-osaston alaisuuteen kuuluvan päätöksenteontuen henkilöstö. Suurin osa vastaajista, 71 %, työskentelee virastossa joko suunnittelijana, tutkijana tai muuna asiantuntijana (kysymys 4). Loput vastaajista ovat joko esimiesasemassa tai suunnitteluavustajia, toimistosihteereitä tai assistentteja. Vaikkakin vastaajien ikäjakauma on painottunut vanhempien vastaajien ryhmään, suurin osa vastaajista, 43 %, on työskennellyt

kaupunkisuunnitteluvirastossa alle 5 vuotta (kysymys 5). Toisaalta yli 20 vuoden työuran virastossa tehneitä kyselyssä on 36 %. Niin viraston kuin Laiturin asiantuntijaringin ikäjakaumassa on nähtävissä eläkeiässä olevien sekä vastavalmistuneiden suuri osuus työntekijöistä.

Kysely koostuu taustatietokysymysten lisäksi neljästä lyhyestä mielipidekysymyksestä sekä yhdeksästä avoimesta kysymyksestä. Yhteensä kyselyssä on 18 kysymystä. Helpot monivalintakysymykset asetettiin avointen kysymyssarjojen väliin, jotta vastaaminen olisi mahdollisimman mielekästä. Kysely on jaettu taustatietojen lisäksi kolmeen pääteemaan; vuorovaikutus ja osallistuminen, tieto ja asiantuntemus suunnittelussa sekä kokemukset Laiturista. Mielipidekysymyksissä on annettu vastausvaihtoehdoiksi kyllä, ei ja en osaa sanoa/osittain. Kyselyn saatteessa on korostettu vastausten sitomista nykyhetkeen sekä omiin kokemuksiin ja tietoon. Kyselyn eri teemakohdissa on johdateltu vastaajaa aihepiiriin lyhyin ingressein. Joulukuuhun 2008 mennessä Laituri oli ollut toiminnassa puoli vuotta, josta asiantuntijat töissä noin 3–4 kuukautta. Tulosten yhteydessä onkin syytä huomioda Laiturin lyhyt toiminta-aika sekä asiantuntijoiden lyhyt kokemus. Niin tutkimusta valmisteltaessa kuin johtopäätösten myötä on tullut esiin se tosiasia, että Laituri hakee vielä varsinaista muotoaan.

6.1 Vuorovaikutus ja osallistuminen

Kyselyssä oletetaan vastaajien tuntevan alan yleiset käsitteet ja sanasto entuudestaan. Lyhyessä johdannossa kerrataan Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston käyttämät osallistumismenetelmät kuten mielipidekyselyt, workshopit sekä sparrausklubit asukasilojen lisäksi. Koska Laituri on paikka, joka mahdollistaa vuorovaikutuksen ja eri osallistumismenetelmien käytön, on johdannossa vastaajille korostettu viraston pyrkimystä lisätä asukkaan ja suunnittelijan välistä vuorovaikutusta ja avoimuutta.

6.1.1 Vaihtelevat kokemukset osallisista

Ensimmäinen avoin kysymys on tarkoituksella laaja, sillä heterogeenisen vastaajajoukon myötä oli odotettavissa hyvin erilaisia kokemuksia osallisuudesta (kysymys

6). *Millaisia kokemuksia sinulla on osallisista ja eri osallistujaryhmistä?* Vastaajista viisi totesi kokemusten osallisten kanssa olleen hyviä. Muutama mainitsi kokemusten olevan monenlaisia, myös negatiivisia. Kokemukset ovat kertyneet asukastilaisuuksissa, keskustelupalstalla, Laiturilla, henkilökohtaisten tapaamisten myötä, puhelimitse, sähköpostitse sekä välillisesti eri joukkoviestintävälineiden kautta.

Kokemukseni liittyvät asukastilaisuuksiin (2 kpl) joissa vastassa on ollut negatiivisesti suunnitelmiin suhtautuvat asukkaat. Kritiikin vastaanottaminen tilaisuudessa on ollut vaikeaa. Keskustelupalstoilla kritiikki on voimakkaampaa, mutta vastaaminen helpompaa, kun on aikaa käytettävissä. Sekä keskustelupalstoilla, että Laiturilla on saanut kohdata myös suunnitelmiin positiivisesti suhtautuvia kaupunkilaisia. Näkemykseni on, että suhtautumiseen vaikuttaa suuresti suunnittelun etäisyys asukkaan takapihasta, ns. NIMBY – ilmiö. (liikennesuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

Aluearkkitehdin pitkäaikainen kanssakäyminen ja ihan kaikentyyppisten ryhmien kanssa. Asukas- ja yrittäjä- tai yritysyhdistykset, seurat, seurakuntaneuvostot, koululaisryhmät, eläkeläisryhmät ja opintopiirit. kiinteistövälittäjät, yms. Tärkeää on jatkuva yhteydenpito oman vastuualueen ihmisiin eri muodoissaan. Kaavoittaja on kaikenlaisten seurojen ja yhdistysten syys- ja vuosikokousten vakio-ohjelma sekä vaalien alla myös kysyttyjä alustajia. Tiedottamista olen suunnannut myös alueen tapahtumien yhteyteen, missä ihmiset koolla, siellä kannattaa olla tietoa jakamassa... Pitkän uran kuluessa on kertynyt hyvä positiivinen kokemus osallisista... (asemakaavaosasto, työuran pituus virastossa yli 20 vuotta)

Asukasiltoihin tulleet ihmiset ovat aidosti kiinnostuneet alueensa tapahtumista - motivoi omaa työtä! Aina löytyy äänekäs asukas tai yleensä asukasyhdistyksen edustaja, joka kiivaasti vastustaa suunnitelmia. Nämä vastustajat usein kuvittelevat tai antavat ymmärtää, että heidän mielipiteensä on koko alueen asukkaiden mielipide. Usein näin ei kuitenkaan ole. (liikennesuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa 6–10 vuotta)

Pääsääntöisesti hyviä. Tosin jokainen ryhmä pyrkii tuomaan esille vain omaa näkökantaansa eivätkä he välttämättä hahmota kokonaisuutta. (liikennesuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

No sanottaisiinko, että aika moninaiset. Monet ajattelevat asioista aika yksioikaisesti omaa etua painottaen, mutta silti avarakatseisten ja yleisestä edusta kiinnostuneet osalliset ovat yleisempiä kuin ns. käytävä puheissa annetaan ymmärtää. (yleissuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

Laiturin asiantuntijat mainitsivat asukkaiden oman näkemyksen painottamisen sekä edustavuuden ongelman kysyttäessä kokemuksista osallisista. Puustisen (2006) tutkimuksessa oli havaittavissa samoja piirteitä kuin tämän kyselyn vastauksissa. Kyselyn vastaajat puhuvat pääsääntöisesti asukkaista maanomistajien tai yhdistysten sijaan, osallisista tai osallistujaryhmistä kysyttäessä. Puustisen haastateltavista osa sanoi ymmärtävänsä asukkaiden näkemyksiä ja muutosvastaisuutta. He kuitenkin katsoivat, ettei asukkaiden mielipiteille saa antaa liikaa painoarvoa, jottei jouduttaisi kokonaistaloudellisesti epäedullisiin tai yleisen edun vastaisiin ratkaisuihin. Toisaalta haastateltavat näkivät asukkaiden erityisintressit ja niiden huomioon ottamisen tärkeinä. Yleisimmin erityisintressien edustajaksi mainittu ryhmä ovat asukkaat, joilla on tarve puolustaa nykyisen asuinympäristönsä muuttumattomuutta. Puustisen haastatteleminen kaavoittajien mukaan ihmiset eivät halua muutoksia omille kotinurkilleen, vaikka ovatkin valmiita hyväksymään muutokset muualla. (Puustinen 2006: 224–225)

6.1.2 Onko hyvää osallista olemassa?

Kysyttäessä *millainen on mielestäsi hyvä osallinen* (kysymys 7) vastaajat kuvasivat hyvää osallista seuraavin sanoin:

- osallistuu oikeaan aikaan, oikeassa paikassa
- kuunteleva asiakas Laiturilla
- kiinnostunut asiasta, jonka osaa myös ymmärrettävästi nimetä
- asiallinen ja muiden näkökulmat huomioonottava
- vuorovaikutteinen, oman kantansa selkeästi ilmaiseva ja perusteleva
- pysyy asiassa, ei sorru henkilökohtaisuuksiin
- kuuntelee ja ymmärtää myös muiden näkökulmia

- utelias
- perehtynyt asioihin etukäteen, yhteistyökykyinen
- avarakatseinen, mutta terveellä tavalla kriittinen

Näissä tiivistetyissä vastauksissa ilmenevät keskeiset ominaisuudet osallisissa ovat samoja, joita yleisesti toivotaan ihmisten väliseen kanssakäymiseen, etenkin hankalissa, kompromissia vaativissa tilanteissa. Tietämyksen sekä asiaan perehtyneisyyden sijaan korostetaan vuorovaikutustaitoja, kykyä ilmaista itseään sekä kykyä kuunnella muita:

Henkilöä, joka paitsi tuo näkökulmansa julki, osaa myös perustella kantansa. Tällöin suunnittelijankin on huomattavasti helpompi suhtautua osallisen mietteisiin. (liikennesuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

Hyvä osallinen on perehtynyt asioihin, perustelee näkemyksensä, ymmärtää, että kaavoituksessa joudutaan usein yhteensovittamaan monenlaisia erilaisia näkökulmia. On valmis etsimään yhteistä hyvää ratkaisua. (asemakaavaosasto, työuran pituus virastossa 6–10 vuotta)

Muutama vastaaja on myös kyseenalaistanut, voidaanko varsinaista hyvää osallista kuvata:

En tiedä onko hyviä tai huonoja osallisia - on vain erilaisia osallisia. Moni kaavahanke on niin moniulotteinen ja edellyttää osallisilta perusteellista tutustumista aineistoon, että on aivan luonnollista, että asia kärjistyvät... yksi viraston keskeisistä tehtävistä/haasteista on tarjota ihmisille välineitä osallisuuteen ja tehdä heistä sitä kautta sekä valveutuneempia että myös innostuneempia. Ulkomaiset esimerkit (mm. Tukholma) osoittavat, että aktiivinen osallistuminen voi olla myös vahvasti kehittämisorientoitunutta. (hallinto-osasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

Mielestäni aika näkökulmariippuvainen kysymys, ts. hyvä osallinen kenen näkökulmasta ja mitä osallisella ylipäätään tarkoitetaan? Suunnittelijan näkökulmasta hyvä osallinen on ehkä (kärjistetysti) sellainen, joka mukautuu suunnittelijan suunnitelmiin. Toisaalta ehkä jotain universaaleja hyvän osal-

lisen määritelmiä on mahdollista löytää. Vuorovaikutustaidot ovat mielestäni lähes kaikilla elämänaloilla tärkeitä. Henkilö, joka osaa perustella omat näkökantansa selkeästi ja ymmärrettävästi, ja kykenee avoimeen ja vapaaseen keskusteluun on epäilemättä myös "hyvä" osallinen. (yleissuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

Puustisen haastattelemista kaavoittajista moni totesi, ettei ihanneosallista voi eikä pidä määritellä. Kaikki, jotka osallistuvat, ovat tavallaan ihanneosallistujia. Ihanneosallistujan toivottujen ominaisuuksien lista oli pitkä, mutta siinä korostuivat erityisesti hyvät kommunikaatiotaidot sekä kaavoituksen perustietojen hallitseminen. Kaavoittaja näkee, että hyvällä osallisella tulee olla jonkinlainen käsitys sekä kunnallisesta toiminnasta että kaavoituksesta. Osallisen pitäisi myös ymmärtää kaavoittajan näkemyksiä ja toimintatapaa. Ihanneosallinen on koulutettu ja hänellä on elämäkokemusta. Hän saisi mielellään olla myös monipuolisesti sivistynyt sekä toimia yhteyshenkilönä jollekin laajemmalle ryhmälle. Puustinen nostaa esiin sen seikan, että kukaan haastatelluista ei maininnut lapsia tai nuoria hyvinä osallisina. Lisäksi on ristiriitaista, että edellä kuvattu ihanneosallistuja on nimenomaan "hyväosainen" osallistuja, jonka osallistumisen oikeutusta pidetään tietyissä tilanteissa kyseenalaisena. Hyväosaisilla on kaavoittajien mukaan kaikki kanavat käytössään - he voivat vaikuttaa poliitikkoihin, verkostoitua sekä käyttää osallistumiseen sekä aikaa että rahaa. Puustinen esittää asukasosallistumiseen liittyvän yleisesti myönnetyn ongelman: kaavoittajien näkökulmasta osittain "vääriä" ihmisiä ovat he, jotka osallistuvat asukasosallisille tarkoitettuihin osallistumistilanteisiin. Heikot intressiryhmät kuten lapset, vammaiset, vanhukset, syrjäytyneet ja asunnottomat eivät täytä edellä mainittuja ihanneosallisen tunnusmerkkejä. Puustinen kysyykin, tunne taanko näiden passiivisten, tavoittamattomissa olevien ryhmien tarpeet ilman osallistumistakin. (Puustinen 2006: 247–251)

6.1.3 Vuorovaikutus asukkaiden kanssa on mieleistä ja tarpeellista

Mitä vuorovaikutus asukkaiden kanssa on käytännössä? Kuinka Laiturin asiantuntija kohtaa asukkaan ja on vuorovaikutuksessa hänen kanssaan? Kysymysten avulla haluttiin selvittää asiantuntijoilta *mikä on vuorovaikutteisen suunnittelun merkitys*

työssä. Onko vuorovaikutuksesta asukkaiden kanssa konkreettista hyötyä tai haittaa? (kysymys 8)

Lähes kaikki vastaajat kokivat vuorovaikutuksen työssään mieluisaksi ja tärkeäksi. Muutamat vastaajat nostivat esiin tilanteita, joissa vuorovaikutuksesta on suoranaista hyötyä, kuten suunnitelmien laatiminen. Lähes jokainen vastaaja totesi vuorovaikutuksen merkittäväksi informaatiokeinoksi. Varsinaista haittaa eivät vastaajat koe vuorovaikutuksen aiheuttaneen. Ainoana haittapuolena he mainitsivat työn lisääntymisen.

Vuorovaikutteisuus suunnittelussa on positiivista, mutta se on vaikea toteuttaa siten, että siitä olisi konkreettista hyötyä. Haittaa siitä on sinänsä että se vie paljon aikaa, eikä ole takeita siitä, onko siitä hyötyä. Mitä varhaisemmassa vaiheessa vuorovaikutus tapahtuu, sitä enemmän siitä on hyötyä. (liikennesuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

Muutama vastaaja pohti myös vuorovaikutuksen ajankohdan merkitystä suunnitteluhankkeiden etenemiselle. Esiin nousi myös paikallisen tiedon merkitys suunnittelussa:

Vuorovaikutus on merkittävä osa MRL:ssa ja tällöin merkittävä osa suunnitteluprosessia joka tapauksessa. Olen pyrkinyt viemään eteenpäin ajatusta "pre-OAS" osallistumisesta, jolloin osallisten mielipiteet ja näkökulmat otetaan huomioon mahdollisimman varhaisessa vaiheessa suunnitteluprosessia, ei siinä vaiheessa kun esitetään valmiita suunnitelmia. (yleissuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

...vuorovaikutuksessa saatava suurin hyöty on paikallistuntemuksesta ja oikeista tarpeista tuleva tieto. Joskus on hankkeita, joita vastustetaan, vaikka kuinka vuorovaikutettaisiin, mutta se jatkuva yhteyden pitäminen ja tiedottaminen kyllä luo miellyttävän yhteistoimintailmapiirin. Siis on konkreettista hyötyä, haittaa ei ollenkaan. (asemakaavaosasto, työuran pituus virastossa yli 20 vuotta)

On paljon hyötyä. Varsinkin täydennysrakentamishankkeissa kaavoittajat saavat paljon hyödyllistä paikallista tietoa ja näkemyksiä sekä kaavoituksessa pohdittavia asioita. Hyödyllisyyteen vaikuttaa paljon se missä vaiheessa ja millä tavalla vuorovaikutus järjestetään. (asemakaavaosasto, työuran pituus virastossa 6–10 vuotta)

Tässä yhteydessä on syytä pohtia, onko olennaista punnita vuorovaikutuksen hyötyjä ja haittoja, vai suunnata ajattelu sen sijaan toisille urille, niin kuin yksi vastaajista kehottaa:

Mielestäni vuorovaikutuksen laittaminen hyöty-haitta- akselille ei ole kovin hedelmällistä. Joskus siitä on kiistatonta hyötyä, haittaa tuskin koskaan. Jos koetaan, että vuorovaikutuksesta on haittaa, tulisi suunnittelijan kenties mennä peilin eteen. Minusta oikeampi kysymys olisi: miten voisimme kehittää vuorovaikutustamme siten, että kuntalaiset kokisivat osallistumisen mielekkääksi. Kaupunkisuunnitteluviraston toiminnan itseisarvo ei ole suunnittelu tai kaavoitus, vaan se, mihin suunnittelulla pyritään ja sen kai pitäisi olla hyvinvoinnin lisääminen. Siis, miten vuorovaikutuksella voidaan lisätä hyvinvointia? (hallinto-osasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

Puustisen haastattelemat kaavoittajat ovat pohtineet vuorovaikutteisuuden hyötyjä ja haittoja laajemmin ja erilaisista näkökulmista. Silti niissä on nähtävissä vertailtavuutta Laiturin asiantuntijoiden vastauksiin. Kaavoittajat toivoivat vuorovaikutteisen suunnittelun myötä yhteiskunnallisen avoimuuden lisääntymistä. Päätöksentekovoimaa kaavoittajien mielestä edelleen osin säilyä pienen piirin käsissä, mutta vireillä olevat hankkeet on tuotava julkiseen keskusteluun huomattavasti aiempaa aikaisemmin. Vuorovaikutuksen arveltiin parantavan suomalaista keskustelukulttuuria ja lisäävän yleistä tietoisuutta maankäytön suunnittelusta. Vuorovaikutuksen avulla voidaan haastateltujen mukaan myös saada julkista tukea tai vastustusta joillekin ratkaisuille ja siten suunnitelmia voidaan muuttaa varhaisessa vaiheessa. Tällä ei pelkästään säästetä kustannuksissa, vaan se on demokratiaa parhaimmillaan. Myös Puustisen haastattelemat kaavoittajat mainitsivat asukkaiden esiin tuoman paikallistiedon, historian ja käyttäjän näkemyksen. Asukkailla on sellaista tietoa ihmisten arjesta, jota ei kaavoittajalla aina ole. Vuorovaikutuksen haittana oli kaavoittajien

mielestä se, että osallistuminen vähentää kaavoittajan työn tarvetta, merkitystä ja arvostusta. Vuorovaikutuksen nähtiin myös hidastavan kaavoitusta. Puustinen mukaan kaavoittajat kokevat vuorovaikutuksen toisarvoiseksi "epätyöksi" varsinaisen suunnittelutyön rinnalla. Vuorovaikutukseen ei myöskään ole varattu riittävästi työaikaa. Työmäärä lisääntyy, jolloin prosessi hidastuu, jos siihen ei saada lisää resursseja tai muun työn määrää ei vastaavasti vähennetä. (Puustinen 2006: 299–301)

6.1.4 Eri tilanteet vaativat eri menetelmät

Ennakkoon oli odotettavissa vastaajien olevan keskivertoa paremmin selvillä eri osallistumismenetelmistä ja vuorovaikutuskanavista. Tämä ennakkoasetelma loi tutkijalle odotuksen mahdollisista uusista, raikkaista ideoista lisätä kaupunkilaisten keinoja osallistua Helsingin kehittämiseen. Vastaajia pyydetään nimeämään *mitkä ovat mielestäsi tehokkaimmat osallistumis- ja vuorovaikutusmenetelmät?* (kysymys 9) Sen sijaan, että vastaajat olisivat nimenneet yksittäisiä menetelmiä, useat totesivat eri tilanteiden ja hankkeiden vaativan erilaisia osallistumis- ja vuorovaikutusmenetelmiä. Kaupungin käytössä olevat keinot todetaan usein hyviksi, mutta vastauksissa nousee esiin menetelmien oikea-aikaisuus sekä suora kontakti suunnittelijan ja asukkaan välillä. Markkinointialan termejä käyttäen, oikean kohderyhmän löytäminen ja sen tavoittaminen on olennaista, mutta haasteellista. Ainoastaan kaksi vastaajaa mainitsee Laiturin erikseen yhtenä tehokkaana osallistumis- ja vuorovaikutusmenetelmänä.

Ongelma tuntuu olevan, ainakin muissa kuin kaava-asioissa, ettei tavoiteta asiasta kiinnostuneita ihmisiä. Meillä pitäisi olla resursseja täsmämainontaan - ei taloyhtiöiden isännöitsijöille vaan hallitusten puheenjohtajille. (liikennesuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa 6–10 vuotta)

...mahdollisimman varhaisessa vaiheessa toteutetut menetelmät. Uskoisin, että nettipohjaiset menetelmät tulevat yleistymään jatkossa, asukasiltameininki ei välttämättä sovellu postmodernille kaupunkilaiselle. (yleissuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

Erilaisille henkilöille tarvitaan erilaisia mekanismeja. Ei ole yhtä ja oikeaa menetelmää. (liikennesuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa yli 20 vuotta)

Monet Puustisen haastateltavat kuvasivat epäonnistuneita yleisötilaisuuksia kysyttäessä tehokkaista vuorovaikutusmenetelmistä. Yleisötilaisuudet ovat kenties käytyin vuorovaikutusmenetelmä asukasosallistumisessa. Tilaisuuksia on helppo järjestää ja ne tulevat edullisimmaksi, mutta kaavoittajan kannalta epäonnistumisen riski on suuri. Yleisötilaisuuksissa on olemassa riski, että osallistujien paineet purkautuvat hallitsemattomalla tavalla. Positiivisiksi menetelmiksi ja osallistumismuodoiksi kaavoittajat mainitsivat henkilökohtaiset kirjeet, kyselyt osallisille, pajatyöskentelyt sekä kaavanäyttelyt. Myös Internet ja sähköposti saivat kiitosta. (Puustinen 2006: 298)

Tutkija on tämän tutkimusajanjakson aikana osallistunut työnsä puolesta lukuisiin asukastilaisuuksiin, joiden perusteella voi todeta yleisötilaisuuksien vuorovaikutuksen toimivan Helsingissä edellä kuvattua paremmin. Vuorovaikutussuunnittelijan rooli tilaisuuden puheenjohtajana vapauttaa kaavoittajan pysymään omalla osamisaalueellaan puheenjohtajan jakaessa tilaisuuden puheenvuorot ja pitäessä tilaisuuden aikataulun hallinnassa. Myös paikalla näyttäisi olevan merkitystä kaupunkilaisten osallistumiseen. Laituri rentona "ei kenenkään maana" luo välittömän miljöön keskustelutilaisuuksille. Kaupunkisuunnitteluviraston auditorion sijaan Laiturilla pidetyissä asukasilloissa eri osapuolet ovat fyysisestikin samalla tasolla ja keskusteluetaisyysdellä toisistaan.

Puustinen teki väitöskirjatutkimuksensa myötä varsin kiinnostavan havainnon. Kaavoittajat eivät pitäneet virallisiin osallistumistilaisuuksiin osallistumista asukkaiden kannalta kovin tehokkaana vaikuttamisen kanavana. Useimpien haastateltavien mukaan osallistumisella voidaan vaikuttaa lähinnä yksityiskohtiin, kuten kevyen liikenteen kulkureittien sijoitteluun. Itse osallistumisella sen sijaan on vaikea muuttaa hankkeen kokoa, luonnetta tai ylipäänsä olemassaoloa. Suora vaikuttaminen poliitikkoihin voi asukkaiden kannalta olla tehokkaampi vaikuttamisen kanava. Suunnittelijoiden yleistä skeptisyyttä osallistumista kohtaan saattaa lisätä se, että sitä ei pidetty tehokkaana vaikuttamisen kanavana eikä sitä kautta tehokkaana suunnitteluinstrumenttina. Toisaalta juuri kaavoittajat ovat avainasemassa määrittelemässä sitä, millaisen painoarvon osallistuminen suunnitteluprosessissa saa. Kaavoittajat peräänkuuluttivat suunnitelmien taustalla olevien poliittisten päätösten ja sopimusten selkeämpää esille tuomista jo suunnittelun alkuvaiheessa. Tällöin rajoi-

tettaisiin sekä suunnittelijoiden valtaa että vastuuta asukkaiden silmissä. Tämä voisi myös rajata ja tehostaa osallistumisprosesseja. (Puustinen 2006: 303–304) Puustisen mainitsema ongelma ei kuitenkaan noussut esiin Laiturin asiantuntijoille suunnatussa kyselyssä. Päinvastoin vastaajista viisi mainitsi asukas- tai yleisötilaisuuden tehokkaana osallistumismenetelmänä.

6.2 Tieto ja asiantuntemus suunnittelussa

Vastaajat johdatettiin seuraavaan teemaan kertaamalla kaavoittajien eli suunnittelijoiden roolia kaupunkisuunnittelussa. Perinteisesti kaupunkisuunnittelu on ollut pienen asiantuntijajoukon hallitsema ala, jossa erityisosaamisella ja tietämyksellä on ollut merkittävä rooli. Nykyisin kaavoituksessa korostuvat suunnittelijan osaamisen ja taitojen lisäksi yhä enemmän myös sosiaalinen ulottuvuus eli yhteistyö ja vuorovaikutus eri osallisten kanssa. Kaavoitusprosessissa suunnittelijalla on edelleen tietty asiantuntijan rooli ja asema, joka poikkeaa muiden kaavoitukseen osallistuvien asemasta. (Puustinen 2006)

6.2.1 Kaavoittaja on diplomaattinen suunnannäyttävä

Puustisen väitöskirjatutkimuksen tavoin kysytään, *mistä mielestäsi koostuu asiantuntijuus kaavoituksessa* (kysymys 10). Jokainen vastaaja mainitsee useita tekijöitä, joista asiantuntijuus heidän mielestään kaavoituksessa koostuu. Kolmeksi tärkeimmäksi tekijäksi muodostuvat kaavoittajan työkokemus, ammatillinen koulutus sekä yhteistyötaidot. Vastaajat kuvaavat yhteistyötaitoja vuorovaikutustaitoina, sosiaalisena älykkyytenä sekä psykologisena silmänä. Perinteisen ammattiosaamisen sijaan vastaajat pikemminkin painottavat kaavoittajan roolia eräänlaisena diplomaattisena suunnannäyttäjänä kompleksisessa suunnitteluympäristössä.

Kaavoitus on palapelin kokoamista. Osapuolia omine palasineen on iso joukko ja ne palaset on saatava lokahtamaan parhaalla mahdollisella tavalla yhteen, ja niin, että mahdollisimman monen osapuolen näkökannat toteutuvat. Kaavoittajan pitäisi olla kaikkien osapuolien edunvalvoja, hyvä kompromissi lopputuloksena, eikä omia liian jyrkkiä näkökantoja vain johonkin yhteen suuntaan tai asiaan. (asemakaavaosasto, työuran pituus virastossa yli 20 vuotta)

... meillä asiantuntemuksen käsite on kovin teknisluonteinen. Asiantuntemus koostuu usein geotekniikasta, arkkitehtuurin teoriasta, rakenneopista, rakennusmassojen sommittelusta, liikennetekniikasta, telematikan ja, ilmastolojen tuntemuksesta yms...Kaavoituksessa tarvitaan myös paljon paljon muuta: kommunikaation asiantuntemusta, psykologista silmää, sosiologista osaamista, estetiikan tajua, taloudellista ymmärrystä jne... (hallinto-osasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

Vastauksissa on nähtävissä kahdenlaista ajattelutapaa. Kysymys mielletään joko koskemaan yksittäisen kaavoittajan asiantuntijuutta tai koko alan asiantuntijuutta. Yksi vastaajista kirjoittaa asiantuntijuuden koostumuksen kaavan muodossa, toinen taas korostaa kaavoittajan paikallistuntemusta, kolmas näkee asian holistisemmin:

koulutus + kokemus + avoin asenne uusille ajatuksille + yhteistyö viranomaisten ja osallisten kanssa = asiantuntijuus kaavoituksessa (liikennesuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

Tuntee oman alueensa asukkaita ja heidän mielipiteitään alueen kehittämistä. On tietoinen väestön erilaisuudesta ja ottaa huomioon monia näkökulmia kaavoitustarpeista. (hallinto-osasto, työuran pituus virastossa 11–15 vuotta)

Eri alojen asiantuntijoiden näkemyksistä. (liikennesuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa 6–10 vuotta)

Puustinen on tiivistänyt suomalaisen kaavoittajakunnan professionaaliset ominaispiirteet. Kaavoituksessa teknisten, asiantuntemusta vaativien taitojen osuus on merkittävä. Maankäytön suunnittelua koskevien lakien ja normien tulkinta sekä suunnittelun kielen hallinta korostuvat. Kaavoituksen ammattikunnalla on tässä merkittävä rooli. (Puustinen 2006: 170) Viranomaisilta saatua tietoa pidetään yleisesti asiantuntevana. Tietoa saadaan sekä kaavoitusosastojen omista selvityksistä että eri viranomaistahoilta eri hallintokunnilta. Tällaista viranomaistietoa pidetään luotettavana, arvovapaana ja täsmällisenä. Puustisen haastattelemat kaavoittajat mainitsivat teknisen tiedon kehittyneen niin laadukkaaksi, että siinä piilee myös riski. Esimerkiksi ilmakuvien käyttö mahdollistaa sen, ettei suunnittelijan välttämättä enää

tarvitse käydä suunnittelukohteessa paikan päällä. Tällöin myös kommunikaatio asukkaiden kanssa voi tuntua tarpeettomalta. (Puustinen 2006: 239)

6.2.2 "Jokainen kaupungissa asuva on omalla tavallaan kaupunkielämisen asiantuntija"

Mitä mieltä Laiturin asiantuntijat ovat kaupunkilaisen asiantuntijuudesta kaavoituksessa? Onko sitä? Vastajille esitetään kysymykset: *onko osallisilla asiantuntijuutta kaupunkisuunnittelussa ja miten suhtaudut siihen* (kysymys 11). Yhtä lukuun ottamatta kaikki vastaajat myöntävät osallisten asiantuntijuuden, erityisesti paikallisuuteen perustuvan. Muutamat vastaajat toteavat erikseen, että joillakin kaupunkilaisilla asiantuntijuutta on enemmän kuin toisilla.

Vanhakantainen ajattelutapa on, että suunnittelija on asiantuntija ja osalliset esittävät mielipiteitä. Osallinen on kuitenkin asiantuntija oman alueensa tilanteesta ja hallitsee paljon ruohonjuuritason tietoa joka voi olla erittäin oleellista suunnittelussa. Suunnittelijan tehtävä on poimia oleellinen asiantuntijuus osallisten esittämistä "mielipiteistä". Tehtävä on erittäin haastava! (liikennesuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

Kyllä on. Osalliset ovat useassa tapauksessa paikallisuuden parhaita asiantuntijoita. Olennaista suunnittelijalle on erottaa paikallisuudesta kertova asiantuntijuus puhtaasta nimbyilystä. Tämä puolestaan on hyvin vaativa, mutta olennainen osa suunnittelijan asiantuntijuutta. (yleissuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

Jokainenhan on oman näkökulmansa asiantuntija. Jokainen meistä on asumisen ja liikkumisen ja elämisen asiantuntija. Osallinen on kaavoituksen asiantuntija, kun hän osaa suhteuttaa omat vaatimuksensa kokonaisuuteen ja ymmärtää myös muiden osallisten näkökannat. (asemakaavaosasto, työuran pituus virastossa yli 20 vuotta)

Nimby-näkökulma nousee esille tässäkin kysymyksessä. Vastajien mielestä osallinen on aina subjektiivinen.

Osallisilla ei ole teknistä osaamista, joten suunnitelmien ymmärtäminen voi olla joskus vaikeaa. Osallisten näkökulma on minusta yleensä hyvin suppea, oman edun ajamista. (liikennesuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa 6–10 vuotta)

Vaikea kysymys. Riippuu todella paljon osallisista ja siitä, mitä asiantuntijuudella ja osallisuudella ylipäätään tarkoitetaan. Jos näkökulma on se, että osalliset ajavat lähinnä omaa etuaan, on mielestäni osallisten asiantuntijuus lähtökohtaisesti kyseenalaistettavissa. Kaupunkisuunnittelu pyrkii nähdäkseeni kuitenkin yhteiseen hyvään, ts. maksimaalinen onni tasapuolisesti kaikille. Tietenkin osallisilla saattaa olla omalta sektoriltaan (esim. asuinalue) usein paljonkin faktista asiantuntemusta. (yleissuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

Puustisen tutkimuksessa kaavoittajien näkemykset kaavoitukseen osallistuvista asukkaista vaihtelivat melko paljon. Yhteistä useimmille haastatelluille oli kuitenkin se, että asukkaiden maallikkoutta kaavoituskysymyksissä korostettiin verrattuna viranomaisten asiantuntijuuteen. Joidenkin kaavoittajien mielestä nykyisin erityisesti suurissa kaupungeissa asukkaat ovat koulutetumpia ja valvetuneempia kuin ennen, ja he osaavat vaatia lähiympäristönsä säilyttämistä hanakammin kuin aiemmin. Joskus osallisten joukossa on myös "todellisia asiantuntijoita" kuten suunnittelun ammattilaisia, joiden näkemyksiä pidettiin tärkeinä. Tavallisten asukkaiden tietotasoa kaavoituksen suhteen kaavoittajat pitivät keskimäärin heikkona ja osallistumista lähinnä oman edun tavoitteluna. Kaavoittajat kuitenkin katsoivat erilaisilta yhdistyksiltä ja järjestöiltä löytyvän parempaa osaamista. Järjestöillä katsottiin olevan usein kokemusta kaavoituksesta prosessina sekä näkemystä maankäytön suunnittelun kysymyksistä. (Puustinen 2006: 241–243)

Puustisen mukaan osa asiantuntijatietoa oli kaavoittajan omien kokemusten kautta omaksuma tieto. Kaavoitusprosessissa on mukana sekä luovuutta, taiteellista näkökulmaa sekä rationaalista, tieteellistä vaihtoehtojen valintaa. Näin ollen kussakin suunnittelutilanteessa määrittävä paras mahdollinen tieto rakentuu sekä henkilökohtaisille kokemuksille että koulutustaustaan pohjautuvalle teoreettiselle tavalle tulkita maailmaa. (Puustinen 2006: 235–237)

6.2.3 Tilastotieto vs. paikallinen tieto

Seuraavalla kysymyksellä (kysymys 12) haluttiin selvittää, millaiseen tietoon asiantuntijoiden mielestä kaavoituksen tulisi perustua. Kysymys on muotoiltu: *Millainen tieto on mielestäsi suunnittelussa olennaista, tarpeellista ja pätevää (esim. tilastot, strategiat, suunnitelmat, asukkaiden tieto)?* Lähes jokainen vastaaja toteaa eri sanamuodoin, että kaikki tieto on tarpeellista. Painotus on siinä, kuinka tietoa käytetään hyväksi.

Sanoisin, että liki kaikki mahdollinen tieto. Olennaista on tällöin eri tietosiältöjen arvottaminen. Esim. samalla alueella saattaa olla paineita suojeluun sekä täydennysrakentamiseen. Tällöin pitää ratkaista kumpi on tärkeämpää, usein voisi olla fiksu alistaa arvottaminen esim. lautakunnan tehtäväksi. Tätä tapahtuu nykyisin hyvin vähän jos ei ollenkaan. (yleissuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

Toki tilastotiedoilla on merkitystä, mutta pelkästään niihin ei voi nojata. Asukkaiden toiveet tulisi olla ykkössijalla - asuntoja ja palveluja kaavoitetaan juuri HEILLE. Tärkeää on pysyä tavoitteissa ja niiden toteuttamisessa. (hallinto-osasto, työuran pituus virastossa 11–15 vuotta)

Enpä osaa sanoa mikä tieto ei mahdollisesti olisi tärkeää. Tiedon hankkiminen on harvoin ongelma: ongelmallista on tiedon analysointi. Miten erottaa olennainen epäolennaisesta. Siihen ei liene mitään viisastenkiveä. (hallinto-osasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

Mielenkiintoista on, että vain yksittäiset vastaajat ovat nimenneet eri tiedonlähteitä. Näiden liikennesuunnittelijoiden vastauksista on nähtävissä heidän ammattikulttuurinsa, joka pohjautuu pitkälti insinöörien tapaan työskennellä faktojen ja reunaehtojen mukaisesti.

Kaupungin strategiat, tasapuolisuus, yhteiset periaatteet. (liikennesuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa 6–10 vuotta)

Maastokäynnit. Usein nopein ja paras tapa saada tietoa on mennä tiedon alkulähteille. (liikennesuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa yli 20 vuotta)

Tilastot sekä ennusteet. (liikennesuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

Puustisen tutkimuksen kaavoittajat pitävät asukasosallisten tuottamaa tietoa subjektiivisena ja suhteellisena. Kaavoittajien mukaan asukasosallisilta saadaan suureksi osaksi triviaalitietoa, joka ei sisällä uutta informaatiota. Asukkailta saatavia konkreettisia sekä alueen käyttöön että ominaisuuksiin liittyviä tietoja pidettiin helpoimmin huomioon otettavina. Monen kaavoittajan mielestä asukkailta saatava tieto ja näin ollen asukasosallistuminen sinänsä soveltuvat paremmin asema- kuin yleiskaavoitukseen. Asemakaavoitus on luonteeltaan konkreettisempaa ja päätökset koskevat asukkaiden lähiympäristöä. (Puustinen 2006: 244–245)

6.2.4 Miten saada asukkaan ääni kuuluviin?

Monet asiantuntijarinkiläisistä ovat tutkimuksen ulkopuolella kertoneet, kuinka useilla kaupunkilaisilla on tapana uskoutua Laiturilla omista näkemyksistään siitä, kuinka Helsinkiä tulisi kehittää. Toisin kuin uskoisi, nämä ihmiset eivät ole kaupunginosayhdistysten tai eri eturyhmien edustajia, vaan tavallisia kansalaisia. Heistä monet kuuluvat niin kutsuttuun hiljaiseen ryhmään, jonka ääni jää asukastilaisuuksissa kuulematta. He ovat tilaisuuksien aikaan joko töissä, koulussa tai lasten tai omien harrastuksiensa parissa. Miten heidänkin äänensä saataisiin kuuluviin? Sama kysymys voitaisiin esittää maahanmuuttajien, syrjäytyneiden tai asunnottomien kohdalla. Tätä ovat vastauksissa pohtineet monet Laiturin asiantuntijarinkiläiset kun heiltä kysytään *miten mielestäsi asukkaiden hiljainen, paikallinen tieto saataisiin parhaiten osaksi suunnittelua* (kysymys 13).

Suunnittelun varhaisessa vaiheessa kerättäisiin laajasti tietoa kyselyin ja järjestettäisiin muutamia workshoppeja eri teemoilla ja eri kohderyhmille. Niistä koottaisiin hiljaisen, paikallisen tiedon aineisto asiantuntijoiden käyttöön. (liikennesuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

Jalkauttamalla suunnittelijaa (hallinto-osasto, työuran pituus yli 20 vuotta)

Luulisin, että erilaiset internet-pohjaiset menetelmät tulevat olemaan jatkossa erittäin merkittäviä hiljaisen (paikka)tiedon keräämisen tapoja. Tähän puoleen liittyvä kehittämistyö olisi tärkeää. (hallinto-osasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

Workshopit, asukastilaisuudet, kyselyt, nettifoorumit, pehmogis, yms. varmasti toimivia. Kaikkien tasapuolinen osallistaminen on kuitenkin melko vaikeaa. Olisikin hyvä pohtia, kuinka kaikkein "heikoimpien" ääni saataisiin esille. (yleissuunnitteluosasto, työuran pituus alle 5 vuotta)

Pitäisi saada oikeat ihmiset tilaisuuksiin mukaan, täsmäkutsuilla, markkinoinnilla... (liikennesuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa 6–10 vuotta)

Koulukyselyt, marittakerhot, taksit, baarin pitäjä, yrittäjät...eli ne, jotka ovat työkseen tekemisissä ihmisten kanssa. (liikennesuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa yli 20 vuotta)

Asukkaiden arkeen liittyen asioiden kautta siis olemassa olevien järjestöjen, harrastuskerhojen, piirien, koulujen yms verkostojen kautta. Kaupungin-osayhdistysten yms mielipide saattaa hyvinkin paljon poiketa muiden asukkaiden ajatuksista. (asemakaavaosasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

Laiturin asiantuntijoiden vastauksissa on monessa kohdin luettavissa tarve tavoittaa niin sanotut tavalliset ihmiset, jotka ovat lähiympäristön arjen asiantuntijoita. Asiantuntijoiden nimeämät keinot, joilla asukkaiden hiljainen, paikallinen tieto saadaan parhaiten osaksi suunnittelua, ovat

- kyselyt ja tutkimukset
- workshopit ja keskustelut
- suunnittelijan jalkauttaminen ihmisten pariin
- Internet-pohjaiset menetelmät
- avoin keskustelu suunnittelijoiden ja asukkaiden kesken yleisötilaisuuksissa
- palautekyselyt
- tiedottaminen vuorovaikutusmahdollisuuksista
- asukastilaisuuksien täsmämarkkinointi

- yhteistyö niiden ihmisten kanssa, jotka ovat työkseen tekemisissä ihmisten kanssa
- yhteistyö olemassa olevien järjestöjen ja kerhojen verkostojen kautta.

6.3 Kokemukset Laiturista

Kyselyn vastaaja johdatettiin teemaan kertomalla tiivistetysti Laiturin toiminnan tavoite. Perehdytyksen myötä asiantuntijaringin jäsenille tämä oli kertausta, mutta kuitenkin olennaista tietoa tukemaan yksinkertaisia joko-tai -vastauksia. Esitetekstin mukaisesti: "Laiturin tavoitteena on toimia vastauksena kaupunkilaisten tiedon ja vaikuttamisen tarpeeseen. Laituri on kaupunkilaisille avoin paikka, jossa voi keskustella ajankohtaisista aiheista sekä tutustua henkilökohtaisesti suunnitelmiin, muutoksiin ja kehityshankkeisiin."

Lähes kaikki vastaajat, 93 %, *pitävät Laituria tarpeellisena kaupunkisuunnittelun info- ja näyttelytilana* (kysymys 14). Loput vastaajat eivät osaa sanoa mielipidettään asiasta. Suurin osa vastaajista, 71 %, toteaa että *Laiturin toiminnalle asetetut tavoitteet saavutetaan osittain tällä hetkellä* (kysymys 15). Vain 14 % kokee, että tavoitteet saavutetaan täysin jo nyt. Samaa teemaa kysyttiin myös asukkailta Laiturin toimintakyselyssä kysymyksessä 13. Lähes 60 % vastaajista uskoo, että *Laituri on vastaus kaupunkilaisten tiedon ja vaikuttamisen tarpeeseen*. Kysyttäessä, *onko Laiturin asiantuntijoiden jakamasta tiedosta hyötyä kaavoittajien työssä*, puoltavia ääniä on 57 % (kysymys 16). Lähes puolet vastaajista ei osaa antaa vastausta kysymykseen. Suurin osa vastaajista (79 %) kokee, että *Laiturin toiminta on vuorovaikutteista* (kysymys 17). Vain yhden vastaajan mielestä näin ei ole.

Kyselyn rakenne on muotoiltu niin, että kaikki edellä olevat teemat ja yksittäiset kysymykset saivat vastaajan pohtimaan Laiturin olemassaolon perimmäistä syytä. Lyhyen kokemuksen kautta vastaajia pyydettiin kertomaan mikä heidän sen hetkisen mielipiteensä Laiturin toiminnasta on ja mitä voisi tehdä toisin. *Miten koet Laiturin? Kerro, mikä on mielestäsi onnistunutta. Entä mitä tulisi kehittää?* (kysymys 18) Tähän on koottu kaikkien vastaajien kommentit, sillä ne ovat arvokasta tietoa Laiturin toiminnan kehittämiseksi tulevaisuudessa. Vastauksista ei ole tehty tiivis-

telmää, mutta tekstin lihavoinnilla on korostettu avainsanoja Laiturin kehittämiseen.

Kuva 9. Narinkka-tapahtumatorilla aivan Laiturin edustalla on kesäisin lähes päivittäin vaihtuvia tapahtumia.

*Sijainti on mitä mainioin. Tilat ovat hyvät. Toimintaa ja näyttelyitä kehitellään aktiivisesti. Tulisi miettiä, miten houkutella ihmisiä laiturille, miten saada ihmiset tajuamaan, mikä laituri on, miten saada läpi toiminta-ajatus, että kaikki ovat tervetulleita tänne, tämä on **kaupunkilaisten yhteinen olohuone**... (liikennesuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)*

Kun lähtee Laiturilta tyytyväisenä, on onnistunut työssään. Sitä kun ei aina voi sanoa tavallisen työpäivän jälkeen. (liikennesuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa yli 20 vuotta)

*Jotkut tilaisuuudet ovat olleet onnistuneita. Joskus jollekin on pystynyt antamaan tämän henkilön aidosti tarvitsemaa/haluamaa tietoa. **Tilat** ovat työntekijöiden kannalta surkeat. Ainoa kone on superhidas, näyttö on käännetty ulko-ovelle, jonne näin ollen myös päivystäjän selkä. **Sähkölaitteita** ei voi jär-*

kevästi sytyttää ja sammuttaa. Kahvilaan ei tule vettä. **Näyttelyt** ovat olleet Laiturin toiminnan kannalta väärää. Laiturissa pitäisi esitellä suunnitelmia ja vielä viraston tekemiä. Vai eikö löydy esittämiskelpoista? **Päivystysvuorot** pitäisi olla vapaaehtoisia niille, joita ei ole Laiturityöhön palkattuja. Pakkotyö luo ikävän tunnelman. On täysin uskomatonta, että Laiturilla ei ole vielä puolen vuoden jälkeen yhtään päivystämiseen palkattua henkilöä. (hallinto-osasto, työuran pituus virastossa yli 20 vuotta)

Tarvitsemme jatkossa Laiturille hyvin toimivat päivystysringin lisäksi yhden kokopäivätoimisen **tiedotusneuvojan**. Toivon, että saamme Laiturille jatkossa nykyistä **paremmat taloudelliset edellytykset markkinointiin**. Tiedän, että **tulevaisuuden Helsinki** kiinnostaa helsinkiläisiä - tässä asiassa kynttilää ei kannata pitää vakan alla! (hallinto-osasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

Varmasti tarpeellinen foorumi, mutta se ei ehkä vielä ole löytänyt kaikkia mahdollisuuksia. Omalta osaltani tuntuu siltä, ettei omasta asiantuntemuksesta ole ollut sanottavaa hyötyä Laiturin asiakkaille. Ehkä pitäisi keskittyä enemmän **vakinaisen henkilökunnan käyttöön** ja käyttää asiantuntijoita vain silloin kun on selkeää tarvetta (kun tiedotetaan jostakin konkreettisesta hankkeesta tai jonkun alueen asukkaat tai yritykset kokoontuvat keskustelemaan ajankohtaisista asioista) (liikennesuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa yli 20 vuotta)

Laituri on erinomainen mahdollisuus tuoda suunnittelua kansalaisten keskele. Näkisin laiturin kuitenkin tulevaisuudessa vielä enemmän **kansalaisten olohuoneena**. Esim. tiloihin kaavailtu **kahvila** on varmasti tässä avainasemassa. (yleissuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

Edelleen haluaisin laiturille enemmän **heurekamaista hands-on meininkiä**. Esimerkkinä Katajanokan hotelli: Näyttelyn yhteyteen rakennuspalikoita, joista näyttelyvieras voisi itse hahmotella ja massoitella hotellia paikalle. Tähän yhteyteen kamera jolla mallit saisi ikuistettua. Simppeliä ja hauskaa :) Pelkällä planssiviidakolla ei pitkälle pötkitä! (yleissuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

Kuva 10. Alun perin kahvilatoiminnalle varattu tila Laiturilla on muotoutunut ajan myötä pieneksi näyttelytilaksi, joka on varsin hyvin muunneltavissa.

*Pysähdyspaikka kaupunkilaiselle, tilaisuus tutustua suunnitelmiin ja kysyä mistä tietoa saadaan. Lähestyminen virastoon on tehty helpommaksi eli siinä on onnistuttu. Vielä voisi asiantuntijaringille järjestää esim. **tiedonhakukoulutusta**. Näyttelyiden vaihtuessa **opastusta ringille**. Jos kävijämääriä halutaan nostaa, tulee Laituria **markkinoida säännöllisesti eri medioissa**. **Esitteitä virastosta, kaavaprosessista, liikennesuunnitelmista** voisi olla lisää, jotta suunnitelmat havainnollistuvat ja asiakkaalle jää jotain 'konkreettista' käteen. (hallinto-osasto, työuran pituus virastossa 11–15 vuotta)*

*Laituri on ensisijassa tiedottamisen paikka. Yleisesti ajankohtaisista asioista, mitä tekeillä missä mennään. Ei pitäisi suuntautua "taidenäyttelyksi" Alku on ollut vähän liikaa tekniikka, kalustekeskeistä. **Kokoontumistilana** ja sillä lailla **kohtaamispaikkana** se varmasti kehittyikin edelleen. **Viherkasveja** ehdottomasti, paikka on nyt kolkko niin ja liian hiljainen! Tila ja sijainti onnistuneita. Oman kokemuksen perusteella en ole osannut kertoa asiakkaiden kotialueiden suunnitelmista ja kehittämisestä riittävästi, esim. Honkasuo ja Tankovainio, mitä on kysytty. Laiturin **päivystäjille paremmat tietopaketit***

suunnittelualueista - paperilla! (asemakaavaosasto, työuran pituus virastossa yli 20 vuotta)

*Laiturin kävijämäärä on aika pieni, jotta suunnittelijat saisivat tarpeeksi tietoa. Kävijöille hyöty on tietysti suurempi. Ehkä esille pantavan **materiaalin pitäisi olla kansanomaisempaa**. Esimerkiksi pienoismalleista puuttuvat säännön mukaan kadunnimet, vesien nimet jne. Sataman valokuvanäyttely on mielestäni korkeatasoinen mutta hyvin vähän informatiivinen. Tavallisen ihmisen on vaikea saada tolkkua. Sama koski piha-näyttelyä. Näyttelyihin liittyvä tai liittymätön **musiikki** olisi viihtyisyyttä lisäävä. Tila on nyt komea, mutta vähän museomainen, jossa ihmiset ovat liikkuvat hiljaa ettei vaan mikään mene rikki. **Viherkasveja ja kahvio**. Kukkia pöydälle. (liikennesuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa yli 20 vuotta)*

*Onnistunutta ovat olleet erilaiset keskustelutilaisuudet. Erityisesti Helkan visioseminaari ja lautakunnan keskustelutilaisuus istuivat hyvin Laiturille. **Mukana voisi olla myös "suurta yleisöä" kiinnostavia näyttelyitä**. (asemakaavaosasto, työuran pituus virastossa 6–10 vuotta)*

Laituri on hyvä tapa lisätä asukkaiden tietoutta kaupunkisuunnittelusta. (liikennesuunnitteluosasto, työuran pituus virastossa alle 5 vuotta)

*Lisää erilaisia **keskustelutilaisuuksia**. Tietoa paikasta eteenpäin erilaisten järjestöjen yms. kautta. **Viidakkorumpu** tehokkain. (asemakaavaosasto, työuran pituus alle 5 vuotta)*

"Kiitos, että Laituri on olemassa!" "Laiturille on kiva tuoda Helsingissä käyviä vieraita." "Laiturille on helppo tulla." Asiakkaiden sanallinen palaute Laiturilla on lähes joka kerta positiivista. Laiturin asiantuntijoiden kokemuksissa on nähtävissä pääosin samanlaista positiivista suhtautumista kuin asiakkaidenkin. Verrattaessa tutkimusajanjakson tuloksia tähän päivään, kun Laituri on ollut toiminnassa yli puolitoista vuotta, voidaan nähdä, että monia kehitysehdotuksia on jo toteutettu. Asiakkailta tulleita kommentteja ja ehdotuksia on listattu koko Laiturin olemassaolon ajan muistiin, ja monet niistä vastaavat myös Laiturin asiantuntijaringin jäsenten ideoita. Näyttelyt ja kilpailut ovat suosittuja ja niiden myötä mukaan otettavan

materiaalin kysyntä on jatkuvaa. Näyttelyiden yhteydessä esillä oleva vieraskirja toimii hyvin, ja monet kirjoittavatkin siihen kommentteja ja terveisiä suunnittelijoille. Viestinnän merkitys on välitön. Lehdistötiedotteet ja mainonta julkisissa liikennevälineissä vilkastuttaa esitteiden sekä julkaisujen menekkiä. Liikkuvan kuvan ja lyhytelokuvien ohella asiakkaat kaipaavat enemmän pienoismalleja ja perusnäyttelyplansseja suurista projektialueista.

7 ASiantuntijoiden näkemykset Laiturista

Tässä luvussa esitellään kolmen Laiturin toiminnassa mukana olevan henkilön asiantuntijahaastattelut. Haastattelut on tehty kesän 2009 aikana, vuosi Laiturin toiminnan alkamisen jälkeen. Haastattelutilanteissa tutkija esitti kaikille haastatelluille tutkimuksen kaksi ydinkysymystä sekä kysymyksen koskien Laiturin tulevaisuutta. Keskustelu eteni vapaamuotoisesti jokaisen haastateltavan kanssa, eikä tutkija pyrkinyt ohjaamaan keskustelua muuta kuin valmisteltujen kysymysten osalta. Kysymyksillä haluttiin saada haastateltujen näkemykset Laiturin nykytilasta ja tulevaisuuden mahdollisuuksista sekä haasteista, ja näin hakea mahdollista eroa tai vertailtavuutta Laiturin päivystysringin jäsenten ja kaupunkilaisten näkemysten välillä.

7.1 Toteutuuko vuorovaikutus kaupunkilaisten kanssa?

Kaupunkisuunnitteluvirastossa toimii kolme vuorovaikutussuunnittelijaa. Heidän työkenttensä on laajentunut Laiturin myötä. Fyysisen kohtaamispaikan lisäksi heillä on myös avoin kenttä avata keskustelua kaupunkisuunnittelun ajankohtaisista aiheista. Laiturin toiminnan suunnittelussa vahvasti mukana olevat vuorovaikutussuunnittelijat Maija Mattila ja Juha-Pekka Turunen sekä Laiturin näyttelykoordinaattori Reetta DeWan saivat pohdittavakseen tutkimuksen ydinkysymykset (Mattila 2009, Turunen 2009, DeWan 2009). *Kuinka he kokevat asukkaiden osallistumismahdollisuuksien parantuvan Laiturin myötä?* Mattila näkee, että Laituri parantaa asukkaiden osallistumista hankkeisiin. Itsessään paikan sijainti, imago ja henki madaltavat kynnystä tutustua näyttelyiden sisältöön. Hänen mielestään Laiturilla esitetään tulevat hankkeet eri tavoin kuin kaupunkisuunnitteluviraston tiloissa. Näyttelyt tehdään ymmärrettäviksi ja kävijöille tarjotaan vaikutusmahdollisuuksia kilpailujen ja kommentoinnin muodossa. Mattila kokee, että Laituri paikkana saa myös viraston henkilökunnan pohtimaan laajemmin kuinka osallistua ja vaikuttaa. Erilaisen materiaalin kautta kävijöiden tieto lisääntyy ja aktiivisten osallistujien määrä kasvaa. Mattila kehuu myöhäisiä aukioloaikoja (klo 18 asti) sekä Laiturin onnistunutta imagoa. Laituri myös tarjoaa kiinnostavan paikan eri tilaisuuksille ja seminaareille viraston sijaan, johon monella kaupunkilaisella voi olla korkea kynnys mennä. Varsinaisen tiedonvälityksen lisäksi Mattila korostaa paikan vuorovai-

kutteisuutta. Kolme kertaa järjestetty Kaupunkilaisten kaavakoulu on hänen mielestään mahdollistanut vapaamuotoisen keskustelun eri tavalla kuin ennen. Pelkästään Laiturin tila vaikuttaa siihen, että kaavakoulusta on tullut keskustelevampi. Vuorovaikutussuunnittelijoiden ja kaavoittajien on tarkoitus kaavakoulun avulla selkiyttää monimutkaista kaavaprosessia ja lisätä ymmärrystä ja luottamusta kaavoitukseen. Mattila näkee, että kun asioita on helpompi ymmärtää, hankkeita on myös helpompi hyväksyä. Erityisen positiiviseksi hän kokee, että lapsille ja nuorille voidaan järjestää Arkin ympäristökasvatusta. Mattila kiteyttää viraston viestin, joka Laiturin myötä halutaan asukkaille antaa: ”meitä voi lähestyä helposti ja meille voi kertoa asioita ja toiveita”.

Turusen mukaan Laiturin tarjonta on moniulotteista, se tarjoaa niin osallistumiskanavia kuin tiedonsaannin väyliä. Hänen mielestään Laituri palvelee hyvin. Sieltä saa ajankohtaista tietoa, joka luo pohjaa, herättää ja havahduttaa ihmisiä ottamaan asioista selvää. Toisaalta Laituri eri teemoillaan saattaa ärsyttää ottamaan selvää, mistä oikein on kysymys, ja näin saa kaupunkilaisen tulemaan kaupunkisuunnittelun pariin. Kuten Mattilakin, Turunen korostaa Laituria matalan kynnyksen paikkana, johon on helpompi tulla asioiden pariin kuin virastoon. Konkreettisista osallistumismahdollisuuksista Turunen mainitsee esimerkkinä Koivusaari-kilpailun. Hänen mielestään kaavakoulu on myös uusi ulottuvuus, jossa opetetaan kaupunkilaisia osallistumaan. Turunen mainitsee, että kaavakoulun formaatti on vielä avoinna. Saatu palaute oli hyvin myönteistä ja koulua kehitettäisiin mielellään eteenpäin. Turunen yhtyy Mattilan kantaan siitä, että Laituri luo osaltaan virastosta ja kaupunkisuunnittelusta avoimempaa ja keskustelevampaa kuvaa. Vuorovaikutusta on kehitetty myös koululaisia silmällä pitäen ja Turunen katsookin ympäristö- ja arkkitehtuurikasvatuksellisen opin tärkeäksi pitkällä tähtäimellä. Erityisen tyytyväinen Turunen on, että akateemiset kaupunkitutkijat on saatu kytkettyä lähemmäs kaupunkisuunnittelua ja Laituri toimii tutkijaporukan kontaktipintana kansalaisiin, jolloin tutkijoiden välittämä viesti pääsee lähemmäksi kansalaisia.

DeWan katsoo, että tiedonsaanti on osallistumisen ensimmäinen askel, ja monen asukkaan osallistumismahdollisuudet paranevat sitä mukaa, kun Laiturin asiakas-kunta laajentuu. Hän kuvailee, kuinka moni asukas ei Laiturille tullessaan etsi vastausta tiettyyn kysymykseen vaan tiedostamatta asettuu tiedolle alttiiksi ja on osa

sitä kasvavaa asukaspiiriä, joka syystä tai toisesta eksyy Laiturille. DeWan lisää myönteiseen kehitykseen Laiturin uudenlaiset tilaisuudet, varsinkin eri yhteistyökumppaneiden kanssa. Hän näkee, että Laituri on tuonut ihmisiä lähemmäs toisiinsa, ja väliporras asukkaan ja virkamiehen väliltä on poistunut. DeWan kuvailee, että Laiturin myötä on mahdollistunut lämminhenkinen ja avoin vuoropuhelu asukkaiden ja viraston henkilökunnan kanssa, toisinaan jopa asukkaiden ja poliitikkojen välillä. Hän mainitsee haastattelussa, samoin kuin Mattila ja Turunen, virastolaisten aktivoitumisen kaavakoulujen myötä osallistumisen kannustamiseen. Hän myös mainitsee, että Laiturin myötä asukkaan osallistumiskeinot kuten konkreettisen palautteen ja kehittämisideoiden jättäminen näyttelyiden ja kilpailujen ohessa ovat lisääntyneet. DeWan korostaa, että asukkaiden "ideoiden ilmaan heittälyä" tapahtuu päivittäin ja vuorovaikutus on välitöntä, kun Laiturilla päivystää usein joku viraston suunnittelijoista. Hän kertoo esimerkin, jossa koululaiset olivat Laiturilla esittäneet spontaanisti ideoita vanhan satamaradan käytöstä. Paikalla ollut alueen liikennesuunnittelija huomasi konkreettisesti, mitä koululaiset kaipaavat ratakuiluun, mitä hän ei ollut suunnittelussa ottanut huomioon. Näin koululaiset pääsivät käytännössä mukaan suunnitteluun sattumalta. DeWan korostaa, että monet asukkaiden osallistumistavat ovat viraston kannalta toissijaisia, kuten niin sanotut kevyemmät osallistavat kanavat, joista esimerkkinä arkkitehtuurikilpailutöiden äänestäminen. Ne ovat silti tärkeä osa osallistumisen merkitysketjua. Hän painottaa Laiturin roolia kaupunkilaisten mahdollisuutena henkilökohtaiseen kohtaamiseen suunnittelijoiden kanssa sähköpostin ja kirjeiden sijaan. (DeWan 2009)

Mitä mieltä työkseen vuorovaikutusta pohtivat ammattilaiset ovat siitä, *välittyvätkö paikallinen ja kokemuksellinen tieto sekä ideat ja toiveet Laiturin kautta kaupunkisuunnittelijoille?* Mattilan mielestä suurempi merkitys on sillä, ettei suunnittelijan luo tarvitse varata aikaa etukäteen, vaan Laiturilla saa kontaktin alan ihmiseen. Laiturilta saa myös tiedon, kuinka edetä asiassa, miten asia tulee esittää ja keneen kannattaa olla yhteydessä. Laiturilla päivystävät viraston työntekijät ja Mattila kokevat, että tällainen ensikontakti viraston virkamieheen on mukava. Mattila henkilökohtaisesti uskoo enemmän Laiturin rooliin tiedonvälittäjänä kuin varsinaisen tiedon vaikutukseen suunnitelmassa. Hän kokee, että käytännössä asialla on enemmän vaikutusta, jos asiakas ottaa suoraan yhteyttä suunnittelijaan kuin Laiturin asiantuntijaringin jäsenen kautta. Asukkaiden kokemuksellinen tieto voi välittyä myös kil-

pailujen kautta, erityisesti niissä, joissa yleisö saa kommentoida töitä ennen juryn päätöstä. Mattila toivoo kuitenkin Laiturille enemmän asukasiltoja, yksittäisten kaavahankkeiden ja liikennesuunnitelmien tilaisuuksia, jotta niistä mahdollisesti Laiturin myötä tulisi entistä keskustelevampia ja avoimempia, enemmän debattimaaisia. Hän kokee, että Laituri antaa mahdollisuuden ammattilaisille ideoida uusia juttuja. Tästä hyvänä esimerkkinä on kaupunkisuunnittelulautakunnan paneelikeskustelu, jossa lautakunnan jäsenet olivat todellisessa vuorovaikutuksessa asukkaiden kanssa.

Kuva 11. Koivusaaren kansainvälisen ideakilpailun työt kiinnostivat myös koululaisia.

Turusen mielestä asukkaiden tieto välittyy, muttei merkittävässä mittakaavassa. Tieto ja palaute välittyvät kaavoittajalle lähinnä niissä hankkeissa, joista kaupunkisuunnitteluviraston puolelta halutaan palautetta. Tällaisista hän nimeää ajankohtaiset kaupunkia puhuttavat hankkeet kuten Katajanokan ristihotellin sekä Hernesaaren ja Koivusaaren kaavoituksen. Turunen epäilee yksittäisen asukkaan antaman palautteen merkitystä. Se voi jäädä hajanaiseksi tiedoksi eikä välttämättä osu ajoitukseltaan suunnitteluprosessiin. Asiaa voi Turusen mielestä vielä kehittää paljon, esimerkiksi nettikarttakyselyjen avulla. Hän hahmottelee, että Laiturin rooli voisi kasvaa yleisöpäätteiden lisäämisen myötä. Päätteillä voisi olla Ksv:n laatimia kart-

toja, joihin haetaan ratkaisuja osoittamalla esimerkiksi liikenteellisesti vaaralliset kohdat asuinalueella. Turunen kokee rajaamisen vaikeaksi, koska osa hankkeista on poliittisia linjavetokysymyksiä, osa kaupunkisuunnittelukysymyksiä.

DeWan kertoo Laiturin päivystysringissä työskentelevien suunnittelijoiden palautteesta. Asiantuntijoille tarttuu ajatuksia heidän keskustellessaan asukkaiden kanssa Laiturilla. Infotiskillä on myös kerätty usein esitettyjä kysymyksiä ja vastauksen etsimisen yhteydessä niitä on välitetty suunnittelijan tiedoksi. DeWan kuitenkin näkee, että paikallisen tiedon välittämisessä suunnittelijalle on vielä paljon kehitettävää ja toivookin, että tulevaisuudessa tiedonkeruun välineet ja tavat paranevat. Hän huomauttaa, että monelle asukkaalle osallistumista on jo se, että saa purkaa asioita Laiturilla. Keskustelukanava itsessään on tärkeä, ei niinkään se, että palaute menee suunnittelijan tietoon. Laiturilla on hänen mielestään tullut esiin yleisötilan, avoimen foorumin todellinen luonne. Asukkaat huomaavat, että heidän mielipiteensä ei ole ainoa. On myös paljon muita ihmisiä, joilla on erinäisiä näkökantoja samasta asiasta.

7.2 Miten tästä eteenpäin?

Haastattelujen yhteydessä selvitettiin tutkimusten ydinkysymysten lisäksi, *mitä Laiturin toimintaan on suunniteltu jatkossa*. Mitä visioita ja haaveita vuorovaikutussuunnittelijoilla ja näyttelykoordinaattorilla on Laiturin suhteen? Mattilan mukaan Laituri lisää erilaisia mahdollisuuksia ja se on uusi työkalu, joka mahdollistaa asukkaiden vapaamuotoisen ja keskusteleavan vaikuttamisen. Hän näkee, että Laituria voisi hyödyntää enemmän kantakaupungin ja keskustan hankkeissa ja niiden asukastilaisuuksissa. Tila haastaa miettimään tilaisuuden kulkua ja sisältöä. Mattila on saanut Laiturilla pidetyistä tilaisuuksista vain hyvää palautetta. Monen asukkaan toiveena on, että suunnitelmiin voisi tutustua myös Laiturilla. Mattilan mukaan Laituri voisikin olla rosoisempi paikka esitellä nähtävillä olevia hankkeita kuin kaavaesittely virastolla. Hän pohtiikin, pitäisikö kantakaupungin suunnittelu olla esillä koko ajan, Laiturin asiakaspäätteiden lisäksi myös verkossa. Entä voisiko joissakin hankkeissa kommentoida myös pienoismallia tai karttaa pidempään kuin normaalin nähtävillä oloajan, kolmen viikon lisäksi? Hankekeskeinen suunnittelu ja siitä tiedottaminen on haasteellista. Vuorovaikutteiseen työskentelyyn tarvitaan aineistoa,

joka on ajantasaista ja kertoo, missä parhaillaan mennään. Hänen mukaansa vaaditaan vielä paljon työtä, jotta Laituri jalkautuu ihmisten pariin. Suunta on jo nyt hyvä. Viraston menettelytapa on muuttunut hankekohtaisesta osallistumisesta kohti yleisempää keskustelua, mikä on askel lähemmäksi kaupunkilaista. Mattila näkee, että Laituri on enemmän kaupunkisuunnittelua ja virasto itse kaavoitusta. Median rooli on Mattilan mielestä kiistaton. Kun media nostaa esiin jonkun aiheen ja yleisön myötä kysyy siitä, pyritään vastaamaan yleisön kiinnostukseen ja kysyntään tuottamalla oikeanlaista materiaalia.

Turusen mielestä Koivusaari-kilpailun menettelytapa rohkaisee jatkamaan ja käyttämään menetelmää jatkossakin. Seuraavaksi on suunnitteilla Kruunuvuorenrannan siltakilpailu sekä Eteläsataman kansainvälinen ideakilpailu. Eteläsataman suunnitelmassa on osallistumista aikaistettu kilpailuohjelman laadintavaiheessa. Asukasnäkemyksiä on kerätty Kirjava Satama -työpajojen kautta ja saatuja ideoita ja näkemyksiä on hyödynnetty kilpailutehtävän määrittelyssä. Eteläsatamaan toivotaan helposti lähestyttäviä paikkoja, joissa voi osallistua taiteen ja kaupunkikulttuurin kehittämiseen. Siitä halutaan paikka, jossa tapahtuu pienimuotoista, osittain kaupunkilaisten itse tuottamaa toimintaa entisten makasiinien malliin. Ideat tulevat olemaan esillä myös Laiturilla ja Laituri on paikka, jossa tullaan käymään keskusteluja aiheesta. DeWan toivoisi Laiturista vielä enemmän ihmisten olohuoneen kaltaista paikkaa. Hän haluaa kehittää paikkaa, jossa on "aitoa osallistumista ja tekemistä hetkessä". Suureksi haasteeksi hän mainitsee uudet kaupunginosat, joiden suunnitelmista on vaikea rakentaa kosketuspintaa ihmisten arkeen. Hän pohtii myös, kuinka tietoa jaetaan jopa 20 vuoden projekteista. DeWan korostaa, että kaikkeen mitä tehdään, pitäisi olla jokin lisäarvo. Hän heittää kysymyksen "miksi ollaan olemassa, jos jatkossa on jaossa samat esitteet ja samat nettisivut?" Verkostoituminen muihin virastoihin ja kaupunkeihin niin Suomessa kuin kansainvälisesti ja toimiminen osana Helsingin kaupunkia ja kaupungin hyväksi ovat tulevaisuuden johtoajatuksia. DeWanin mielestä pyrkimys on jossain määrin rikkoa rajoja, mutta toisaalta myös säilyttää tekijöilleen avoin pelikenttäherkkyys ja reagointi muuttuvassa maailmassa. Koska Laituri itsessään ei tuota suunnitelmia, hän toivoo tulevaisuudessa entistä näkyvämpää projektien osallistumista sekä viraston johdon ilmaisevan omia toiveitaan. Hän näkee, että Laituri elää parhaillaan vielä alkuvaihettaan ja vaatii lisää Laiturin imagon rakentamista.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen lähtökohtana oli tutkia kaupunkisuunnittelun vuorovaikutteisuutta Laiturin tapaustutkimuksen osalta. Laiturin toimintakysely asukkaille, kolmen asiantuntijan haastattelut sekä kysely Laiturin asiantuntijaringin jäsenille ovat pohjana tapaustutkimuksen tuloksille. Yksittäisen tapauksen tutkimustulosten perusteella on etsitty vastausta kysymykseen, voidaanko puhua asukkaan Helsingistä kaupunkisuunnittelun tulkintakehikossa. Tutkimuksen alussa avattiin keskeisiä avainkäsitteitä, joiden pohjalta *asukkaan Helsinki* -käsitettä on peilattu aikaisempiin tutkimuksiin ja teorioihin sekä samalla pohdittu asukkaan roolia osallistumisen viidakossa.

Tutkimuksen alussa esiteltiin kahteen pääkysymykseen on etsitty vastaukset kyselyiden ja haastattelun perusteella:

- 1. kuinka asukkaiden osallistumismahdollisuudet parantuvat Laiturin myötä, vai parantuvatko ne lainkaan***
- 2. välittykö paikallinen ja kokemuksellinen tieto sekä ideat ja toiveet Laiturin kautta kaupunkisuunnittelijoille.***

Tulosten perusteella voidaan todeta, että *suuri osa helsinkiläisistä kokee asukkaan osallistumismahdollisuuksien parantuvan Laiturin myötä*. Samaa mieltä ovat alan ammattilaiset eli Laiturin asiantuntijat, jotka näkevät asukkaiden osallistumisvaihtoehtojen lisääntyneen Laiturin myötä. Konkreettisten osallistumismahdollisuuksien ja -tapojen sekä tiedonsaannin väylien lisääntyminen ovat uusia ulottuvuuksia, joita Laituri on mahdollistanut. Suunnittelukilpailujen kommentoinnin Laiturilla ja sen verkkosivuilla osoittautuivat suosituksi tavaksi osallistua kaupunkisuunnitteluun. Positiivinen jatkumo osallistumistapojen kehittämisessä on nähtävissä, sillä Laiturin nykyinen toiminta saa yhä useamman viraston kaavoittajan pohtimaan laajemmin, kuinka asukkaat voisivat osallistua ja vaikuttaa suunnitelmiin. Kaupunkilaisten mahdollisuutta suoraan kohtaamiseen kaavoittajan tai asiantuntijan kanssa ei tule väheksyä. Monelle osallistumista on jo se, että asioista voi puhua Laiturilla. Usean helsinkiläisen mielestä Laiturilla voi osallistua kaupunkisuunnittelusta käytävään keskusteluun ja suurin osa uskoo Laiturin olevan vastaus kaupunkilaisten tiedon ja vaikuttamisen tarpeeseen. Vaikka merkittävä osa helsinkiläisistä ei ole

koskaan osallistunut kaupunkisuunnitteluun millään lailla, Laituriin he ovat tutustuneet heidän kaupunkisuunnittelua ja Helsingin uusia alueita kohtaan kokemansa kiinnostuksen myötä. Monen näyttelyvieraan suhde Laituriin on rakentunut työn tai opintojen kautta, mutta myös mainonnan ansiosta. Aukkaita kiinnostaa pitkälti kaikki Laiturilla esillä oleva aineisto, mutta erityisesti visuaalinen esittelymateriaali ja tapahtumat. Laituri koetaan paikaksi, johon halutaan tulla uudestaan. Se nähdään tarpeellisena kaupunkisuunnittelun info- ja näyttelytilana sekä paikkana, jossa erityisesti voi kehittää tietämystään rakennetusta ympäristöstä.

Tuloksista voidaan päätellä, että *helsinkiiläiset ovat kahta mieltä siitä, kuinka hyvin asukkaiden tieto ja ideat vaikuttavat lopulliseen suunnitelmaan*. Helsinkiiläiset uskovat tämänhetkisten Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston käytäntöjen vain osittain tukevan riittävää vuorovaikutusta. Asiantuntijat kokevat Laiturin roolin ennen muuta tiedonvälittäjänä ja keskustelukanavana kuin varsinaisena tiedonkerääjänä. Onkin nähtävissä, että tieto ja ideat välittyvät kaavoittajille lähinnä niissä hankkeissa, joista kaupunkisuunnitteluviraston nimenomaan pyytää palautetta. Laiturin asiantuntijat näkevät Laiturilla jakamansa tiedon olevan hyödyllistä kaavoittajien työssä. Suurin osa heistä toistaiseksi kokee, että Laiturin toiminnalle asetetut tavoitteet saavutetaan vain osittain. Tutkimuksen perusteella voidaan päätellä, että Laituri voidaan nähdä yhtenä osallistumismuotona, vaikka sitä ei vielä niin yleisesti mielletäkään. Huomioitavaa on, että on eri asia, päätyykö asukkaiden kokemuksellinen tieto, ideat ja toiveet Laiturin kautta ainoastaan suunnittelijan tietoisuuteen, vai lopulliseen suunnitelmaan.

Laiturin asiantuntijaringin jäsenet kokevat vuorovaikutuksen työssään mieluisaksi ja tärkeäksi. Vuorovaikutuksesta asukkaiden kanssa koetaan suoranaista hyötyä, etenkin suunnitelmien laatimisessa. Asiantuntijaringin jäsenet korostavat vuorovaikutuksen merkitystä informaatiokeinona. Osallisen ominaisuuksista arvostetaan eniten vuorovaikutustaitoja, kykyä ilmaista itseään sekä kykyä kuunnella muita. Asiantuntijat korostavat paikallisen tiedon merkitystä kaavoituksessa. Heidän mielestään eri tilanteet ja hankkeet vaativat erilaiset osallistumis- ja vuorovaikutusmenetelmät. Kaupungin käytössä olevat nykyiset keinot todetaan usein hyviksi, mutta asiantuntijat peräänkuuluttavat menetelmien oikea-aikaisuutta sekä suoraa kontaktia suunnittelijan ja asukkaan välillä. Asiantuntijuus kaavoituksessa muodostuu

heidän mielestään pääosin kaavoittajan työkokemuksesta, ammatillisesta koulutuksesta sekä yhteistyötaidoista. Asiantuntijoiden mielestä osallisilla on asiantuntijuutta, erityisesti paikallisuuteen perustuvaa. Osallinen kuitenkin koetaan aina subjektiiviseksi. Kaikki tieto katsotaan tarpeelliseksi, painotus on kuitenkin siinä, kuinka tietoa käytetään hyväksi. Laiturin asiantuntijoiden mielestä lähiympäristön paikallinen, hiljainen tieto on kerättävissä usealla tavoin lähiympäristön tavallisilta asukkailta.

Laiturin kehittämistoiveissa on nähtävissä paljon samankaltaisuutta niin asukkaiden, Laiturin asiantuntijoiden kuin Laiturin toimintaa kehittävien ammattilaisten keskuudessa. Laiturin palveluntarjontaan toivotaan lisää kuvia ja videomateriaalia, keskusteluita ja debatteja, palautelaatikoita, kaavoitusprosessin ja osallistumiskäytäntöjen esittelyjä ja laajempaa julkaisumateriaalia. Kaupunkilaiset peräänkuuluttavat myös pienoismalleja, 3D-malleja, ilmakuvakarttoja, musiikkia ja teemapäiviä. Osa tutkimuksessa tulleista ideoista on jo toteutettu tai ne ovat suunnitteluasteella. Tulevaisuuden kehittämiskohteina voidaan nähdä varsinkin digitaalisen median tarjoama osallistumis- ja vuorovaikutusmenetelmien lisääminen, yksittäisten projektien tai hankkeiden esittely sekä niiden alueita koskevan suunnittelutilaisuuksien järjestäminen Laiturilla. Näkyvämpi projektien osallistuminen Laiturin päivittäiseen toimintaan ja monipuolinen verkostoituminen yhteistyökumppaneiden kanssa paikallisesti ja kansainvälisesti, ovat tulevaisuuden kehittämiskohteita. Tutkimuksen tuloksista ilmenee, että monet tahot toivovat Laiturista todellista kaupunkilaisten olohuonetta, jossa voi kokea aitoa osallistumista lähiympäristön kehittämiseen.

Teoriaosuudessa esitellyn Bäcklundin mallia (kappale 3.3.4) mukaillen voidaan tämän tutkimuksen kyselyjen ja haastattelujen tuloksista muodostaa oma, *asukasosallistumisen pelikenttä-malli* (taulukko 7). Kyseiset mallit eivät ole kuitenkaan vertailukelpoisia, vaikka rakenteessa on yhtäläisyyksiä. Bäcklundin mallissa on kyse osallistumisen tavoista ja poliittis-hallinnollisten prosessien toimintatavoista, kun taas tämän tutkimuksen mallissa on kuvattu tapaustutkimus Laiturin tulosten pohjalta näkemystä asukkaan Helsingistä ja vuorovaikutteisuudesta kaupunkisuunnittelusta. Mallissa tummennetulla pohjalla on esitetty tämän tutkimuksen myötä esiin tulleet asiat asukasosallisuudesta Helsingissä. Laituri voidaan nähdä helsinkiläisenä kaupunkisuunnittelun ilmiönä kaupungissa, jossa on verkostokunnan elementtejä.

Laiturin tapauksessa kaavoittaja (viranhaltija) on diplomaattinen suunnannäyttävä, jolla on refleктоivan kaavoittajan ominaisuuksia. Hän tiedostaa kommunikaation roolin sekä tärkeyden kaavaprosessissa ja näkee eri prosessien ainutkertaisen luonteen ja soveltaa sen mukaisesti eri osallistumismenetelmiä. Kaavoittaja kartoittaa mahdollisimman monia näkökulmia ja on avoin eri arvoille ja lähtökohdille. Diplomaattisella suunnannäyttäjällä on ennen kaikkea kommunikatiivisia taitoja ja prosessiosaamista varsinaisen substanssiosaamisen lisäksi. Luottamushenkilön rooli ei niinkään noussut tässä tutkimuksessa esille, mutta edustuksellisen demokratian puitteissa kaupunkisuunnittelulautakunnan jäsen on vahva poliittinen vaikuttaja ja päätöksentekijä. Helsinkiläinen asukas (kuntalainen) on tutkimustulosten perusteella kaupunkielämisen asiantuntija, joka ei ole enää pelkkä osallinen vaan aktiivinen, osallistuva paikallisen tiedon tuottaja. Kerätyn tiedon jalostaminen suunnittelun käytäntöjen hyväksi on peruslähtökohtana tulkittaessa eri lähteistä saatua tietoa. Osallistumismenetelmät ovat yhä suuremmassa määrin segmentoituja ja räätälöityjä kunkin projektin ja hankkeen kohdalla.

ASUKASOSALLISTUMISEN PELIKENTTÄ	Verkostokunta / tapaustutkimus Laituri
Kaavoittaja	diplomaattinen suunnannäyttävä
Luottamusmies (kaupunkisuunnittelulautakunnan jäsen)	edustuksellinen päätöksentekijä
Helsinkiläinen	kaupunkielämisen asiantuntija
Osallistumisen peruste	paikallisen tiedon tuottaja
Osallistumisen muoto	osallisuus
Osallistumisen keinot	kohdennetut menetelmät
Saadun tiedon tulkinta	kerätyn tiedon jalostaminen

Taulukko 7. Asukasosallistumisen pelikenttä Bäcklundia (2007) mukailten.

Helsinkiläisessä kaupunkisuunnittelukulttuurissa on ollut jo muutaman vuoden ajan nähtävissä toiminnan muutos sekä suunnittelijoiden että viraston johdon osalta. Resursseja on lisätty ja erilaisia toimintatapoja ja -menetelmiä on kehitelty. Laituri on tästä konkreettinen esimerkki. Vaikka suunnittelun kommunikatiivinen käänne ei ole vielä saanut aikaan ilmiötä, jossa osa kaavoittajista erikoistuisi nimenomaan osallistuvaan suunnitteluun, on nyt jo nähtävissä, että osa kaavoittajista syvenyy

osallistumiseen enemmän kuin toiset. Suunnittelun tavoitteiden asettelu sekä suunnittelua koskevan tiedon arvottaminen tulisi olla entistä laajemmin ja heterogeenisemmän toimijajoukon yhteistyön tulosta. Suunnittelun arvoja ja taustaoletuksia olisi suotavaa tuoda yhä aktiivisemmin esille. Avoimuutta ja kommunikaatiota lisäävä elementti mahdollistaisi paremmin eri ryhmien näkökulmien tunnistamisen sekä arvioinnin. Mahdollisesti tulevaisuudessa näemme suunnittelun kommunikaatiivista käännettä seuraavan agonistisen suunnittelun vaiheen, tai ehkä elämme jo murrosvaihetta. Tällöin suunnittelussa halutaan synnyttää rakentavassa hengessä demokraattisia päätöksiä, joissa kunnioitukseen perustuen hyväksytään myös ratkaisemattomiksi jääneet erimielisyydet. Framing -ajattelun kokeilu ja kehittäminen erilaisissa osallistumistilanteissa erityisesti Laiturilla on mahdollista ja suotavaa. Kyseessä voi olla koululaistyöpajat, Internet-keskustelupalstat kilpailutöistä tai vaikkapa yleisötilaisuus keskustakortteleiden elävöittämisestä.

Asukkaan Helsinki ei ole tämän tutkimuksen tulosten myötä staattinen kunnallishallinnollinen toimintaympäristö, vaan enemmänkin jatkuvassa muutospaineessa oleva monivivahteinen ja -arvoinen miljöö. Kaavoittajien työssä olennaisen ja epäolennaisen tiedon erottaminen on yhä vaikeampaa, minkä myötä on myös nähtävissä päätöksenteon vaikeutuminen. Se, kuinka kaupunki vastaa hallinnonuudistuksen vaateisiin, asettaa haasteita sekä kuntademokratian tilalle että helsinkiläisten osallistumisen vahvistamisen tarkoitukselle. Kuntalaisten poliittista toimijuutta ei voida edistää vahvemman suunnitteluosallisuuden kautta, mikäli suunnittelujärjestelmä itsessään hakee vielä muotoaan. Asukkaiden ja kaavoittajien tavoite eli hyvä elämä ja ympäristö, tulisi olla toteutettavissa oleva tavoite. Uusien rakennusalueiden osalta entistä tärkeämpää olisi miettiä palveluja asukkaan kannalta. Asuminen on kaupunkilaisille elinikäinen projekti, jota tulisi avata kaupunkisuunnittelun näkökulmasta, unohtamatta rakentamisen prosesseja sekä asuntojen myyntiä ja markkinointia. Helsinkiläisten arkisten kokemusten tavoittamisen tulisi olla jatkossa yhä vahvemmin osa kaupunkisuunnitteluviraston toimijoiden jokapäiväistä työtä. On tärkeää tietää, millaista asukkaan elämä Helsingissä on juuri tänään ja mitä se voisi olla huomenna.

KIRJALLISUUS

- Arola, T. (2002). *Vuorovaikutteinen kaavoitus ja kuntalaisten vaikuttaminen*. Kansalaisyhteiskunnan, suunnittelun ja päätöksenteon kohtaaminen maankäytön suunnittelussa. 94 s. Suomen Kuntaliitto, Helsinki.
- Bäcklund, P. (2002). Miten kuulla asukasta? Kaupunkitila ja osallisuuden haasteet. *Teoksessa* Bäcklund, P., J. Häkli & H. Schulman (toim.): *Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*, 141-157. Helsingin kaupungin tietokeskus. Gaudeamus, Tampere.
- Bäcklund, P. (2007). *Tietämisen politiikka*. Kokemuksellinen tieto kunnan hallinnassa. Helsingin kaupungin tietokeskus. 276 s. Yliopistopaino, Helsinki.
- Bäcklund, P. & P. Kurikka (2008). Kuntademokratia helsinkiläisten kokemana. *Teoksessa* Bäcklund, P. (toim.) *Helsinkiläisten käsityksiä osallisuudesta*, 10-23. Tutkimuskatsauksia 7/2008. Helsingin kaupungin tietokeskus. 66 s.
- Bäcklund, P. & R. Mäntysalo (2009). Yhdyskuntasuunnittelun teorioiden kehitys ja asukkaiden osallistumisen tarkoitus. *Terra* 121:1, 19-31.
- Bäcklund, P. (2009). Kokemuksellisen tiedon hyödyntämisen haasteet. *Teoksessa* Faehnle, M., P. Bäcklund & M. Laine (toim.) *Kaupunkiluontoa kaikille. Ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa*, 41-54. Tutkimuksia 6/2009. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Cantell, H. (2006). Aktiivinen kansalaisuus – nuoret ympäristövaikuttajina. *Teoksessa* Ojanperä, T. (toim.) *Näkökulmia aktiiviseen kansalaisuuteen*, 43-59. Viikin normaalikoulun julkaisuja 2. Helsingin yliopisto.
- Davidoff, P. (1965) Advocacy and Pluralism in Planning. *Teoksessa* Faludi, A. (toim.) 1973: *A Reader in Planning Theory*, 277-296. Pergamon Press, Oxford.
- DeWan, R. (2009). Näyttelykoordinaattori, Laituri, Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. Haastattelu Helsingissä 1.9.2009.
- Ekelund, R. (2008). Laituri katsoo tulevaisuuteen. *Helsinki-info* 2/2008, 12.
- Flyvbjerg, B. (2001). *Making Social Science Matter*. Why social inquiry fails and how it can succeed again. 204 s. Cambridge University Press, Cambridge.
- Forester, J. (1989). *Planning in the Face of Power*. 283 s. University of California Press, Berkeley.
- Forester, J. (1993). *Critical theory, public policy and planning practice*. 228 s. State University of New York Press, Albany.
- Forester, J. (1999). *The Deliberative Practitioner*. Encouraging participatory planning processes. 305 s. MIT Press, Cambridge.
- Friedmann, J. (1973). Retracking America. A theory of transactive planning. 289 s. Anchor Press, Doubleday, New York.
- Habermas, J. (1984). *The Theory of Communicative Action*. Volume 1. Reason and the Rationalization of the Society. 438 s. Polity Press, Cambridge.
- Healey, P. (1992). Planning through debate. *Town Planning Review* 63:2. 143-162.
- Healey, P. (1997). *Collaborative Planning*. Shaping Places in Fragmented Societies. 338 s. Palgrave, Basingstoke.

- Helsingin tila ja kehitys 2009 (2009). Helsingin kaupunki Tietokeskus. 26.9.2009.
http://www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/09_02_05_Helsingin_tila_ja_kehitys.pdf
- Hirsjärvi, S., P. Remes & P. Sajavaara (2005). *Tutki ja kirjoita*. 11. painos. 436 s. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Häikiö, L., B. Koskiahio & H. Leino (2001). Paikallinen valta. *Civil society papers 4. Housing & environment* 10. 102 s. Asumisen ja ympäristön tutkimuksen yksikkö. Sosiaalipolitiikan laitos. Tampereen yliopisto.
- Häkli, J. (1999). *Meta Hodos*. Johdatus ihmismaantieteeseen. 231 s. Osuuskunta Vastapaino, Tampere.
- Hurley, A. (2008). Letter From Helsinki. Building with care in the Finnish capital. *Architect Magazine*, 10/2008.
- Jaakola, A. & M. Vaattovaara (2002). Helsingin seudun kasvun logiikka vuosituhannen taitteessa *Teoksessa* Keskinen, V., M. Tuominen & M. Vaattovaara (toim.): *Helsinki – pohjoinen metropoli*, 109-125. Helsingin kaupungin tietokeskus. 2. painos. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Jalkanen, R., T. Kajaste, T. Kauppinen, P. Pakkala & C. Rosengren (2004). *Asuinaluesuunnittelu*. 3. p. 216 s. Rakennustieto Oy, Helsinki.
- Joutsiniemi, A. (2009). Kaupunkien suunnittelusta itseorganisoitumiseen. *Teoksessa* Heikkinen, T. & H. Mattila (toim.): Minne menet kaupunki? *Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja C 73*. s. 93-116. Teknillinen korkeakoulu, Espoo.
- Kaavoituksen kulku ja vaikuttaminen (2009). Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. 27.8.2009.
http://www.hel.fi/wps/portal/Kaupunkisuunnitteluvirasto/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/ksv/fi/Osallistu+ja+vaikuta/Kaavoituksen+kulku+ja+vaikuttaminen
- Karppinen, S., S. Lampinen, A. Saarlo & A. Vehmas. (2003). Osallistuminen eheyttävässä suunnittelussa. *Suomen ympäristö* 595. 74 s. Ympäristöministeriö. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Kaupungin Paras infopiste 2008. (2008) City-lehti. 8.10.2008.
<http://www.city.fi/artikkeli/Kaupungin+Paras+2008/2806/>
- Kaupunkisuunnittelu esille! (2008). Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston esite.
- Kopomaa, T., L. Peltonen & T. Litmanen. (2008). *Ei meidän pihallemme!* Paikalliset kiistat tilasta. 303 s. Gaudeamus, Helsinki.
- Kettunen, P. (2002). Miksi osallistumisesta puhutaan? Osallistumisen kehittäminen suomalaisessa yhteiskunnassa. *Teoksessa* Bäcklund, P., J. Häkli & H. Schulman (toim.): *Osalliset ja osajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*, 18-35. Helsingin kaupungin tietokeskus. Gaudeamus, Tampere.
- Koskiahio, B. (2002). Onko osallisuus vahvaa demokratiaa? Maankäyttö- ja rakennuslain soveltamisesta. *Teoksessa* Bäcklund, P., J. Häkli & H. Schulman (toim.): *Osalliset ja osajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*, 36-57. Helsingin kaupungin tietokeskus. Gaudeamus, Tampere.
- Koskinen, S. (2009a). Lasten ja nuorten osallistumisen riemu ja raamit. *Yhdyskuntasuunnittelu* 47 : 2, 26-43.
- Koskinen, S. (2009b). Lapset ja nuoret ympäristökansalaisina. Ympäristökasvatuksen näkökulma osallistumiseen. *Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja* 98. 182 s.
- Laita, S. (2008). HS-sparrausklubi aloitti innokkaasti uuden kaupunginosan ideoinnin. *Helsingin Sanomat* 3.2.2008, F1.

- Laita, S. (2008). Viljelypalstat, pihavarastot ja –saunat tekisivät kerrostalopihasta ”oman”. *Helsingin Sanomat* 30.11.2008, F2.
- Laituri-ryhmä sosiaalisessa mediassa. (2009). Facebook. 30.11.2009.
<http://www.facebook.com/home.php?#/group.php?gid=49546818463>
- Laiturin kävijämäärät 2008 (2008). Laituri, Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. 17.8.2009
- Laiturin kävijämäärät 2009 (2009). Laituri, Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. 17.8.2009
- Laiturin verkkosivut. (2008 - 2009). 17.8.2008 – 17.8.2009 <http://laituri.hel.fi/>
- Lapintie, K. (2002). Tarinoita takapihalta. Asukkaan ja asiantuntijan kohtaamisesta. *Teoksessa* Bäcklund, P., J. Häkli & H. Schulman (toim.) *Osalliset ja osajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*, 158-179. Helsingin kaupungin tietokeskus. Gaudeamus, Tampere.
- Lapintie, K. (2003). Suunnittelun paradigman muutokset ja tieto/valta. *Yhdyskuntasuunnittelu* 2/2003, 9-25.
- Lapintie, K. (2009). Kommunikatiivinen suunnittelu ja suunnitteluargumentaatio –kurssi. Teknillinen korkeakoulu. Arkkitehtiosasto. Yhdyskunta- ja kaupunkisuunnittelun laboratorio. 23.1.2009
- Lindblom, C.E. (1959). The science of muddling through. *Public Administration Review* 19: 79-88.
- Lindblom, C.E. (1965). *The intelligence of democracy*. 352 s. The Free Press, New York.
- Lönnqvist, H. (2002). Kunnat kilpasilla – mitä tekee Helsinki? *Teoksessa* Keskinen, V., M. Tuominen & M. Vaattovaara (toim.): *Helsinki – pohjoinen metropoli*, 65-81. Helsingin kaupungin tietokeskus. 2. painos. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Maankäyttö- ja rakennuslaki*. (1999). Lakikokoelma. Edita. Helsinki.
- Mattila, M. (2009). Vuorovaikutussuunnittelija, Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. Haastattelu Helsingissä 18.6.2009.
- Mokka, R. & A. Neuvonen (2006). Yksilön ääni. Hyvinvointivaltio yhteisöjen ajalla. *Sitran raportteja* 69. 113 s. Sitra. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Mouffe, C. (2000). *The democratic paradox*. 143 s. Verso, London.
- Niemelä, J. (2009). Ekologiaa ja asukkaiden kokemuksia päätöksentekoon. Ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa –seminaarin tiedote. 30.3.2009.
- Niemenmaa, V. (1997) Foorumipuhetta Berliinissä, 17-27. *Alue ja Ympäristö* 1/1997. Tampereen Yliopistopaino Oy, Tampere.
- Niemenmaa, V. (2004). John Forester Suomessa: Kommunikatiivisen suunnittelun puolustus ja ristiriitojen sovittelumenettelyn esittely, 55-57. *Alue ja Ympäristö* 2/04. Tampereen Yliopistopaino Oy, Tampere.
- Niemenmaa, V. (2005). Helsingin paikallisagenda. Tarina osallistumisesta ja suunnittelun subjektiivisuudesta. *Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja A* 31. 269 s. Teknillinen korkeakoulu, Espoo.
- Niiniluoto, I. (1996). *Informaatio, tieto ja yhteiskunta*. Filosofinen käsiteanalyysi. 126 s. Edita, Helsinki.
- Osallistuminen yleis- ja asemakaavoituksessa. (2007). *Ympäristöhallinnon ohjeita* 1/2007. Ympäristöministeriö. 83 s. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Paloniemi, R. & S. Koskinen (2005). Ympäristövastuullinen osallistuminen oppimisprosessina. *Terra* 117: 1, 17-32.
- Puustinen, S. (2004). Yhdyskuntasuunnittelu ammattina. Suomalaiset kaavoittajat ja 2000-luvun haasteet. *Suomen ympäristö* 715. Ympäristöministeriö. 102 s. Edita Prima Oy, Helsinki.

- Puustinen S. (2006). Suomalainen kaavoittajaprofessio ja suunnittelun kommunikatiivinen käänne. Vuorovaikutukseen liittyvät ongelmat ja mahdollisuudet suurten kaupunkien kaavoittajien näkökulmasta. *Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja A* 34. 354 s. Teknillinen korkeakoulu, Espoo.
- Rajanti, T. (2003). Yhdyskuntasuunnittelun toimijat, toiminnaiset ja toimijuudet. *Yhdyskuntasuunnittelu* 2/2003, 26-38.
- Rakennetun ympäristön kasvatus kaupunkisuunnitteluvirastossa. (2009) Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. 16.10.2009. <http://www.hel.fi/static/ksv/ymparistokasvatus/index.htm>
- Ridell, S. (2003). Kansalaislajityypit verkkodemokratian rakennuspuina, 11-22. *Alue ja Ympäristö* 32:1. Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere.
- Rinkinen, K. (2004). *Rivien väliin jäävät asukkaat*. Hiljaisten ryhmien osallistaminen ympäristösuunnittelussa. Viheralueyksikkö. Urban II –yhteisöaloiteohjelma ja Elävä kaupunki –hanke. Vantaan kaupunki.
- Rinkinen, K. (2006). Osallistuva ympäristösuunnittelu. *Teoksessa Urbaani tulevaisuus – Kaupunki kaikille*, 64-69. Urban II –yhteisöaloiteohjelman juhla-kirja. Helsingin kaupunki & Vantaan kaupunki, Helsinki.
- Sager, T. (1994). *Communicative Planning Theory*. 288 s. Aldershot, Avebury.
- Salmela, M. (2008). Visionäärit haluavat rikkoa parvekelasit ja antaa asukkaille vastuun alueestaan. *Helsingin Sanomat* 25.2.2008, A11.
- Salmela, M. (2009). Maahanmuuttajat unohtuvat uusien asuinalueiden suunnittelussa. *Helsingin Sanomat* 27.9.2009, A11.
- Sassi, S. (2006). Hankkeet pelastamassa kaupunginosia. *Teoksessa Urbaani tulevaisuus – Kaupunki kaikille*, 30-31. Urban II –yhteisöaloiteohjelman juhla-kirja. Helsingin kaupunki & Vantaan kaupunki, Helsinki.
- Schulman, H. (2002). Onko Helsinki metropoli? *Teoksessa* Keskinen, V., M. Tuominen & M. Vaattovaara (toim.): *Helsinki – pohjoinen metropoli*, 11-25. Helsingin kaupungin tietokeskus. 2. painos. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Sipilä, M. (2009). Hyöty irti vuorovaikutuksesta? Arviointivälineitä luontoalueita koskevaan suunnitteluun. Ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa –seminaari. 30.3.2009. Helsinki.
- Seuri, V. (2009). Voiko kokea jo paperilla, miltä torilla tuntuu? *Helsingin Sanomat* 5.7.2009, D1.
- Sotarauta, M. (1999) Näkökulmia suunnitteluajattelun muutokseen. *Teoksessa* Knuuti, L. (toim.): *Kaupunki vuorovaikutuksessa*, 89-98. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. Teknillinen korkeakoulu, Espoo.
- Staffans, A. (2004). Vaikuttavat asukkaat. Vuorovaikutus ja paikallinen tieto kaupunkisuunnittelun haasteina. *Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja A* 29. 312 s. Teknillinen korkeakoulu, Espoo.
- Staffans, A. & E. Väyrynen (2009). *Oppiva kaupunkisuunnittelu*. 220 s. Arkkitehtuurin julkaisuja 2009/98. Teknillinen korkeakoulu, Espoo.
- Staffans, A., E. Väyrynen, S. Huisko & S. Melama. (2009). Kumppanuus. *Teoksessa* Staffans, A. & E. Väyrynen (toim.): *Oppiva kaupunkisuunnittelu*, 151-191. Arkkitehtuurin julkaisuja 2009/98. Teknillinen korkeakoulu, Espoo.

- Syrjänen, O. (2005). *Osallistuminen, vuorovaikutus ja muutoksenhaku kaavoituksessa*. 232 s. Rakennustieto, Tampere.
- Turunen, J-P. (2009). Vuorovaikutussuunnittelija, Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. Haastattelu Helsingissä 10.6.2009.
- Virtaa vuorovaikutukseen! Kansalaiskanava - Seutuyhteistyötä paikallistasolla. (2007). Pääkaupunkiseudun kaupunkiohjelma 2005 - 2007. Kansalaiskanava -hanke, Helka ry.
- Virtanen, P.V. (1999) Maankäyttöpolin osapuolet. *Teoksessa* Knuuti, L. (toim.): *Kaupunki vuorovaikutuksessa*, 59-88. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. Teknillinen korkeakoulu, Espoo.
- Väliniemi, J., M. Rask & P. Timonen (2008). Asumisen tarjontakatsaus - konseptitarkastelu kuluttajien valinta- ja vaikutusmahdollisuuksista pääkaupunkiseudun asuntotuotannossa. *Kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisuja* 3. 58 s.
- Yhdyskuntasuunnittelun ruusut ja risut 2008. (2008) Yhdyskuntasuunnitteluseura ry. 30.1.2009. <http://www.yss.fi/ajankohtaista.html>

Kysely on osoitettu tällä hetkellä vain helsinkiläisille. Vastaaminen vie noin 10 minuuttia. Vastaathan jokaiseen kysymykseen, jotta pääset kyselyssä eteenpäin, kiitos!

Aloitamme muutamalla taustakysymyksellä, joita tarvitsemme kyselyn tulosten analysoinnissa. Vastauksia käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti eikä yksittäisen vastaajan tietoja voida tunnistaa.

1.

Ikä

- ☐ alle 18
- ☐ 19 - 29
- ☐ 30 - 39
- ☐ 40 - 49
- ☐ 50 - 59
- ☐ yli 60

2.

Sukupuoli

- ☐ Nainen
- ☐ Mies

3.

Koulutus

- ☐ Peruskoulu
- ☐ Opistoaste
- ☐ Ylioppilas
- ☐ Korkeakoulu

4.

Postinumero

5.

Asuinpaikkakunta

☐ Helsinki

Laituri on Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston info- ja näyttelytila, jonka tarkoitus on toimia vastauksena kaupunkilaisten tiedon ja vaikuttamisen tarpeeseen.

Laituri on avoin paikka, jossa suunnitelmiin, muutoksiin ja kehityshankkeisiin voi tutustua henkilökohtaisesti sekä keskustella ajankohtaisista aiheista. Tulevana syksynä järjestetään keskustelutilaisuuksia, luentoja ja tapahtumia eri aihepiireistä.

6.

Miksi tulit Laiturille vierailemaan?

Voit halutessasi valita useamman vaihtoehdon.

- ☐ Halusin vastauksia kaupunkisuunnitteluun liittyviin asioihin
- ☐ Halusin nähdä Helsingin tulevaisuuden suunnitelmia
- ☐ Halusin tutustua Kerrostalo elää -näyttelyyn
- ☐ Olen yleisesti kiinnostunut kaupunkisuunnittelusta
- ☐ Tulin hakemaan materiaalia
- ☐ Työn puolesta
- ☐ Paras paikka -äänestyksen vuoksi
- ☐ Ajanvietteeksi
- ☐ Sattumalta
- ☐ Jonkin muun syyn takia, minkä? _____

7.

Mistä sait tietoa Laiturista?

Voit halutessasi valita useamman vaihtoehdon.

- ☐ Internetistä
- ☐ Lehdestä
- ☐ Mainoksista julkisissa kulkuvälineissä
- ☐ Työn kautta

- ☐ Ystävältä, perheenjäseneltä tai tutulta
- ☐ Muulla tavalla, miten? _____

8.

Miten tutustut mieluiten kaupunkisuunnittelun uusiin suunnitelmiin ja kehityshankkeisiin?

Listaathan tärkeysjärjestyksessä, arvon 1 ollessa tärkein.

Vuosittaisen kaavoituskatsauksen avulla, joka jaetaan jokaiseen helsinkiläistalouteen	_____
Asukasilloissa	_____
Kaupunkisuunnitteluviraston kotisivuilla	_____
Laiturin näyttelytilassa	_____
Kaavaesittelyssä Kaupunkisuunnitteluvirastossa	_____

9.

Missä määrin olet kiinnostunut seuraavista kaupunkisuunnittelun aiheista?

	Erittäin kiinnostunut	Melko kiinnostunut	Jonkin verran kiinnostunut	En ole lainkaan kiinnostunut	En osaa sanoa
Kaavoittaminen omalla asuinalueella	☐	☐	☐	☐	☐
Uudet kaupunginosat Helsingissä	☐	☐	☐	☐	☐
Arkkitehtuuri	☐	☐	☐	☐	☐
Kerrostalarakentaminen	☐	☐	☐	☐	☐
Liikenne	☐	☐	☐	☐	☐

10.

Missä määrin olet kiinnostunut seuraavista Laiturin tarjoamista palveluista?

	Erittäin kiinnostunut	Melko kiinnostunut	Jonkin verran kiinnostunut	En ole lainkaan kiinnostunut	En osaa sanoa
Myytävät julkaisut	☐	☐	☐	☐	☐
Maksuttomat julkaisut ja esitteet	☐	☐	☐	☐	☐
Muu oheismateriaali					

kuten paidat ja julisteet	☐	☐	☐	☐	☐
Ilmakuvakartat	☐	☐	☐	☐	☐
Videosittelyt	☐	☐	☐	☐	☐
Uusien kaupunginosien esittely asiakaspäätteillä	☐	☐	☐	☐	☐
Pienoismallit	☐	☐	☐	☐	☐
Kerrostalo eläin- näyttely	☐	☐	☐	☐	☐
HKL:n raideliikenteen poikkeusjärjestely- info	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedotusneuvojen henkilökohtainen opastus	☐	☐	☐	☐	☐

11.

Kuinka kiinnostunut olet tulevana syksynä järjestettävistä luennoista ja tapahtumista Laiturilla?

- ☐ Erittäin kiinnostunut
- ☐ Melko kiinnostunut
- ☐ Jonkin verran kiinnostunut
- ☐ En ole kiinnostunut lainkaan
- ☐ En osaa sanoa

12.

Voiko Laiturilla mielestäsi osallistua kaupunkisuunnittelussa käytävään yleiseen keskusteluun?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

13.

Onko Laituri mielestäsi vastaus kaupunkilaisten tiedon ja vaikuttamisen tarpeeseen?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

14.

Uskotko tulevasi uudelleen vierailemaan Laiturille?

- ☐ Kyllä
☐ Ehkä
☐ En

15.

Kerro meille ehdotuksesi Laiturin kehittämiseksi tulevaisuudessa! Esimerkiksi mitä toivoisit lisää Laiturin palvelutarjontaan?

Nykyisinä osallistumismenetelminä Helsingin kaupunkisuunnittelussa ovat asukasillat, keskustelupalstat internetissä, palautelomakkeet, lainmukainen valitus- ja muistutusmenettely, projektikohtaiset mielipidekyselyt sekä työryhmät (workshopit ja sparrausklubit).

Uusien osallistumismenetelmien avulla pyritään lisäämään asukkaan ja suunnittelijan välistä vuorovaikutusta.

16.

Miten olet osallistunut aiemmin kaupunkisuunnitteluun?

Voit halutessasi valita useamman vaihtoehdon.

- ☐ Antanut palautetta suunnittelijalle
☐ Osallistunut keskustelupalstaan internetissä
☐ Osallistunut mielipidekyselyyn
☐ Jättänyt muistutukset tai valituksen virastoon
☐ Osallistunut asukasiltaan
☐ En ole koskaan osallistunut
☐ Muuten, miten? _____

17.

Mitkä ovat mieluisimpia osallistumisen muotoja asukkaana?

Listaathan tärkeysjärjestyksessä, arvot 1 ollessa tärkein.

--	--

Asukasillat	<hr/>
Muistutukset ja valitukset kaupunkisuunnitteluvirastoon	<hr/>
Keskustelu alueen suunnittelijan kanssa	<hr/>
Keskustelu Laiturilla	<hr/>
Palautteen antaminen internetissä (myös anonyyminä)	<hr/>
Mielipidekyselyt koskien tiettyä aluetta	<hr/>
Keskustelukanava internetissä	<hr/>

18.

Kuinka hyvin uskot asukkaiden välittämän tiedon ja ideoiden vaikuttavan lopulliseen suunnitelmaan?

- ☐ Erittäin hyvin
- ☐ Melko hyvin
- ☐ Melko huonosti
- ☐ Erittäin huonosti
- ☐ En osaa sanoa

19.

Tukeeko tämänhetkinen Helsingin kaupunkisuunnittelun käytäntö mielestäsi riittävää vuorovaikutusta?

- ☐ Kyllä
- ☐ Osittain
- ☐ Ei

20.

Onko Laituri mielestäsi paikka, jossa voi halutessaan kehittää tietämystä rakennetusta ympäristöstä?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

21.

Koetko asukkaan osallistumismahdollisuuksien parantuvan Laiturin myötä?

- ☐ Kyllä

- ☐ En
☐ En osaa sanoa

22.

Mitkä ovat mielestäsi tulevaisuudessa parhaimpia tapoja antaa palautetta Laiturista ja sen toiminnasta?

Listaaathan paremmuusjärjestyksessä, arvon 1 ollessa paras.

Anonyymi palaute internetissä	<hr/>
Suora palaute Laiturin henkilökunnalle	<hr/>
Perinteinen palautelomake	<hr/>
Keskustelupalsta Laiturin kotisivuilla	<hr/>
Jokin muu, mikä?	<hr/>

Kiitos vastauksestasi! Olemme saaneet arvokasta tietoa Laiturin nykytilasta sekä helsinkäisten tarpeista, jolloin voimme kehittää toimintaamme tulevaisuudessa.

Aurinkoista kesän jatkoa!

Vertailuryhmä: Kaikki vastaajat

1. Ikä

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	alle 18	5	3,76%					
2.	19 - 29	36	27,07%					
3.	30 - 39	45	33,83%					
4.	40 - 49	13	9,77%					
5.	50 - 59	21	15,79%					
6.	yli 60	13	9,77%					
	Yhteensä	133	100%					

2. Sukupuoli

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Nainen	68	51,13%					
2.	Mies	65	48,87%					
	Yhteensä	133	100%					

3. Koulutus

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Peruskoulu	15	11,28%					
2.	Opistoaste	19	14,29%					
3.	Ylioppilas	18	13,53%					
4.	Korkeakoulu	81	60,90%					
	Yhteensä	133	100%					

4. Postinumero

5. Asuinpaikkakunta

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Helsinki	133	100,00%					
	Yhteensä	133	100%					

6. Miksi asiakas tuli Laiturille vierailemaan?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Halusin vastauksia kaupunkisuunnitteluun liittyviin asioihin	22	16,54%					
2.	Halusin nähdä Helsingin tulevaisuuden suunnitelmia	58	43,61%					
3.	Halusin tutustua Kerrostalo elää -näyttelyyn	25	18,80%					
4.	Olen yleisesti kiinnostunut kaupunkisuunnittelusta	60	45,11%					

5.	Tulin hakemaan materiaalia	12	9,02%	<div><div></div></div>
6.	Työn puolesta	43	32,33%	<div><div></div></div>
7.	Paras paikka - äänestyksen vuoksi	3	2,26%	<div><div></div></div>
8.	Ajanvietteeksi	36	27,07%	<div><div></div></div>
9.	Sattumalta	27	20,30%	<div><div></div></div>
10.	Jonkin muun syyn takia, minkä?	22	16,54%	<div><div></div></div>
Yhteensä				

7. Mistä sait tietoa Laiturista?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Internetistä	24	18,18%	<div><div></div></div>				
2.	Lehdestä	33	25,00%	<div><div></div></div>				
3.	Mainoksista julkisissa kulkuvälineissä	34	25,76%	<div><div></div></div>				
4.	Työn kautta	46	34,85%	<div><div></div></div>				
5.	Ystävältä, perheenjäseneltä tai tutulta	30	22,73%	<div><div></div></div>				
6.	Muulla tavalla, miten?	22	16,67%	<div><div></div></div>				
Yhteensä								

8. Miten tutustut mieluiten kaupunkisuunnittelun uusiin suunnitelmiin ja kehityshankkeisiin?

Sijoitus	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Vuosittaisen kaavoituskatsauksen avulla, joka jaetaan jokaiseen helsinkiläistalouteen	53	41,09%	31	26,50%	19	16,38%	10	8,77%	7	6,09%
Laiturin näyttelytilassa	36	27,91%	37	31,62%	29	25,00%	20	17,54%	2	1,74%
Kaupunkisuunnitteluviraston kotisivuilla	31	24,03%	33	28,21%	44	37,93%	10	8,77%	6	5,22%
Asukasilloissa	7	5,43%	9	7,69%	8	6,90%	36	31,58%	49	42,61%
Kaavaesittelyssä Kaupunkisuunnitteluvirastossa	2	1,55%	7	5,98%	16	13,79%	38	33,33%	51	44,35%
Yhteensä	129	100,00%	117	100,00%	116	100,00%	114	100,00%	115	100,00%

9. Missä määrin olet kiinnostunut seuraavista kaupunkisuunnittelun aiheista?

	Erittäin kiinnostunut (Arvo: 5)	Melko kiinnostunut (Arvo: 4)	Jonkin verran kiinnostunut (Arvo: 3)	En ole lainkaan kiinnostunut (Arvo: 2)	En osaa sanoa (Arvo: 1)	Yhteensä
Kaavoittaminen omalla asuinalueella (avg: 4,52)	<div><div></div></div>					100 %

Uudet kaupunginosat Helsingissä (avg: 4,35)						100 %
Arkkitehtuuri (avg: 4,42)						100 %
Kerrostalarakentaminen (avg: 3,92)						100 %
Liikenne (avg: 4,22)						100 %
Yhteensä	49 %	34 %	13 %	3 %	0 %	

10. Missä määrin olet kiinnostunut seuraavista Laiturin tarjoamista palveluista?

	Erittäin kiinnostunut (Arvo: 5)	Melko kiinnostunut (Arvo: 4)	Jonkin verran kiinnostunut (Arvo: 3)	En ole lainkaan kiinnostunut (Arvo: 2)	En osaa sanoa (Arvo: 1)	Yhteensä
Myytävät julkaisut (avg: 3,09)						100 %
Maksuttomat julkaisut ja esitteet (avg: 3,83)						100 %
Muu oheismateriaali kuten paidat ja julisteet (avg: 2,75)						100 %
Ilmakuvakartat (avg: 3,95)						100 %
Videosittelyt (avg: 3,47)						100 %
Uusien kaupunginosien esittely asiakaspäätteillä (avg: 3,89)						100 %
Pienoismallit (avg: 4,11)						100 %
Kerrostalo eläin näyttely (avg: 3,58)						100 %
HKL:n raideliikenteen poikkeusjärjestely-info (avg: 3,50)						100 %
Tiedotusneuvojen henkilökohtainen opastus (avg: 3,63)						100 %
Yhteensä	20 %	36 %	29 %	12 %	3 %	

11. Kuinka kiinnostunut olet tulevana syksynä järjestettävistä luennoista ja tapahtumista Laiturilla?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Erittäin kiinnostunut	19	14,29%					
2.	Melko kiinnostunut	49	36,84%					
3.	Jonkin verran kiinnostunut	48	36,09%					

4.	En ole kiinnostunut lainkaan	6	4,51%	<div><div></div></div>
5.	En osaa sanoa	11	8,27%	<div><div></div></div>
Yhteensä		133	100%	

12. Voiko Laiturilla osallistua kaupunkisuunnittelussa käytävään yleiseen keskusteluun?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kyllä	53	39,85%	<div><div></div></div>				
2.	Ei	13	9,77%	<div><div></div></div>				
3.	En osaa sanoa	67	50,38%	<div><div></div></div>				
Yhteensä		133	100%					

13. Onko Laituri mielestäsi vastaus kaupunkilaisten tiedon ja vaikuttamisen tarpeeseen?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kyllä	77	58,78%	<div><div></div></div>				
2.	Ei	12	9,16%	<div><div></div></div>				
3.	En osaa sanoa	42	32,06%	<div><div></div></div>				
Yhteensä		131	100%					

14. Tuleeko asiakas uudelleen Laiturille?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kyllä	97	73,48%	<div><div></div></div>				
2.	Ehkä	33	25,00%	<div><div></div></div>				
3.	En	2	1,52%	<div><div></div></div>				
Yhteensä		132	100%					

15. Kerro meille ehdotuksesi Laiturin kehittämiseksi tulevaisuudessa! Esimerkiksi mitä toivoisit lisää Laiturin palvelutarjontaan?

16. Miten asiakas on osallistunut?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Antanut palautetta suunnittelijalle	26	20,00%	<div><div></div></div>				
2.	Osallistunut keskustelupalstaan internetissä	19	14,62%	<div><div></div></div>				
3.	Osallistunut mielipidekyselyyn	45	34,62%	<div><div></div></div>				
4.	Jättänyt muistutukset tai valituksen virastoon	10	7,69%	<div><div></div></div>				
5.	Osallistunut asukasiltaan	24	18,46%	<div><div></div></div>				
6.	En ole koskaan osallistunut	50	38,46%	<div><div></div></div>				
7.	Muuten, miten?	24	18,46%	<div><div></div></div>				
Yhteensä								

17. Mitkä ovat mieluisimpia osallistumisen muotoja asukkaana?

Sijoitus	1		2		3		4		5		6		7	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mielipidekyselyt koskien tiettyä aluetta	34	26,56%	25	21,01%	23	20,72%	18	17,65%	6	5,88%	12	12,00%	1	1,
Keskustelu alueen suunnittelijan kanssa	32	25,00%	20	16,81%	9	8,11%	13	12,75%	21	20,59%	9	9,00%	1	1,
Palautteen antaminen internetissä (myös anonyyminä)	29	22,66%	28	23,53%	16	14,41%	11	10,78%	17	16,67%	9	9,00%	2	2,
Asukasillat	13	10,16%	8	6,72%	12	10,81%	16	15,69%	7	6,86%	15	15,00%	34	35,
Keskustelu Laiturilla	10	7,81%	16	13,45%	21	18,92%	20	19,61%	24	23,53%	12	12,00%	3	3,
Keskustelukanava internetissä	9	7,03%	17	14,29%	22	19,82%	19	18,63%	17	16,67%	11	11,00%	18	18,
Muistutukset ja valitukset kaupunkisuunnitteluvirastoon	1	0,78%	5	4,20%	8	7,21%	5	4,90%	10	9,80%	32	32,00%	37	38,
Yhteensä	128	100,00%	119	100,00%	111	100,00%	102	100,00%	102	100,00%	100	100,00%	96	100,

18. Kuinka hyvin uskot asukkaan välittämän tiedon ja ideoiden vaikuttavan lopulliseen suunnitelmaan?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Erittäin hyvin	3	2,38%					
2.	Melko hyvin	28	22,22%					
3.	Melko huonosti	63	50,00%					
4.	Erittäin huonosti	17	13,49%					
5.	En osaa sanoa	15	11,90%					
	Yhteensä	126	100%					

19. Tukeeko tämänhetkinen Helsingin kaupunkisuunnittelun käytäntö mielestäsi riittävää vuorovaikutusta?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kyllä	20	15,63%					
2.	Osittain	77	60,16%					
3.	Ei	31	24,22%					
	Yhteensä	128	100%					

20. Onko Laituri paikka, jossa voi halutessaan kehittää ymmärrystä rakennetusta ympäristöstä?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kyllä	115	89,84%					
2.	Ei	2	1,56%					
3.	En osaa sanoa	11	8,59%					
	Yhteensä	128	100%					

21. Koetko asukkaan osallistumismahdollisuuksien parantuvan Laiturin myötä?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kyllä	79	61,24%					
2.	En	6	4,65%					
3.	En osaa sanoa	44	34,11%					
	Yhteensä	129	100%					

22. Mitkä ovat mielestäsi tulevaisuudessa parhaita tapoja antaa palautetta Laiturista ja sen toiminnasta?

Sijoitus	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Suora palaute Laiturin henkilökunnalle	49	38,58%	29	25,00%	21	18,92%	17	16,04%	3	6,38%
Anonyymi palaute internetissä	33	25,98%	24	20,69%	25	22,52%	28	26,42%	5	10,64%
Perinteinen palautelomake	28	22,05%	42	36,21%	36	32,43%	11	10,38%	3	6,38%
Keskustelupalsta Laiturin kotisivuilla	17	13,39%	20	17,24%	28	25,23%	48	45,28%	4	8,51%
	0	0,00%	1	0,86%	1	0,90%	2	1,89%	32	68,09%
Yhteensä	127	100,00%	116	100,00%	111	100,00%	106	100,00%	47	100,00%

LAITURIN TOIMINTAKYSELY / LIITE 3

Avoimet vastaukset

N=133

Vertailuryhmä: Kaikki vastaajat

15. Kerro meille ehdotuksesi Laiturin kehittämiseksi tulevaisuudessa! Esimerkiksi mitä toivoisit lisää Laiturin palvelutarjontaan?

Terassin, elokuvia Helsingistä (esim. semmoisia mitä kaupunginmuseossa näytetään), dj-musiikkia ja muutenkin vapaata kaupunkitilaa sisätiloissa. Ei pönötystä. Kaljaa ja viiniä ehdottomasti myyntiin baariin!

.....

Esitteitä lisää ja julisteita!!!!

TARVITSEN AIKAA NUKKUA YKI YÖN ENNEN KUIN OSAAN VASTATA !

KAHVILA JA TERASSI

MUISTAKAA PITÄÄ METELIÄ ITTESTÄNNE

suurempia pienmoismalleja suunnitelluin värein

Kaupunkilaisilta voitaisiin mielipidemittauttaa eri asioista yksinkertaisilla kysymyksillä.

Tällä hetkellä tila muistuttaa museota, jossa kaikki tieto esitetään valmiiksi pureskeltuna kaavoitusauktoriteetin sanelemana faktana. Konsepti ei rohkaise vuorovaikutukseen - päin vastoin. Laiturin pitäisi mielestäni hyödyntää huomattavasti enemmän digitaalisen median tarjoamia vuorovaikutusmahdollisuuksia. Esimerkiksi kaavoitusprosessi esitellään tällä hetkellä printattuina monisteina epämääräisessä kansiossa - kuinka moni kansalainen tietää kuinka prosessi etenee, puhumattakaan siitä, että nämä tietäisivät kuinka vaikuttaa oikeassa vaiheessa oikeaan asiaan? Tai ymmärtäisivät kysyä kyseistä kansiota edes nähtäväksi. Samaan aikaan käynnissä olevia hankkeita esitellään Laiturin asiakaspäätteillä, mutta niihin ei voi vaikuttaa millään lailla samaisella päätteellä. Jälleen kerran staattista faktaa, joka ei kannusta välittömän palautteen antamiseen. Helpompaa olisi liittää palautteen ja mielipiteiden ilmaiseminen vaikkapa juuri näiden hankkeita esittelevien päätteiden yhteyteen. Lisäksi asukkaille pitäisi tarjota enemmän visuaalisia ärsykeitä ja vuorovaikutusmuotoja. Tällä hetkellä suurin osa "vuorovaikutuksesta" tapahtuu kirjallisessa muodossa ja ei-reaaliajassa. Laiturilla voisi olla liikuteltavia pienoismalleja tai yksinkertaisia digitaalisia sovelluksia, joiden avulla asukkaat voisivat pukea ajatuksensa konkreettiseen muotoon. Vastaavasti nämä voisivat toimia kanavina, joilla asukas saisi suoran yhteyden hankkeen kaavoittajaan. Vaihtoehdot ovat rajattomat...

Lisää kuvia ja videomateriaalia.

1. Kuulin että on suunnitteilla teemapäiviä/viikkoja. Hyvä ajatus. 2. Kysymys 13. Miten tiedän/varmistun että mielipiteeni (jos sellaisen esitän) tulee jotenkin noteerattua ? 3. Internet on kuitenkin tärkein "näyttelypaikkamme". Kehittääkää sitä edelleen. Halvinta ja tavoittaa lähes kaikki asioista kiinnostuneet.

Oman kaupunginosan suunnitelmat.

Lisää eri vuosikymmeniltä ilmakuvia-tarkempia versioita

Lisää nettikuesittelyjä

Tämä on kyllä hyvä tapa tulla lähemmäs kaupunkilaisia. En ole esim koskaan käynyt kaupunginsuunnittelukonttorissa katsomassa kaavoja tai jotain kysymässä. Täällä se oli helppoa!

hyvät esittelyt arkk.kilpailujen ehdotuksista ja ainakin voittaneista. esittelyt H:ssä jaetuista rakentamiseen liittyvistä palkinnoista (esim. Rakentamisen ruusu) H:n arkk.poliittisen ohjelman esittely

Vaikea sanoa 1.kerralla hieman kiireessä. Pitää tulla tutustumaan uudelleen!

Edullisia kahvilapalveluja ja alaan liittyviä lainaus- sekä lukusalipalveluja, voisko toimia osana kirjastotoimintaa?

Palautelaatikot kaupunkisuunnitteluvirastolle. Helsingin koko kaavapaketti nähtäville Laituriin, kun nyt tietoa saa hajanaisesti eri lähteistä ja vähän heikossa muodossa. Koko kaavoitusprosessi on useimmille kaupunkilaisille vähän hämärän peitossa ja salamyhkäisyyden verho tuntuu peittävän toimintaa. Kaavoituslainsäädännöstä ja päätöksenteosta pitäisi saada lisää tietoa aiheen tiimoilla vasta aloitteleville. Lisäksi pitäisi saada kustannusarvioita eri kaupunkisuunnittelu- ja rakennusprojekteille ja ne pitäisi olla selkeästi esillä Laiturissa.

- sosiologista näkökulmaa kaupunkisuunnitteluun - pienoismalleja - historiallisia kehitysvaiheita - Tulevaisuuden kaupunkitilan rakentamisen vaihtoehtoja - Kuka päättää, miksi ja miten kaupunkilaiset voivat vaikuttaa - Laituri voisi haastaa asukkaat antamaan palautetta oman kaupunkin kokemisesta ja rakentamisesta - Laituri on oiva konsepti markkinoitavaksi keskustelua varten

Olisi kiva saada jostain kohteista historiallista näkökulmaa, ymmärtäisi prosessina miten alue on kehittynyt, ja miten myös uudet alueet kehittyvät asteittain, niitä ei vain luoda tyhjästä, ja ne ovat sitten valmiita.

keskusteluita

-julkaisujen, ja muiden kaupunkiin liittyvien materiaalien myynti - ei vain KSV:n kirjoja, vaan kaikenlaisia Helsikniin, kaupunkisuunnitteluun, arkkitheturin liittyvät kirjat, lehdet

Muiden kävijöiden mielipiteitä muutoskohteista olisi kiva lukea jostain.

Olisi kätevää, jos olisi mahdollista saada sähköpostitse tai tekstiviestitse tietoa laiturin tapahtumista, luennoista jne.

Tietoa suunnitelmista riittävän ajoissa. Olisiko yleensä tarpeen selvittää kuntalaisille, miten kaavasunnittelu etenee ja mikä on yleisen koko kaupungin edun ja oman kotinurkan välinen suhde?

Näyttelyosio on tosi hyvä. Varsinkin esimerkit muualta Euroopasta. Oman asuinalueen kehittyminen kiinnostaa. Voisiko jotenkin saada tietoa mitä omalle asuinalueelle ollaan suunnittelemassa? Opastusta?

Laituri oli jo melko hyvä paikka. Tekstit näyttelyssä olivat ehkä jonkin verran sekavat johtuen eri kieliversioista (on toki hyvä että tietoa on eri kielillä). Itse toivoisin laiturin tiloihin kaikenlaista kirjallisuutta liittyen kaupunkisuunnitteluun, olisi kiva istua ja selailla rauhassa näyttelyiden tiedot tuoreessa muistissa. Myös kaupunkikulttuuri voisi olla esillä vielä paremmin.

Keskustelumahdollisuutta olisi kehitettävä. Nyt en huomannut mitään keskusteluun viittaavaa Laiturilla. Esim. kirjoitustaulu voisi olla hyvä. Näyttelyssä olevien väittämien aukipurkaminen olisi tärkeää. Nyt osa väitteistä jäivät, no, väittämien tasolle. Näin oli erityisesti laatua ja tärkeyttä koskevissa väitteissä. (Esim. kaksitasoinen asunto on laadukas ja asuntokohtainen piha-alue on tärkeää asuntorakentamisessa). Lisäksi olisi hyvä esitellä mitä uudet ideat korvaavat käytännössä ja muutenkin esitellä useampia vaihtoehtoja (kiitokset eri kerrostalotyyppien esittelystä, niissä oli vaihtoehtoja).

Asukasosallisuudesta voisi olla oma nurkkauksensa - ehkä provosoivakin, jotta kävijä herää oman asuinpaikkansa tilanteeseen ja alkaa miettimään miten asianlaita on myös todellisuudessa ja mahd. kiinnostuu enemmän vaikuttamaan asiaan (muutenkin kuin kliseiden ja romanttisten "hyvä kaupunki" mielikuvien avulla)

cafe

Lisää näkyvyyttä Laiturin olemassaololle. Epäilemättä hyödyllinen, mutta en ollut aikaisemmin kuullutkaan...

Luulen, että täältä löytyy vastaus useimpiin kaupunkisuunnittelua koskeviin kysymyksiin.

Ottakaa rakennuttajat mukaan uudisrakentamisen esittelyyn (myös asuntojen pohjasuunnittelu kiinnostaa). Ottakaa HKL ja liikennesuunnittelu mukaan toimintaan, nyt liian irrallaan kaupunkisuunnittelusta ja reittisuunnittelun asiakaspalautteelle tarvitaan tehokkaampi väylä.

lisää kaupunkia ilmasta... Helikopterinäkymää

KSV:n maksulliset tontti- ja muut tietopalvelut

Ensimmäisellä käynnillä on vaikea arvioida laiturin toimivuutta, mutta jos laituri on olemassa pidempään ja sitä markkinoidaan hyvin, sillä on varmasti merkittävä rooli osallistavassa kaupunkisuunnittelussa. Henkilökohtaisen palvelun rinnalla on kuitenkin tärkeä kehittää myös internetissä toimivaa vuorovaikutteisuutta tavalla, joka kansalaisesta tuntuu oikeasti vuorovaikutteiselta. Tämä varmaankin edellyttää, että palveluita on helppo käyttää ja niihin annettuihin kommentteihin reagoidaan jollakin tavalla.

Se kahvila kuulostaa hyvältä...

Tiedotus onnistuu hyvin, mutta suunnitteluun vaikuttaminen ei onnistu ponnistuksitta.

Kaupunkilaisille mahdollisuus tehdä asiakaspäätteillä nopeita pieniä luonnoksia julkiseen liikenteeseen muuhun kaupunkisuunnitteluun liittyen.

En osaa sanoa.

Yleinen kommentti tästä kyselystä: sinänsö hyvä kysely, mutta Laiturin toimintaa mahdotonta vielä arvioida ja suhteuttaa muihin toimintamuotoihin, koska Laiturista ei vielä ole ehtinyt kertyä kokemusta. Kuitenkin

monessa kysymyksessä pyydettiin vertaamaan ja asettamaan järjestykseen. Tällainen perustuu tässä vaiheessa enemmän odotuksiin ja mielikuviin.

Lisää tapahtumia, debatteja, keskustelua, päättäjien, virkamiesten ja muiden vaikuttajien vierailuja.

- KAHVILAN

Voisi olla esim palauteboxi, johon voisi jättää ideoita, ihan siis fyysisessä muodossa.

En osaa sanoa

Ehkäpä jotain teemapäiviä ja lisää yhteistyötä eri yhteisöjen kanssa.

Lisää mielenkiintoitsa materiaalia

3D mallit koneilla myös. Mahdollisuus löytää syventävää infoa infratraktuurista yms. Mm. maanalainen Helsinki yms. insinöörin sielua lämmittävää.

hiukan kriittisyyttä lisää, miten tiivis-matalas sopii lapsille, vanhuksille ja vammaisille.

Enemmän mainontaa ja paremmat opasteet paikan päälle!

lisää ilmakuvakarttoja

En osaa sanoa, koska en tunne Laiturin toimintaa kovinkaan paljoa. Jatkakaa samaan malliin!

Näyttely Helsingin puistoista

täällä voisi olla semmonen videotykki millä heijastetaan seinälle esimerkiksi vaihtuvia kuvia erilaisesta asuinalueista ja taloista.

toivoison sellaista tietoa, mitä netistä ei vielä löydy.

En osaa vastata tähän kysymykseen vielä.

Todellisten vaikuttamismahdollisuuksien esilletuonti.

Taide toimii!

Alku näyttää ainakin hyvältä; vielä en osaa sanoa sen kummampaa!

Rakennusvalvonnan lupaneuvonnan siirtäminen kokeilumielessä Laiturille

pientaloinfoja ja -neuvontaa

Virastojen esitteleyitä, energia talous

Ajankohtaisuuspiste eli esim. uudet kaavoituspäätökset-ilmoitustaulu

TYLSÄ JUTTU

Tulevaisuudessa varmasti tarvitaan "näyttöä" siitä, kuinka asiakkaat ovat voineet kommenteillaan vaikuttaa kaupunkisuunnitteluun. Miten osallistaminen toimii? Konkreettisia esimerkkejä tarvitaan.

KYSELY LAITURIN ASIAANTUNTIJOILLE /LIITE 4

Yhteenvetoraportti, N=14, Julkaistu: 18.11.2008

Vertailuryhmä: Kaikki vastaajat

1. Ikä

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	20 - 29	3	21,43%	<div></div>				
2.	30 - 39	3	21,43%	<div></div>				
3.	40 - 49	3	21,43%	<div></div>				
4.	50 - 59	1	7,14%	<div></div>				
5.	yli 60	4	28,57%	<div></div>				
	Yhteensä	14	100%					

2. Sukupuoli

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Nainen	8	57,14%	<div></div>				
2.	Mies	6	42,86%	<div></div>				
	Yhteensä	14	100%					

3. Millä osastolla työskentelet?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Asemakaavaosasto	3	21,43%	<div></div>				
2.	Hallinto-osasto / Viestintä	2	14,29%	<div></div>				
3.	Hallinto-osasto/ Päätöksenteontuki	1	7,14%	<div></div>				
4.	Liikennesuunnitteluosasto	6	42,86%	<div></div>				
5.	Yleissuunnitteluosasto / Yleiskaavaosasto	0	0,00%					
6.	Yleissuunnitteluosasto/ Tutkimustoimisto	2	14,29%	<div></div>				
	Yhteensä	14	100%					

4. Missä asemassa työskentelet?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Esimies	2	14,29%	<div></div>				
2.	Suunnittelija, tutkija, muu asiantuntija	10	71,43%	<div></div>				
3.	Suunnitteluavustaja, toimistosihtööri, assistentti	2	14,29%	<div></div>				
	Yhteensä	14	100%					

5. Työuran pituus kaupunkisuunnitteluvirastossa

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	alle 5 vuotta	6	42,86%	<div></div>				
2.	6-10 vuotta	2	14,29%	<div></div>				
3.	11-15 vuotta	1	7,14%	<div></div>				
4.	16-20 vuotta	0	0,00%					
5.	yli 20 vuotta	5	35,71%	<div></div>				

Yhteensä	14	100%
----------	----	------

6. Millaisia kokemuksia sinulla on osallisista ja eri osallistujaryhmistä? /Kts. liite 5

7. Millainen on mielestäsi hyvä osallinen? /Kts. liite 5

8. Mikä on vuorovaikutteisen suunnittelun merkitys sinulle työssäsi? Onko vuorovaikutuksesta asukkaiden kanssa konkreettista hyötyä tai haittaa?/Kts. liite 5

9. Mitkä ovat mielestäsi tehokkaimmat osallistumis- ja vuorovaikutusmenetelmät? /Kts. liite 5

10. Mistä mielestäsi koostuu asiantuntijuus kaavoituksessa?/ Kts. liite 5

11. Onko osallisilla asiantuntijuutta kaupunkisuunnittelussa? Miten suhtaudut siihen?/ Kts. liite 5

12. Millainen tieto on mielestäsi suunnittelussa olennaista, tarpeellista ja pätevää (esim. tilastot, strategiat, suunnitelmat, asukkaiden tieto)?/ Kts. liite 5

13. Miten mielestäsi asukkaiden hiljainen, paikallinen tieto saataisiin parhaiten osaksi suunnittelua?/ Kts. liite 5

14. Onko Laituri mielestäsi kaupunkisuunnittelun info- ja näyttelytilana tarpeellinen?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kyllä	13	92,86%					
2.	Ei	0	0,00%					
3.	En osaa sanoa	1	7,14%					
	Yhteensä	14	100%					

15. Saavutetaanko mielestäsi Laiturin toiminnalle asetetut tavoitteet tällä hetkellä?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kyllä	2	14,29%					
2.	Osittain	10	71,43%					
3.	Ei	2	14,29%					
	Yhteensä	14	100%					

16. Koetko, että Laiturin asiantuntijoiden jakamasta tiedosta on hyötyä kaavoittajien työssä?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kyllä	8	57,14%					
2.	Ei	0	0,00%					
3.	En osaa sanoa	6	42,86%					
	Yhteensä	14	100%					

17. Onko Laiturin toiminta mielestäsi vuorovaikutteista?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kyllä	11	78,57%	<div><div></div></div>				
2.	Ei	1	7,14%	<div><div></div></div>				
3.	En osaa sanoa	2	14,29%	<div><div></div></div>				
	Yhteensä	14	100%					

18. Miten koet Laiturin? Kerro, mikä on mielestäsi onnistunutta. Entä mitä tulisi kehittää?

Vertailuryhmä: Kaikki vastaajat

6. Millaisia kokemuksia sinulla on osallisista ja eri osallistujaryhmistä?

Kokemukseni liittyvät asukastilaisuuksiin (2 kpl) joissa vastassa on ollut negatiivisesti suunnitelmiin suhtautuvat asukkaat. Kritiikin vastaanottaminen tilaisuudessa on ollut vaikeaa. Keskustelupalstoilla kritiikki on voimakkaampaa, mutta vastaaminen helpompaa, kun on aikaa käytettävissä. Sekä keskustelupalstoalla, että Laiturilla on saanut kohdata myös suunnitelmiin positiivisesti suhtautuvia kaupunkilaisia. Näkemykseni on, että suhtautumiseen vaikuttaa suuresti suunnittelun etäisyys asukkaan takapihasta, ns. NIMBY-ilmiö.

Hyviä

Kaikenlaisia

Omassa työssäni merkittävin sidosryhmä (tässä tapauksessa en ehkä käyttäisi sanaa osallinen) on media. Viestinnän roolina on joukkotiedotusvälineiden, internet-sivujen sekä oman aineistotuotannon ja jakelun avulla tavoittaa mahdollisimman iso osa helsinkiläisistä ja sitä kautta tarjota heille tiedolliset edellytykset osallistumiseen ja sitä kautta osallisuuteen.

Yleensä osalliset ovat olleet hyvin asiallisia, mutta poikkeuksia löytyy kaikista ryhmistä (jotka ajavat asiaansa aggressiivisesti keinoja kaihtamatta)

Kokemuksia on melko vähän. Lähinnä yritysmaailmasta on kokemusta. Yleisesti voisi todeta, että jokainen osallistujaryhmä ajaa usein omaa etuaan, ja yritysmaailmassa tämä on ennemminkin sääntö kuin poikkeus.

No sanottaisiinko, että aika moninaiset. Monet ajattelevat asioista aika yksioikoisesti omaa etua painottaen, mutta silti avarakatseisten ja yleisestä edusta kiinnostuneet osalliset ovat yleisempiä kuin ns. käytävä puheissa annetaan ymmärtää.

Puhelimitse ja sähköpostitse tulleet kyselyt. Myös suora neuvonta asiakaspalvelupisteessä.

Aluearkkitehdin pitkäaikainen kanssakäyminen ja ihan kaikenlaisten ryhmien kanssa. Asukas- ja yrittäjä- tai yritysyhdistykset, seurakuntaneuvostot, koululaisryhmät, eläkeläisryhmät ja opintopiirit. Kiinteistövälittäjät, yms. Tärkeää on jatkuva yhteydenpito oman vastualueen ihmisiin eri muodoissaan. Kaavoittaja on kaikenlaisten seurojen ja yhdistysten syys- ja vuosikokousten vakio-ohjelma sekä vaalien alla myös kysyttyjä alustajia. Tiedottamista olen suunnannut myös alueen tapahtumien yhteyteen, missä ihmiset koolle, siellä kannattaa olla tietoa jakamassa. Pitäjänmäki päivä on joka syysy ja siinä yhteydessä vien kirjastoon aina esille kaikenlaista ajankohtaista aineistoa. Pitkän uran kuluessa on kertynyt hyvä positiivinen kokemus osallisista. Pitäjänmäellä ja Konalassa on myös ihmisiä, joilla on aitoa sydämen sivistystä, eli vaikka ovat voimakastikin eri mieltä he pysyvät asiassa eivätkä sorru henkilökohtaisuuksiin, kuten tuntuu tapahtuvan kaupunginosissa, jossa ollaan "varakkaita sivistyneitä".

Asukasiltoihin tulleet ihmiset ovat ainosti kiinnostuneet alueensa tapahtumista - motivoi omaa työtä! Aina löytyy äänekkäs asukas tai yleensä asukasyhdistyksen edustaja, joka kiivaasti vastustaa suunnitelmia. Nämä vastustajat usein kuvittelevat tai antavat ymmärtää, että heidän mielipiteensä on koko alueen asukkaiden mielipide. Usein näin ei kuitenkaan ole.

Asukasillat, mielipidekyselyt, henkilökohtaiset tapaamiset virastossa tai asukkaan/yrittäjän luona

Monenlaisia erilaisia kokemuksia asukkaiden ja järjestöjen kanssa työskentelystä. Yritykset ovat yleensä hankkeen hakijoita.

Pääsääntöisesti hyviä. Tosin jokainen ryhmä pyrkii tuomaan esille vain omaa näkökantaansa eivätkä he välttämättä hahmota kokonaisuutta.

Tarkoitetaankohan tässä yksinomaan johonkin kaavahankkeeseen liittyen? Asukkaat, järjestöt yms ottavat myös muuten yhteyttä. Pääasiassa positiivisia kokemuksia.

7. Millainen on mielestäsi hyvä osallinen?

Hyvä osallinen osallistuu oikeaan aikaan oikeassa paikassa.

Kaikki Laiturille tulleet ovat hyviä asiakkaita. Ja erinomaisia asiakkaita ovat ne, jotka ainakin välillä kuuntelevat

Kiinnostunut jostain asiasta tai asiakokonaisuudesta, jonka osaa ymmärrettävästi nimetä

En tiedä onko hyviä tai huonoja osallisia - on vain erilaisia osallisia. Moni kaavahanke on niin moniulotteinen ja edellyttää osallisilta perusteellista tutustumista aineistoon, että on aivan luonnollista, että asia kärjistyvät. Sanoisin, että yksi viraston viestinnän keskeisistä tehtävistä/haasteista on tarjota ihmisille välineitä osallisuuteen ja tehdä heistä sitä kautta sekä valveutuneempia että myös innostuneempia. Ulkomaiset esimerkit (mm. Tukholma) osoittavat, että aktiivinen osallistuminen voi olla myös vahvasti kehittämisorientoitunutta.

Asiallinen ja myös muiden näkökannat huomioon ottava

Mielestäni aika näkökulmariippuvainen kysymys, ts. hyvä osallinen kenen näkökulmasta ja mitä osallisella ylipäätään tarkoitetaan? Suunnittelijan näkökulmasta hyvä osallinen on ehkä (kärjistetyksi) sellainen, joka mukautuu suunnittelijan suunnitelmiin. Toisaalta ehkä jotain universaaleja hyvän osallisen määritelmiä on mahdollista löytää. Vuorovaikutustaidot ovat mielestäni lähes kaikilla elämäneläimillä tärkeitä. Henkilö, joka osaa perustella omat näkökantansa selkeästi ja ymmärrettävästi, ja kykenee avoimeen ja vapaaseen keskusteluun on epäilemättä myös "hyvä" osallinen.

Henkilöä, joka paitsi tuo näkökulmansa julki, osaa myös perustella kantansa. Tällöin suunnittelijankin on huomattavasti helpompi suhtautua osallisen mietteisiin.

Osaa selittää selkeästi minkälaista tietoa haluaa. Jättää yhteystietonsa. Tarvittavat tiedot ovat mukana/esillä, jos asiakkaalla on jo vireillä jotain virastossa.

Hyvä osallinen on juuri sellainen, joka pysyy asiassa eikä sorru henkilökohtaisuuksiin.

Hyvä osallinen osaa perustellusti kertoa oman kantansa asiaan ja kuuntelee mitä muilla on sanottavaa.

Hyvä osallinen on utelias eikä rähjää ja vastusta vain periaatteen vuoksi

Hyvä osallinen on perehtynyt asioihin, perustelee näkemyksensä, ymmärtää, että kaavoituksessa joudutaan usein yhteensovittamaan monenlaisia erilaisia näkökulmia. On valmis etsimään yhteistä hyvää ratkaisua.

Avarakatseinen, positiivisesti uusiin asioihin suhtautuva. Kuitenkin tulee olla terveellä tavalla kriittinen ja kyseenalaistaa asioita.

Perustelee omat näkemyksensä. Ymmärtää muita näkökulmia.

8. Mikä on vuorovaikutteisen suunnittelun merkitys sinulle työssäsi? Onko vuorovaikutuksesta asukkaiden kanssa konkreettista hyötyä tai haittaa?

Vuorovaikutteisuus suunnittelussa on positiivista, mutta se on vaikea toteuttaa siten, että siitä olisi konkreettista hyötyä. Haittaa siitä on sinänsä että se vie paljon aikaa, eikä ole takeita siitä, onko siitä hyötyä. Mitä varhaisemmassa vaiheessa vuorovaikutus tapahtuu, sitä enemmän siitä on hyötyä.

Vuorovaikutus pitää mukana ajan hermolla. Hyviä välillisiä vaikutuksia

Se on asia, joka on hoidettava tarpeeksi hyvin. Normaalisti, siitä on hyötyä. Haittaa siitä on eniten silloin kun yksittäistä asukasta ylipalvellaan.

Mielestäni vuorovaikutuksen laittaminen hyöty-haitta- akselille ei ole kovin hedelmällistä. Joskus siitä on kiistatonta hyötyä, haittaa tuskin koskaan. Jos koetaan, että vuorovaikutuksesta on haittaa, tulisi suunnittelijan kenties mennä peilin eteen. Minusta oikeampi kysymys olisi: miten voisimme kehittää vuorovaikutustamme siten, että kuntalaiset kokisivat osallistumisen mielekkääksi. Kaupunkisuunnitteluviraston toiminnan itseisarvo ei ole suunnittelu tai kaavoitus, vaan se, mihin suunnittelulla pyritään ja sen kai pitäisi olla hyvinvoinnin lisääminen. Siis, miten vuorovaikutuksella voidaan lisätä hyvinvointia?

Vuorovaikutteinen suunnittelu on hyödyllistä ainakin silloin, kun on odotettavissa useita ristiriitaisia tavoitteita ja näkökantoja

Ei kokemusta aiheesta. Tosin vuorovaikutus on suunnittelussa yleisesti yhä enemmän mukana, joten luultavasti sen hyödyt ovat haittoja suuremmat.

Vuorovaikutus on merkittävä osa mrl:ssä ja tällöin merkittävä osa suunnitteluprosessia joka tapauksessa. Olen pyrkinyt viemään eteenpäin ajatusta "pre-OAS" osallistumisesta, jolloin osallisten mielipiteet ja näkökulmat otetaan huomioon mahd. varhaisessa vaiheessa suunnitteluprosessia, ei siinä vaiheessa kun esitetään valmiita suunnitelmia.

Vuorovaikutteisuus lisää kuntalaisen oikeuksia osallistua päätöksen tekoon, mikä on mielestäni hyvä asia. Asiakkaalle tulee tunne että hänen mielipiteitään kuullaan, eikä vain jokin taho päättää asioista. Suoran palautteen antaminen on lisännyt

työmäärää mutta vuorovaikutus on pelkästään positiivinen asia. Palautteen antaminen ja asioihin puuttuminen pitääkin tehdä mahdollisimman helpoksi !

Vuorovaikutuksessa on tärkeä osa se, että ihmiset saavat tietoa asioista ja voivat sitten päättää haluavatko he jotenkin olla mukana ja vaikuttaa. Vuorovaikutuksessa saatava suurin hyöty on paikallistuntemuksesta ja oikeista tarpeista tuleva tieto. Joskus on hankkeita, joita vastustetaan, vaikka kuinka vuorovaikutettaisiin, mutta se jatkuva yhteyden pitäminen ja tiedottaminen kyllä luo miellyttävän yhteistomintailmapiirin. Siis on konkreettista hyötyä, haittaa ei ollenkaan.

Ks. kysymys 6. Vuorovaikutukseen kuluu iso osa työajasta, mutta yleensä minusta se yleensä on mielenkiintoista. Tykkään olla ihmisten kanssa tekemisissä, ettei työ ole pelkkää koneen ääressä istumista. Ehkä suurin hyöty vuorovaikutuksesta on tiedon levittäminen - mitä tulevaisuudessa tulee tapahtumaan.

Vuorovaikutteisuus on sinänsä hyvä ja tietoa antava, mutta jos otos on pieni niin vuorovaikutuksen tulos vääristyy tai vinoutuu. On myös havaittavissa "kansankiihotusta" joissain yleisötilaisuuksissa. Esim. jos joku voimallisesti esittää joitain argumentteja hanketta vastaan, niin kohta kaikki muut ovat samaa mieltä. Tilaisuuden jälkeen saattaa joku tulla kertomaan, että kyllä minä ainakin kannatan asiaa.

On paljon hyötyä. Varsinkin täydennysrakentamishankkeissa kaavoittajat saavat paljon hyödyllisiä paikallista tietoa ja näkemyksiä sekä kaavoituksessa pohdittavia asioita. Hyödyllisyyteen vaikuttaa paljolti se missä vaiheessa ja millä tavalla vuorovaikutus järjestetään.

Vuorovaikutuksen merkitys riippuu käsiteltävästä asiasta. Pääsääntöisesti siitä on hyötyä.

Asukkaat voivat kysyä, kommentoida yms (ei kaavoitukseen liittyen) Osa työtä. Mukavaa, jos voi auttaa.

9. Mitkä ovat mielestäsi tehokkaimmat osallistumis- ja vuorovaikutusmenetelmät?

Kokemusta minulla on vain asukasilloista, keskustelupalstalta ja laiturilta. workshop on varmasti tehokas osallistumis- ja vuorovaikutusmenetelmä ja sitä olisi kiinnostava kokeilla.

Erilaisille henkilöille tarvitaan erilaisia mekanismeja. Ei ole yhtä ja oikeaa menetelmää.

Oikean tiedon saaminen liikkeelle oikeaan aikaan, jotta osallistumisella ja vuorovaikutuksella olisi todellista merkitystä

Tehokkaita menetelmiä on monia: tärkeintä on tietää kohderyhmä ja valita keinot kohderyhmän mukaan. Menetelmien paletti on laaja: nettisivut, nettikyselyt, asukastilaisuudet, Kaupunkisuunnittelu-lehti, päivystykset, näyttelyt Laiturilla, lehti-ilmoitukset yms... ja lisää voidaan keksiä tarpeen tullen!

Pyritään saamaan kaikki sidos- ja intressiryhmät mukaan hankkeen alkuvaiheen suunnitteluun

Kokemusta vähän, joten vaikea vastata. Mututuntumalta voisi sanoa, että avoin keskustelu kasvatusten tuntuu järkevimmältä. Ts. erilaiset workshopit ja sparrausklubit ovat varmasti hyviä, ja ylipäänsä sellaiset tilaisuudet, jossa suunnittelija on suorassa vuorovaikutuksessa osallisten kanssa.

viittaa edelliseen ja totean, että mahdollisimman varhaisessa vaiheessa toteutetut menetelmät. Uskoisin, että nettipohjaiset menetelmät tulevat yleistymään jatkossa, asukasiltameininki ei välttämättä sovellu postpostmodernille kaupunkilaiselle.

Palautteen tekeminen kirjallisesti eli joko sähköpostitse tai kirjeellä, näin asiasta jää 'dokumentti'. Suunnittelijan kanssa keskustelu tai asukastilaisuus ja niistä tiedottaminen netissä/lehdissä.

Mennä sinne, missä ihmiset ovat muutenkin koolla, ja mennä mielummin aina kun kutsutaan kertomaan asioista. Suunnitelmien nähtävilläolo- ja asukastilaisuudet on peruskeino. Juuri kirjastojen käyttöä meillä on vuosien saatossa lisätty ja niistä Pitskun näyttelyistä ihmiset ja kirjastoväkikin on kovasti pitänyt.

Ongelma tuntuu olevan, ainakin muissa kuin kaava-asioissa, ettei tavoiteta asiasta kiinnostuneita ilmiä. Meillä pitäisi olla resursseja täsmämainontaan - ei taloyhtiöiden isännöitsijöille vaan hallitusten puheenjohtajille.

Joka kotiin/yritykseen jaettavat kyselylomakkeet. Yleisötilaisuudet, jos osanottajia on riittävästi tai he muuten suhtautuvat asiaan puolueettomasti ja pohdiskellen. Ei kiihkoilua.

Erilaisiin hankkeisiin sopii erilaiset menetelmät. Suunnitteluprosessin alussa aloitetut keskustelut ovat usein hedelmällisempiä.

Erilaiset internet-kyselyt sekä keskustelupalstat.

Kenen kannalta?

10. Mistä mielestäsi koostuu asiantuntijuus kaavoituksessa?

koulutus+kokemus+avoin asenne uusille ajatuksille+yhteistyö viranomaisten ja osallisten kanssa=asiantuntijuus kaavoituksessa

n.c.

Ammatillisesta osaamisesta, alueen tuntemista ja sosiaalisesta älykkyydestä

Olen aika usein pohtinut sitä, että meillä asiantuntemuksen käsite on kovin teknisluonteinen. Asiantuntemus koostuu usein geotekniikasta, arkkitehtuurin teoriasta, rakenneopista, rakennusmassojen sommittelusta, liikennetekniikasta, telematiikan tuntemuksesta, ilmasto-olojen tuntemuksesta yms... Kaavoituksessa tarvitaan myös paljon paljon muuta: kommunikaation asiantuntemusta, psykologista silmää, sosiologista osaamista, estetiikan tajua, taloudellista ymmärrystä jne...

Koulutus, kokemus ja yhteistyökyky

Oman alan vankka asiantuntemus on mielestäni kaiken lähtökohta, joka on saavutettavissa ainoastaan kokemuksen kautta. En osaa tarkemmin eritellä kaavoituksen asiantuntijuuden eri elementtejä. Uskoisin kuitenkin, että monipuolinen asioiden ja kokonaisuuksien ymmärtäminen on tärkeää. Tähän liittyvät kiinteästi myös vuorovaikutustaidot.

Asiantuntijuus koostuu ennenmuuta siitä, että suunnittelija tajuaa toimivansa hyvin kompleksissa ympäristössä, jossa kokonaisuuden muodostumiseen vaikuttaa lukematon määrä eri tekijöitä. Tällöin tietty analyttisyys korostuu ja esimerkiksi esteettisillä asioilla on yhä vähemmän merkitystä, vaikka tärkeitä asioita ympäristön laadun kannalta ovat toki nekin.

Tuntee oman alueensa asukkaita ja heidän mielipiteitään alueen kehittämisestä. On tietoinen väestön erilaisuudesta ja ottaa huomioon monia näkökulmia kaavoitustarpeista.

Kaavoitus on palapelin kokoamista. Osapuolia omine palasineen on iso joukko ja ne palaset on saatava lokahtamaan parhaalla mahdollisella tavalla yhteen, ja niin, että mahdollisimman monen osapuolen näkökannat toteutuvat. Kaavoittajan pitäisi olla kaikkien osapuolien edunvalvoja, hyvä kompromissi lopputuloksena, eikä omia liian jyrkkiä näkökantoja vain johonkin yhteen suuntaan tai asiaan.

Eri alojen asiantuntijoiden näkemyksistä.

Koulutus ja hyvä kokemus

Siitä, että hahmottaa kaikkien eri toimijoiden tarpeet sekä vaikutukset alueella.

Kenen asiantuntijuus? Kokemuksesta, tiedoista, vuorovaikutuksesta/suhteista, ajattelutavoista, tiedon soveltamisesta...

11. Onko osallisilla asiantuntijuutta kaupunkisuunnittelussa? Miten suhtaudut siihen?

Vanhakantainen ajattelutapa on, että suunnittelija on asiantuntija ja osalliset esittävät mielipiteitä. Osallinen on kuitenkin asiantuntija oman alueensa tilanteesta ja hallitsee paljon ruohonjuuritason tietoa joka voi olla erittäin oleellista suunnittelussa. Suunnittelijan tehtävä on poimia oleellinen asiantuntijuus osallisten esittämistä "mielipiteistä". Tehtävä on erittäin haastava!

On varmasti, mitä pienempiin asiakokonaisuuksiin mennään, sitä suurempi on panos

Saattaa olla hyväkin asiantuntemus, joka sattaa kuitenkin olla viraston kaanonin kanssa ristiriidassa

Yksiselitteisesti: on! Jokainen kaupungissa asuva on omalla tavallaan kaupunkielämisen asiantuntija.

Kaikkia kannattaa kuulla, mutta lopputulos lienee aina jonkinlainen kompromissi

Vaikea kysymys. Riippuu todella paljon osallisista ja siitä, mitä asiantuntijuudella ja osallisuudella ylipäätään tarkoitetaan. Jos näkökulma on se, että osalliset ajavat lähinnä omaa etuaan, on mielestäni osallisten asiantuntijuus lähtökohtaisesti kyseenalaistettavissa. Kaupunkisuunnittelu pyrkii nähdäkseni kuitenkin yhteiseen hyvään, ts. maksimaalinen onni tasapuolisesti kaikille. Tietenkin osallisilla saattaa olla omalta sektoriltaan (esim. asuinalue) usein paljonkin faktista asiantuntemusta.

Kyllä on. Osalliset ovat useassa tapauksessa paikallisuuden parhaita asiantuntijoita. Olennaista suunnittelijalle on erottaa paikallisuudesta kertova asiantuntijuus puhtaasta nimbyilystä. Tämä puolestaan on hyvin vaativa, mutta olennainen osa suunnittelijan asiantuntijuutta.

On paljonkin, paikallisilla ihmisillä on näkemystä alueensa tarpeista. Asukkailla tulee olla mahdollisuus ajatustenvaihtoon ja mielipiteiden antamiseen.

Jokainenhan on oman näkökulmansa asiantuntija. Jokainen meistä on asumisen ja liikkumisen ja elämisen asiantuntija. Osallinen on kaavoituksen asiantuntija, kun hän osaa suhteuttaa omat vaatimuksensa kokonaisuuteen ja ymmärtää myös muiden osallisten näkökannat.

Osallisilla ei ole teknistä osaamista, joten suunnitelmien ymmärtäminen voi olla joskus vaikeaa. Osallisten näkökulma on minusta yleensä hyvin suppea, oman edun ajamista.

Toisilla osallisilla on. Miten sitten löytää heidät? Hankalimpia ovat entiset tai eläkkeellä olevat arkkitehdit, jotka ovat omasta mielestään oikeassa ja me väärässä.

Osallisilla on paljon monelaista erilaista asiantuntijuutta. Paikallisen "kokemuksellisen" tiedon lisäksi osallistujien joukossa on monen alan asiantuntijoita (erityisesti täällä Helsingissä). Osallistujissa on paljon aktiivisia ihmisiä, jotka ovat voineet seurata kaupunkisuunnittelua jo pitkään ja heille on kertynyt paljon tietoa ja asiantuntijuutta monista eri asioista.

Osalla on, ja jos on täytyy siihen suhtautua samalla tavalla kuin muuhunkin asiantuntemukseen.

Ovat oman lähiympäristönsä asiantuntijoita, oman ammattialansa, jos liittyy kaupunkisuunnitteluun... Kaikilla ihmisillä asiantuntijuutta jostain asioista.

12. Millainen tieto on mielestäsi suunnittelussa olennaista, tarpeellista ja pätevää (esim. tilastot, strategiat, suunnitelmat, asukkaiden tieto)?

Riippuu suunnitelmasta, mikä tieto on olennaista. Kaikkea tietoa ei voida hyödyntää, tiedon hallinta vaikeaa, yksittäinen suunnittelija ei pysty hallitsemaan kaikkea. Suunnittelussa tärkeää eri asiantuntijoiden välinen tiivis yhteistyö.

Eri tilanteissa tarvitaan erilaisissa suhteissa. Vrt. edellinen vastaus

Kaikki yllämainitut

Enpä osaa sanoa mikä tieto ei mahdollisesti olisi tärkeää. Tiedon hankkiminen on harvoin ongelma: ongelmallista on tiedon analysointi. Miten erottaa olennainen epäolennaisesta. Siihen ei liene mitään viisastenkiveä.

Kaikkia varmaan tarvitaan

Epäilemättä kaikki tieto on tarpeen.

Sanoisin, että liki kaikki mahdollinen tieto. Olennaista on tällöin eri tietosisältöjen arvottaminen. Esim. samalla alueella saatta olla paineita suojeluun sekä täydennysrakentamiseen. Tällöin pitää ratkaista kumpi on tärkeämpää, usein voisi olla fiksua alistaa arvottaminen esim. lautakunnan tehtäväksi. Tätä tapahtuu nykyisin hyvin vähän jos ei ollenkaan.

Toki tilastotiedoilla on merkitystä, mutta pelkästään niihin ei voi nojata. Asukkaiden toiveet tulisi olla ykkössijalla - asuntoja ja palveluja kaavoitetaan juuri HEILLE. Tärkeää on pysyä tavoitteissa ja niiden toteuttamisessa.

Kaikki saatavilla oleva tieto, kaikissa muodoissaan.

Kaupungin strategiat, tasapuolisuus, yhteiset periaatteet

Maastokäynnit. Usein nopein ja paras tapa saada tietoa on mennä tiedon alkulähteille.

Kaikki tieto on suunnittelussa tarpeellista.

Tilastot sekä ennusteet.

Riippuu suunnittelukohteesta. Kaikki mainitut. Tiedon soveltaminen ja käyttäminen tärkeämpää.

13. Miten mielestäsi asukkaiden hiljainen, paikallinen tieto saataisiin parhaiten osaksi suunnittelua?

Suunnittelun varhaisessa vaiheessa kerättäisiin laajasti tietoa kyselyin ja järjestettäisiin muutamia workshoppeja eri teemoilla ja eri kohderyhmille. Niistä koottaisiin hiljaisen, paikallisen tiedon aineisto asiantuntijoiden käyttöön.

Iso kysymys, eikä selviä nyt ja tässä.

Jalkauttamalla suunnittelijaa

Luulisin, että erilaiset internet-pohjaiset menetelmät tulevat olemaan jatkossa erittäin merkittäviä hiljaisen (paikka)tiedon keräämisen tapoja. Tähän puoleen liittyvä kehittämissä työ olisi tärkeää.

Tämä on vaikea asia, yleensä tuntuu siltä, ettei tieto koskaan saavuta ihmisiä riittävästi

Workshopit, asukastilaisuudet, kyselyt, nettifoorumit, pehmogis, yms. varmasti toimivia. Kaikkien tasapuolinen osallistaminen on kuitenkin melko vaikeaa. Olisikin hyvä pohtia, kuinka kaikkein "heikoimpien" ääni saataisiin esille.

aiemmin selvittämälläni pre-OAS vuorovaikutusmenetelmien kehittämisellä.

Asukas- ja yleisötilaisuuksia järjestämällä, jossa suunnittelijat ja asukkaat voivat avoimesti keskustella. Lähettämällä palautekyselyjä. Tiedottamalla paikallislehdissä vuorovaikutusmahdollisuuksista.

Ne ihmiset pitää etsiä käsiinsä ja käydä kuuntelemassa ja kyselemässä koko ajan, siis kanssakäymisellä.

Pitäisi saada oikeat ihmiset tilaisuuksiin mukaan, täsmäkutsuilla, markkinoinnilla...

Koulukyselyt, marttakerhot, taksit, baarin pitäjä, yrittäjät...eli ne, jotka ovat työkseen tekemisissä ihmisten kanssa.

Tarvitaan monenlaisia tapoja: keskusteluja, kyselyjä, tutkimuksia.

Asukkaiden arkeen liittyen asioiden kautta siis olemassa olevien järjestöjen, harrastuskerhojen, piirien, koulujen yms verkostojen kautta. Kaupunginosayhdistysten yms mielipide saattaa hyvinkin paljon poiketa muiden asukkaiden ajatuksista.

18. Miten koet Laiturin? Kerro, mikä on mielestäsi onnistunutta. Entä mitä tulisi kehittää?

Sijainti on mitä mainioin. Tilat ovat hyvät. Toimintaa ja näyttelyitä kehitellään aktiivisesti. Tulisi miettiä, miten houkutella ihmisiä laiturille, miten saada ihmiset tajuamaan, mikä laiturin on, miten saada läpi toiminta-ajatus, että kaikki ovat tervetulleita tänne, tämä on kaupunkilaisten yhteinen olohuone...

Kun lähtee Laiturilta tyytyväisenä, on onnistunut työssään. Sitä kun ei aina voi sanoa tavallisen työpäivän jälkeen.

Jotkut tilaisuudet ovat olleet onnistuneita. Joskus jollekin on pystynyt antamaan tämän henkilön aidosti tarvitsemaa/haluamaa tietoa. Tilat ovat työntekijöiden kannalta surkeat. Ainoa kone on superhidas, näyttö on käännetty ulko-ovelle, jonne näin ollen myös päivystäjän selkä. Sähkölaitteita ei voi järkevästi syyttää ja sammuttaa. Kahvilaan ei tule vettä. Näyttelyt ovat olleet Laiturin toiminnan kannalta vääriä. Laiturissa pitäisi esitellä suunnitelmia ja vielä viraston tekemiä. Vai eikö löydy esittämiskelpoista? Päivystysvuorot pitäisi olla vapaaehtoisia nille, joita ei ole Laiturityöhön palkattuja. Pakkotyö luo ikävän tunnelman. On täysin uskomatonta, että Laiturilla ei ole vielä puolen vuoden jälkeen yhtään päivystämiseen palkattua henkilöä.

Tarvitsemme jatkossa Laiturille hyvin toimivat päivystysringin lisäksi yhden kokopäivätoimisen tiedotusneuvojan. Toivon, että saamme Laiturille jatkossa nykyistä paremmat taloudelliset edellytykset markkinointiin. Tiedän, että tulevaisuuden Helsinki kiinnostaa helsinkiläisiä - tässä asiassa kynttilää ei kannata pitää vakan alla!

Varmasti tarpeellinen foorumi, mutta se ei ehkä vielä ole löytänyt kaikkia mahdollisuuksia. Omalta osaltani tuntuu siltä, ettei omasta asiantuntemuksesta ole ollut sanottavaa hyötyä Laiturin asiakkaille. Ehkä pitäisi keskittyä enemmän vakinaisen henkilökunnan käyttöön ja käyttää asiantuntijoita vain silloin kun on selkeää tarvetta (kun tiedotetaan jostakin konkreettisesta hankkeesta tai jonkun alueen asukkaat tai yritykset kokoontuvat keskustelemaan ajankohtaisista asioista)

Laituri on erinomainen mahdollisuus tuoda suunnittelua kansalaisten keskele. Näkisin laiturin kuitenkin tulevaisuudessa vielä enemmän kansalaisten olohuoneena. Esim. tiloihin kaavailtu kahvila on varmasti tässä avainasemassa.

edelleen haluaisin laiturille enemmän heurekamaista hands-on meininkiä. Esimerkkinä Katajanokan hotelli: Näyttelyn yhteyteen rakennuspalikoita, joista näyttelyvieras voisi itse hahmotella ja massoitella hotellia paikalle. Tähän yhteyteen

kamera jolla mallit saisi ikuistettua. Simppeliä ja hauskaa :) Pelkällä planssiviidakolla ei pitkälle pötkitä!

Pysähdyspaikka kaupunkilaiselle, tilaisuus tutustua suunnitelmiin ja kysyä mistä tietoa saadaan. Lähestyminen virastoon on tehty helpommaksi eli siinä on onnistuttu. Vielä voisi asiantuntijaringille järjestää esim. tiedonhakukoulutusta. Näyttelyiden vaihtuessa opastusta ringille. Jos kävijämääriä halutaan nostaa, tulee Laituria markkinoida säännöllisesti eri medioissa. Esitteitä virastosta, kaavaproseessista, liikennesuunnitelmista voisi olla lisää, jotta suunnitelmat havainnollistuvat ja asikkaalle jää jotain 'konkreettista' käteen.

Laituri on ensisijassa tiedottamisen paikka. Yleisesti ajankohtaisista asioista, mitä tekeillä missä mennään. Ei pitäisi suuntautua "taidenäyttelyksi" Alku on ollut vähän liikaa tekniikka, kalustekeskeistä. Kokoontumistilana ja sillä lailla kohtaamispaikkana se varmasti kehittyykin edelleen. Viherkasveja ehdottomasti, paikka on nyt kolkko niin ja liian hiljainen!

Tila ja sijainti onnistuneita. Oman kokemuksen perusteella en ole osannut kertoa asiakkaiden kotialueiden suunnitelmista ja kehittämisestä riittävästi, esim Honkasuo ja Tankovainio, mitä on kysytty. Laiturin päivystäjille paremmat tietopaketit suunnittelualueista - paperilla!

Laiturin kävijämäärä on aika pieni, jotta suunnittelijat saisivat tarpeeksi tietoa. Kävijöille hyöty on tietysti suurempi. Ehkä esille pantavan materiaalin pitäisi olla kansanomaisempaa. Esimerkiksi pienoismalleista puuttuvat säännön mukaan kadunnimet, vesien nimet jne. Sataman valokuvanäyttely on mielestäni korkeatasoinen mutta hyvin vähän informatiivinen. Tavallisen ihmisen on vaikea saada tolkkua. Sama koski pihanäyttelyä. Näyttelyihin liittyvä tai liittymätön musiikki olisi viihtyisyyttä lisäävä. Tila on nyt komea, mutta vähän museomainen, jossa ihmiset ovat liikkuvat hiljaa ettei vaan mikään mene rikki. Viherkasveja ja kahvio. Kukkia pöydälle.

Onnistunutta ovat olleet erilaiset keskustelutilaisuudet. Erityisesti Helkan visioseminaari ja lautakunnan keskustelutilaisuus istuivat hyvin Laiturille. Mukana voisi olla myös "suurta yleisöä" kiinnostavia näyttelyitä.

Laituri hyvä tapa lisätä asukkaiden tietoutta kaupunkisuunnittelusta.

Lisää erilaisia keskustelutilaisuuksia. Tietoa paikasta eteenpäin erilaisten järjestöjen yms kautta. Viidakkorumpu tehokkain.
